ΤΕΥΧ. Θ'. ΤΟΜ. Α'. 1852.

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ, Η ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ.

Discenda virtus est; ars est bonnum fieri. Erras si existimas vitia nobiscum nasci; superveniunt, ingesta sunt.
Seneca Epist. 124.

Μέμφεται ὁ Πλούταρχος τὸν Νουμᾶν, ὅτι προτιμῶν τὴν θρησκείαν δὲν ἤρχισε τὰ τῆς νομοθεσίας ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ τούτου ὁ Λυκοῦργος πρῶτον πάντων ἐσπούδασε μάλιστα νὰ παραστήσῃ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τῆς ἀνατροφῆς τὴν δύναμιν διὰ δύω σκυλάκων, οἵτινες γεννηθέντες ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων, ἀνατραφέντες δὲ διαφόρως ἀπέβησαν, ὁ μὲν ἐπιτηδειότατος καὶ ὀξὺς εἰς θήραν, ὁ δὲ ὀκνηρὸς καὶ λαίμαργος.

Διὰ τοῦτο ἐξαιρέτως ἐκπαλαι τιμωμένη ἡ παιδαγωγία εἰς τὴν Σπάρτην ἐπωπτεύετο ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων· οὕτω δὲ ἐδύνατο νὰ ἐμφυσιώσῃ εἰς πάντας ἐνθουσιώδη πατριωτισμὸν, καὶ φρονήματα γενναῖα καὶ καρτερίαν εἰς τὰ δεινὰ καὶ τοῦ θανάτου καταφρόνησιν.

Ἀλλ' ὁ Πλάτων ἐνδιατρίβει ἀσμένως καὶ εἰς τὰ ἁπλούστατα τῆς νεολαίας ἐπιτηδεύματα, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰς παιδιὰς, εἰς τὰς ὀρχήσεις, καὶ εἰς παντοῖα ἄλλα σωματικίας, ἢ διατριβῆς καὶ τέρψεως εἴδη· διότι οὐδὲν ἐξ ὅσων βλέπει, ἢ ἀκούει τὸ παιδίον κατὰ τὴν τρυφερὰν αὐτοῦ ἡλικίαν ὑπάρχει ἀδιάφορον· ἀλλ' ἀκαριαῖα, ἢ λεπτότατα αἰσθήματα ἀφίνουσιν ἴχνη εἰς τὸν νοῦν του, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβανομένων τῶν αὐτῶν ἀντιλήψεων γίνονται μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαθύτερα, ὥστε καταντῶσιν ὡς δευτοποιὰ καὶ ἀνεξίτηλα χρώματα μὲ αὐτὸ τὸ ὕφασμα κατατριβόμενα.

Αἱ ἀγαθαὶ ἄρα καὶ αἱ κακαὶ ἕξεις, τὰς ὁποίας νηπιόθεν λαμβάνομεν, ἀποτελοῦσι τὰ ἤθη τῶν ἰδιωτῶν, καθὼς οἱ παλαιοὶ θεσμοὶ συνιστῶσι τὸν χαρακτῆρα τῶν λαῶν. ὥστε ὑπὸ τῶν σοφῶν νόμων συμπληροῦται τῆς ὀρθῆς παιδαγωγίας τὸ ἔργον, οὐδέποτε ὅμως ἀναπληροῦται.

Ὅθεν ἔσφαλλον, νομίζομεν, ὅσοι τῶν φιλοσόφων, ἢ πολιτικῶν ἀπέδωκαν οὐσιώδη τινὰ ἐπιῤῥοὴν εἰς τὸ κλίμα· ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ δὲν κυκλοφορεῖ εἰς τὸν ἀέρα, δὲν ἀκολουθεῖ τὸν ῥοῦν τῶν ὑδάτων, δὲν βλαστάνει αὐτοφυὴς ὡς τὰ δένδρα, δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς θερμοὺς, ἢ εὐκράτους μᾶλλον παρὰ τοὺς ψυχροὺς καὶ ὑπερβορείους τόπους· ἀλλ' εὑρίσκεται σχεδὸν ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς πεδιάδας, ἀκμάζει δὲ καὶ εἰς τὰς νήσους, καθὼς εἰς τὴν ἤπειρον ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου Ὀρθῶς οὖν ἔλεγεν ὁ Σενέκας· Discenda virtus est; ars ert bonnum fieri; erras si existimas vitia nobiscum nasci; superveniunt, ingesta sunt. Seneca Epist.

Οὕτως ὁ μὲν Συβαρίτης ἦτο πιθανὸν νὰ κατασταθῇ ἀκαταγώνιστος μαχητὴς εἰς τὴν Ῥώμην παιδαγωγούμενος, ὁ δὲ Νεύτων ἔμελλεν ἴσως νὰ διαβιώσῃ

πλανήτης ἄγριος, ἂν ἐγεννᾶτο κατὰ σύμπτωσιν ἐν μέσῳ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ταρτάρων. Πόσαι δ' ἄρά γε φύσεις γενναῖαι παρέρχονται ματαίως ὡς φάσματα εἰς τοιούτους τόπους! πόσα δὲ ἄνθη σκορπίζουσιν εἰς τὴν ἔρημον καὶ τοὺς βράχους τὴν ἡδύπνουν καὶ ζωογόνον εὐωδίαν των!

Τὸ ἀναμφισβήτητον τοῦτο τοῦ ὀρθοῦ λόγου συμπέρασμα ἀποδεικνύει διὰ πλήθους παραδειγμάτων παλαιῶν καὶνέων ὁλόκληρος ἡ ἱστορία. Δειλὸς ἐκ γενετῆς ἔτυχεν ὁ μέγας Πέτρος· ἀλλὰ διὰ τῆς σταθερᾶς θελήσεως καὶ τῆς συντόνου ἐπιμελείας ἀνεδείχθη τολμηρὸς μὲν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἥρως δὲ ἀκατάπληκτος εἰς τοὺς πολέμους. Λάγνος, εἴτε εἰς ἡδυπαθείας ἐπιῤῥεπὴς ἐγεννήθη ὁ Σωκράτης, ὡς αὐτὸς οὗτος ὡμολόγει· ἀλλ' ἀντιμαχόμενος εἰς τὰς αὐτομάτους ὁρέξεις του, κατέστη τύπος τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς σοφίας. Βραδύγλωσσος, ἢ τραυλὸς καὶ ἄχαρις περὶ τὸν σχηματισμὸν ἐφαίνετο ὁ Δημοσθένης· ἀλλ' ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους ἔπειτα ὡς εὐφραδέστατος τῶν ῥητόρων, ἦγε δὲ καὶ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῶν λόγων του! Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι στρατιῶται γυμναζόμενοι ἀπὸ ἀνάνδρων μεταβάλλονται εἰς ῥωμαλαίους, καὶ μεγαλοψύχως ὑπὲρ τῆς πατρίδος, χρείας τυχούσης, προκινδυνεύουσιν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν συνδιάλεξιν καὶ τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν λοιπὴν διαγωγὴν πάντῃ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ φίλων καὶ συνηλικιωτῶν παραλλάσσουσιν· ὅθεν δικαίως κατὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς κομπάζουσιν.

Ἀναζήτησον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ τὸ Λύκειον· εὑρὲ παρὰ τὸν Κηφισσὸν τὴν Ἀκαδημίαν, ἐν μέσῳ δὲ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὴν Στοάν. Ἀνασκάπτων καὶ πολυπραγμονῶν ἴσως ἀνακαλύψῃς τὰς παλαιὰς θέσεις τῶν περιωνύμων τούτων χωρίων, προσέτι δὲ καὶ ἐπιγραφὰς πολλὰς καὶ ἀναθήματα καὶ σηκοὺς καὶ ἀνδριάντας καὶ ποικίλα τῆς τέχνης ἀγλαίσματα· ἀλλ' ὁ Ζήνων, ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ὁ Πλάτων καὶ ὁ λοιπὸς τῶν διαβοήτων ἐκείνων τῆς σοφίας ὀργιαστῶν θίασος λείπουσι παντελῶς, μόλις δὲ καὶ τὸ ὄνομά των ἀντηχεῖ προφερόμενον!

Ὑπαγε ἐκεῖθεν εἰς τὴν χηρεύουσαν τοῦ βασιλεύοντος λαοῦ χώραν, τὴν Ῥώμην, τῆς ὁποίας ὁ ζυγὸς κατεβάρυνεν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας τὰ ἔθνη· λάβε εἰς τὰς χεῖράς σου ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐπάτησαν τοσάκις αἱ τέθριπποι ἅμαξαι τῶν θριάμβων. Ἡ γῆ αὕτη σύγκειται εἰσέτι ἀπὸ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα, καθὼς ὅτε ἀπετέλει τὸ σῶμα τῶν Φαβρικίων καὶ τῶν Κατώνων· ἀπεδόθη δὲ ἔπειτα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Ῥώμης ὡς ἁπλοῦν δάνειον· ὁ αὐτὸς ἀὴρ τὴν ζωογονεῖ μέχρι τοῦδε καὶ ὁ αὐτὸς ἥλιος τὴν θερμαίνει· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀναφαίνονται πλέον παντελῶς, οὔτε Καίσαρες, οὔτε Βροῦτοι καὶ Κικέρωνες. Ἀπόδος δέ, εἰ δυνατόν, εἰς τὴν μεγαλώνυμον ἐκείνην πόλιν τὴν Σύγκλητον, τοὺς Ὑπάτους, τοὺς Πραίτορας καὶ τοὺς Δημάρχους της· ἀποκατάστησον ζηλωτοὺς καὶ περιμαχήτους τοὺς ἐκ φύλλων δρυὸς στεφάνους, ἢ μᾶλλον ἐπανάφερε τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, τὸν ἀγέρωχον τῆς ἐλευθερίας ἔρωτα, τὴν λιτότητα, τὴν σωφροσύνην, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δωδεκάδελτον· τότε δὲ ἴσως ἴδῃς ἐκ νέου Παύλους Αἰμυλίους καὶ Σκιπίωνας.

Ὁ ἄνθρωπος ἄρα δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον· μία δέ τις γενεὰ προπαρασκευάζει τῆς ἑπομένης τὴν δόξαν, ἢ τὴν δυστυχίαν.

Ἡ καλὴ ἀνατροφὴ ποικίλλεται κατὰ διαφόρους περιστάσεις· οὕτω τοὺς μὲν υἱοὺς τῶν ἡγεμόνων γυμνάζει πρωΐμως εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν συμπάθειαν ὡς ἀναγκαίας εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν λαῶν· τοὺς δὲ εὐπατρίδας καὶ εὐγενεῖς διδάσκει πῶς νὰ ἐξέχωσι τῶν ἄλλων δι' ἀτομικῆς μάλιστα ἀξίας καὶ πλεονεκτημάτων ἀναφαιρέτων· τοὺς δὲ πλουσίους συμβουλεύει πῶς νὰ διαχειρίζωνται κοινωφελῶς τὰ χρήματα ὡς καλοὶ τοῦ πλούτου ταμίαι· τοὺς δὲ βιομηχάνους ὁδηγεῖ πῶς νὰ πορίζωνται δι' ἐντίμου ἐργασίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν, εἰς πάντας δὲ παραγγέλλει ὁμοίως τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν αὐτάρκειαν.

Ἀλλ' ἡμεῖς τί πράττομεν ἆρά γε ἐνίοτε ὑπὲρ τῶν παίδων καὶ ἀπαιτοῦμεν παρ' αὐτῶν πειθαρχίαν, ὑπακοὴν καὶ εὐγνωμοσύνην; Ἂν διεσκορπίσαμεν ἐμπροσθέν των ἀσώτως τὴν ὑπάρχουσαν περιουσίαν, πῶς θέλουσι γίνει οἰκονόμοι; Ἂν ἐγεμίσαμεν ὡς ἀσκοὺς τὰς κεφαλάς των ἀπὸ τὸν καπνὸν τῆς κενοδοξίας, πῶς πολιτευόμενοι θέλουσι συμβιβασθῆ μὲ τοὺς ἄλλους; Τέλος ἂν μᾶς ἔβλεπον σκληροὺς, δολίους, φθονεροὺς, ἁρπαγας καὶ πλεονέκτας, πῶς θέλουσι τιμᾷν τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν εὐθύτητα, τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὸ δίκαιον;

Μόνον ὅταν σεβώμεθα πραγματικῶς τὴν ἀρετὴν, πολλαπλασιάζομεν καὶ ἐνθαῤῥύνομεν τὰς ἀγαθὰς πράξεις. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα ὑπερέχει ἡ ἀνατροφὴ τῆς νομοθεσίας· διότι αὕτη κολάζει ἁπλῶς τὴν κακίαν, οὐδέποτε ὅμως βραβεύει τὴν ἀρετήν. Τοῦτο δὲ χαρακτηρίζει ἄδικον καὶ φαύλην, ἢ ἐκμελῆ καὶ κακοσύνακτον πολιτείαν· τοὐναντίον δὲ καὶ ἐλαχίστη ἔνδειξις τιμῆς ἀποδιδομένης εἰς τὴν ἀρετὴν δύναται νὰ ὠφελήσῃ ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν.

Διὰ τοῦτο ἑταιρίαι καὶ ἀκαδημίαι καὶ ἄνδρες μεγαλόφρονες καὶ φιλάνθρωποι, ὡς ἀθλοθέται προκοθήμενοι, ἀναλαμβάνουσι τὰ καθήκοντα τῶν κυβερνήσεων καὶ ἐκτελοῦσιν ἐνίοτε ὅ,τι αὐταὶ παραβλέπουσιν, οἱ δὲ νόμοι των οὐδέποτε προνόησαν. Βραβεῖα τῳόντι ἑκάστοτε διανέμονται πρὸς πολλοὺς, ὅσοι ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἠγωνίσθησαν, ἢ ὁπωσδήποτε νὰ τοὺς εὐεργετήσωσιν ἐσπούδασαν· τὰ ὀνόματα αὐτῶν δημοσιεύονται καὶ ἐγκώμια ἐκφωνοῦνται, ὥστε ὁ ζῆλος τῶν καλῶν εἰς πάντων τὰς καρδίας ἀναῤῥιπίζεται.

Δυσκόλως συμπεραίνομεν τὴν ἄπειρον τοιαύτης μικρᾶς κατὰ τὸ φαινόμενον δυνάμεως ἐνέργειαν. Κατ' ἔθος ἀρχαῖον εἰς χωρίον τι τοῦ Γαλλικοῦ νομοῦ τῆς Πικαρδίας Σαλανσὺ λεγόμενον προσφέρουσιν οἱ δημόται ἐτησίως ἓν ῥόδον εἰς τὴν κοσμιωτάτην τῶν νεανίδων τῆς κώμης· ἡ πεῖρα δὲ μαρτυρεῖ ὅτι αἱ νεάνιδες τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπερέβησαν πάντοτε πάσας τὰς ἄλλας κατὰ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν φρόνησιν.

Τόσον αὐτομάτως ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου κλίνει εἰς τὸ καλὸν, ὥστε ἀρκεῖ νὰ καλλιεργῆται ὁπωσοῦν καὶ ἀρδεύηται ἐκ διαλειμμάτων ὡς εὔφορος ἀγρὸς καὶ ἀποδίδει πάντοτε πολύχουν καρπὸν, ἀνταμείβει δὲ πολλαπλασίως τοῦ γεωργοῦ τοὺς κόπους.

Πρὸ πάντων οὖν τὴν ἀνατροφὴν ὀφείλομεν νὰ ἐπιμεληθῶμεν· διότι ἡ εὐτυχία τῶν τέκνων, καθὼς καὶ τὸ ἴδιον ἡμῶν συμφέρον καὶ τοῦ γήρως ἡ παραμυθία ἐκ τούτου μόνον κρέμανται.

Ἀλλὰ ποῦ γίνεται κυρίως ἡ ἀνατροφὴ αὕτη; εἰς τὸν οἶκον· τίνες δὲ τὴν διευθύνουσιν; αἱ γυναῖκες· διότι αὐταὶ οἰκουροῦσιν, αὐταὶ κινοῦνται ἀπὸ ζωηρότατον φίλτρον, αὐταὶ ἐξέχουσι κατὰ τὴν πειθῶ, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα· οἱ δὲ ἄνδρες περιπλανῶνται καὶ ἀκουσίως εἰς τὰ ἔξω ὡς δικηγόροι, ὡς στρατιῶται, ὡς γεωργοί, ὡς τεχνῖται, ὡς θαλασσοπόροι κτλ. πολλάκις δὲ καὶ ὡς ἁπλοῖ μόνον πολῖται ἀνταγωνίζονται ἱκανῶς κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν Κυβερνήσεων καὶ τῆς στρεβλότητος τῶν καθεστώτων, ὡς ἄνθρωποι δὲ παλαίουσι πάντοτε μὲ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν περιπετειῶν καὶ τὴν δυσμένειαν τῶν περιστάσεων.

Ὦ γυναῖκες, Σεῖς προωρίσθητε νὰ διαιωνίζητε τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ κυβερνᾶτε τὸν κόσμον καὶ νὰ διέπητε τῶν ἐθνῶν τὴν τύχην. Διότι νεάνιδες μὲν δουλαγωγεῖτε τὴν καρδίαν, καὶ ποτίζετε τὸν ἐραστὴν τὸ νέκταρ τῆς ἡδονῆς· σύζυγοι δὲ βοηθεῖτε, ἐγκαρδιοῦτε καὶ ἐνισχύετε παντοιοτρόπως τὸν ἄνδρα εἰς τὴν τύρβην τῶν περισπασμῶν τοῦ βίου· ὡς μητέρες δὲ παιδαγωγεῖτε καὶ ἐξουσιάζετε τὴν ἀνεγειρομένην γενεὰν μέχρις ὅτου φθάσῃ ἀφ' ἑαυτῆς νὰ διοικῆται. Δικαίως λοιπὸν τιμᾶσθε παρὰ πάντων ὡς τὸ κέντρον, ὁ δεσμὸς καὶ τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας. Δὲν στρατεύεσθε βεβαίως, οὔτε νομοθετεῖτε, οὔτε δικάζετε, οὔτε ἡγεμονεύετε· ἀλλὰ δεσπόζετε τοὺς στρατηγοὺς, τοὺς δικαστὰς, τοὺς βουληφόρους, τοὺς ἄρχοντας. Ὁσάκις δὲ ἐλάβετε καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα πάντοτε εὐδοκιμήσατε, ὡς ἡ σεπτοτάτη ἄνασσα ἡμῶν Αμαλία· ἐνίοτε μάλιστα ὑπερέβητε καὶ τοὺς ἄνδρας, ὡς ἡ Σεμίραμις, ἡ Αἰκατερίνα, ἡ Ἐλισάβετ, ἡ Χριστίνα κτλ. Ὁποιονδήποτε τοῦ βίου στάδιον διανύομεν, Σεῖς θεωρεῖσθε σχεδὸν ὡς ἀγωνοθέται καὶ ὁριστικῶς ὑπὲρ ἡμῶν ἀποφασίζετε· ὅθεν καὶ σοφοὶ καὶ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς καὶ ῥήτορες καὶ τεχνῖται καὶ πολεμισταὶ καὶ διπλωμάται, πάντες ἐναμιλλῶνται νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ψῆφόν Σας, ἡ δὲ χαρά των μένει ἀτελὴς, ἂν δὲν ἴδωσι τὸ ἐποφρόδιτον μειδίαμα τῶν κοραλλοχρόων χειλέων Σας, ἂν δὲν ἀκούσωσι τῶν ἐπαίνων τοῦ στόματός Σας τὴν μελιχρὰν φωνήν. Ἔπειτα μόναι κατ' ἐξοχὴν καὶ ἐνδομύχως αἰσθάνεσθε τῆς ψυχῆς τὰς θλίψεις· ὅθεν προθυμεῖσθε νὰ χύνητε ἀφθόνως καὶ ἀδιακόπως εἰς τὰς πληγάς της τὸ ἀκεσώδυνον τῆς παρηγορίας βάλσαμον, καὶ οὕτως ἀποκοιμίζετε τοὺς πόνους ἡμῶν ἀπὸ τῆς κοιτίδος μέχρι τοῦ τάφου!

Τοιαῦται ἀξιοθαύμαστοι χάριτες διατί ἆρά γε νὰ μὴ ἀνταμείβωνται πάντοτε ἐπαξίως! Ὑποκείμεναι εἰς πλῆθος νόσων, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἐτύχομεν ἀπηλλαγμένοι, δὲν γεύεσθε ποτὲ τὴν χαρὰν ἄνευ λύπης, καὶ αἱ φυσικώταται δὲ αὐταὶ ἀπολαύσεις φθείρουσι τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἢ τὴν ὑγείαν Σας, ἀπειλοῦσι δὲ μάλιστα καὶ τὴν πολύτιμον αὐτὴν ζωήν Σας!

Σεῖς ὅμως ὡς ἀληθεῖς ἡρωΐναι ἐξακολουθεῖτε ἀνενδότως τὴν ὁδὸν τοῦ προορισμοῦ Σας καὶ προφανῶς ὑπὲρ τῶν ἄλλων θυσιάζεσθε· ὅθεν δεόντως τιμᾶσθε καὶ λατρεύεσθε. Ἀλλὰ κληρωθεῖσαι τοιαύτην ὑπεροχὴν, προικισμέναι δὲ μὲ τοσαῦτα ἠθικὰ καὶ σωματικὰ ἐνταυτῷ θέλγητρα πῶς καταδέχεσθε, ἢ ποίαν ἀνάγκην ἔχετε νὰ φενακίζησθε ἐνίοτε μὲ καλλωπισμὸν ψευδῆ καὶ ἐπείσακτον; Διατὶ τοσαύτη περὶ τὴν κομμωτικὴν κενοσπουδία; Δύναταί ποτε τὸ ψιμμύθιον νὰ ἀρέσῃ ὅσον ἡ συμπαθητικὴ τοῦ προσώπου Σας φυσιογνωμία; Τὸ δὲ φύκωμα συγκρίνεταί ποτε μὲ τὸ ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς, τὸ ὁποῖον ἐπανθεῖ αὐτομάτως εἰς τὰς παρειὰς Σας; Ποῖον μύρον εὐωδιάζει ὅσον ἡ πνοή Σας; Πιστεύσατε, ὦ καλαὶ γυναῖκες, ὅτι ἡ ἀφέλεια καὶ τὸ ἀπέριττον ἀποτελεῖ τὴν ἔξοχον εὐπρέπειαν τῆς φυσικῆς Σας ὡραιότητος· ἡ δὲ καθαριότης τοῦ σώματος, καὶ ἡ κομψότης τῆς περιβαλλούσης αὐτὸ στολῆς, ἰδοὺ τὰ μόνα ἄξια σεμνῆς καὶ κοσμίας γυναικὸς στολίσματα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀφαιροῦσιν ἕκαστον ἀνὰ μίαν χάριν, ἀνὰ ἓν θέλγητρον τῆς φύσεως· ὥστε τὰ πολυδαίδαλα καὶ λιθοκόλλητα τῶν ῥοδοδακτύλων χειρῶν Σας κοσμήματα, οἱ βαρύτιμοι τῆς Ἰνδίας πέπλοι, τὰ σηρικὰ τῆς Γαλλίας ὑφάσματα καὶ τὰ τρίχαπτα τῆς Βελγικῆς σκεπάζουσι πραγματικῶς τὴν καλλονήν σας, ἀμαυροῦσι δὲ τὴν λαμπρότητά της, καθὼς τὸν δίσκον τῆς σελήνης τὰ νέφη. Ποτὲ οἱ ἐρασταὶ δὲν ἐμαγεύθησαν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν ταύτην. Δὲν περικυκλοῦτο δὶ αὐτὴν ἀπὸ μνηστῆρας ἡ Πηνελόπη, οὔτε ἡ κόρη τοῦ Σκιπίωνος προσεκλήθη νὰ φορέσῃ τὸ διάδημα Πτολεμαίου, Βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, οὔτε ἡ Ἀθηναὶς ἀνηγορεύθη Αὐτοκρατόρισσα εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἄφετε λοιπὸν, ὦ καλαὶ γυναῖκες, τὴν τοιαύτην ματαιότητα· διότι αἱ μὲν ἔτι ἄγαμοι ἀρέσκουσι δὶ αὐτὴν τὴν φύσιν εἰς τοὺς συνηλικιώτας των· αἱ δὲ σύζυγοι ἤρεσαν ἤδη εἰς τοὺς ἄνδρας των καὶ ἃς καυχῶνται δὶ αὐτοὺς; τοῦ λοιποῦ καθὼς τοῦ Φωκίωνος ἡ γυνή! ὡς μητέρες ὅμως πρέπει νὰ ἐγκαλλωπίζωνται εἰς μόνα τὰ τέκνα των, καθὼς ἡ μήτηρ τῶν Γράκχων· ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ χρεωστοῦσιν ὅλην των τὴν προσοχὴν καὶ φιλοτιμίαν καὶ ἐπιμέλειαν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναθρέψωσι ἁρμοδίως τὰ παιδία των αἱ μητέρες πρέπει αὐταὶ πρῶται νὰ ἀνατραφῶσι προσφόρως εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄξιον κατὰ πάντα λόγον ὅλης τῆς φροντίδος τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων. Τὸ πάλαι μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐζητοῦντο ὡς τροφοὶ καὶ τίτθαι αἱ Σπαρτιάτιδες διὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν, ἢ μᾶλλον τὴν ἀνδρικὴν τῶν φρονημάτων γενναιότητα· σήμερον δὲ τιμῶνται διαφερόντως ὡς παιδαγωγοὶ αἱ γυναῖκες τῆς Ἑλβετίας· ἀλλ' ἡ ὠφέλεια, μᾶλλον δὲ ἡ ἀπαραίτητος ἀνάγκη τῆς μεθοδικωτέρας ἐκπαιδεύσεως τῶν κορασίων ἔγεινεν ἐπαισθητὴ κατὰ τοὺς τελευταίους μόνον χρόνους.

Ἐπιβλέπων παντοῦ ὁ μέγας Ναπολέων παρετήρησε καὶ τὴν σφαλερὰν κατάστασιν τῆς δημοσίου ἀνατροφῆς. Τί λείπεται, ἠρώτησε πολύπειρόν τινα παιδαγωγόν, τὴν K. Campan εἰς τὰς νεάνιδας διὰ νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐντελῶς; Μητέρες, ἀπεκρίθη ἐκείνη· τὸν λόγον αὐτὸν θαυμάσας ὁ Ναπολέων ἐπανέλαβεν· εἰς αὐτὰς τῳόντι περιέχεται ὁλόκληρον σύστημα ἀνατροφῆς.

λοιπὸν πρέπει νὰ καταστήσῃς μητέρας ἱκανὰς νὰ ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα των.

Οὐδεὶς ἄλλος παρὰ τὸν Ναπολέοντα ἐδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τῶν καλῶν μητέρων! διότι ἡ μήτηρ του ἦτο διαφερόντως τοιαύτη· ὅθεν καὶ αὐτὸς δὲν ἔπαυσε ποτὲ καὶ νὰ τὴν ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὴν σέβηται· ἀπονέμων ἐν μέρει εἰς τὴν ἐπιμελῆ φιλοστοργίαν της τὰ κατορθώματα καὶ τοὺς ἀγῶνάς του.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προκατόχων τοῦ Ναπολέοντος, Βασιλέων τῆς Γαλλίας παρετηρήθη ὅτι ἐκεῖνοι μάλιστα διέπρεψαν καὶ ἠγαπήθησαν ἀπὸ τὸν λαόν, ὅσοι ἀνετράφησαν ὑπὸ καλῆς μητρὸς, καθὼς ὁ Ἑρρίκος Δ'. (παρὰ τῆς Jeanne d' Abbret·) ὁ ἅγιος Λουδοβίκος (παρὰ τῆς Blanche) Λουδοβίκος ὁ Ἅος (παρὰ τῆς Μαρίας Glavès.) Τοὐναντίον δὲ ὁ Ἅος Λουδοβίκος ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα κενοδόξου, φιληδόνου καὶ δεισιδαίμονος γυναικός· ὅθεν ἀπέβη καὶ αὐτὸς ἰσχυρογνώμων καὶ δεσποτικώτατος.

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων καὶ τῶν συγχρόνων εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Μπάϊρων (Byron) ἔχων μητέρα διεσραμμένην, ἰδιότροπον, ὑπερήφανον, ὀργίλον, χλευάζουσαν καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν της διὰ τὴν χωλότητα ἐκληρονόμησε πολλά της ἐλαττώματα, προσθεὶς εἰς αὐτὰ καὶ ἄλλα· τοὐναντίον δὲ ὁ σύγχρονος ποιητὴς Λαμαρτὶν ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τῆς μητρός του.

Ἐκ βάθους τοῦ δεσμωτηρίου, ὅθεν μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν λαιμητόμον, ὁ εὐγλωττότατος τῶν ῥητόρων τῆς συντακτικῆς τῶν Γάλλων συνελεύσεως Barnave, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀνεγνώριζεν ὡς δῶρον τῆς ἀγαθῆς μητρός του τὴν ἀνδρίαν, ἥτις τότε τὸν ἐνίσχυε κατὰ τοῦ πλησιάζοντος καὶ ἐπικειμένου κινδύνου ὅθεν συμβούλευε τὴν κατατεθλιμμένην ἀδελφήν του νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὴν τοὺς υἱούς της.

Τοιαύτη μήτηρ ἐξεπαίδευσε καὶ τὸν περιβόητον φυσιογράφον Κυβιὲ· ἐμπροσθεν αὐτῆς παιδίον ἔτι ἀνεγίνωσκεν ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ βιβλία· αὐτὴ ἔλυε τὰς νεανικὰς ἀπορίας του· ὅθεν καὶ ἐκεῖνος εἰς αὐτὴν ἀπέδιδε τὴν ἀρχὴν, ἢ τὸ ἐνδόσιμον τῶν ἐνδόξων του ἀνακαλύψεων.

Τὶς ἄλλος παρὰ φιλόμουσον μητέρα δύναται νὰ διδάξῃ ἐν καιρῷ καὶ τελεσφόρως νὰ προτιμῶμεν τὴν ἀληθῆ τιμὴν τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὰ ἄστατα καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τοῦ πλούτου, νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἄλλους, νὰ βοηθῶμεν τοὺς δυστυχεῖς καὶ νὰ ἀναβλέπωμεν συχνάκις εἰς τὸν Θεόν;

Ἄλλοι διδάσκουσι τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας· μόνη ὅμως ἡ μήτηρ κατηχεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν. Ἄλλοι θέλουσι πλουτίσει τὸ πνεῦμα τοῦ νέου· αὐτὴ ὅμως διωρίσθη νὰ διευθύνῃ τὴν καρδίαν του. Ἄλλοι θέλουσι καταρτίσει τὸ πλοῖον μὲ ἱστία, ἐξάρτια, σχοινία κτλ. αὐτὴ ὅμως πρέπει νὰ κινῇ τὸ πηδάλιον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ, κἂν ἀπασχολῆται ἀπὸ τὸν ὅχλον τῶν ἐξωτερικῶν φροντίδων, δὲν μένει ἀσυντελὴς εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον τῆς ἀνατροφῆς. Ἐπειδὴ καὶ μόνον τὸ παράδειγμα τῆς πατρικῆς κηδεμονίας, ἢ τῆς σώφρονος καὶ τιμίας διαγωγῆς του ἀρκεῖ εἰς διδασκαλίαν τῶν παίδων. Αὐτὸς ὅμως καὶ τὴν μειλίχιον τῆς μητρὸς φωνὴν παρακουομένην δύναται νὰ ἐνδυναμώσῃ, χρείας τυχούσης, διὰ γεγωνωτέρας ἄλλης, καὶ τὰς παραινέσεις της νὰ καταστήσῃ καρποφόρους ποτὲ μὲν διὰ τῆς δριμύτητος τοῦ βλέμματος, ποτὲ δὲ καὶ δὶ ἐπιτατικωτέρου ἤθους τῶν χειρονομιῶν κτλ.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπιστρέφων κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας λαμβάνει πολλὰς καὶ διαφόρους ἄλλων νουθεσιῶν ἀφορμάς· ὅθεν ποτὲ μὲν διηγούμενος τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας ὁμιλεῖ περὶ οἰκοινομίας καὶ περὶ χρήσεως, ἢ καλλιεργείας κτημάτων, ποτὲ δὲ τὰς μετὰ τῶν ἄλλων συμφωνίας, ἢ σχέσεις, ἢ ὅσα εἶδε αὐθημερὸν καὶ ἤκουσεν ἀναφέρων ὡς τεχνίτης, ὡς ἔμπορος, ὡς ἄρχων πορίζεται ὕλην μακρῶν ἠθικῆς, ἢ καὶ φυσικῆς θεωρίας λόγων· Ἀλλ' εἰς τοὺς συνήθεις διαλόγους παρενείρονται ἑκάστοτε καὶ ἄλλαι ἰδέαι ἀναγόμεναι εἰς τὸ ἔθνος, εἰς τὴν πολιτείαν, εἴτε τὸ εἶδος τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ εἰς ἀναφαινομένας ἀλληλοδιαδόχως νέας ἐφευρέσεις. Καὶ αἱ λέξεις μόνον αὗται δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς θέμα πολιτικῆς, ἱστορικῆς, ἢ ἐπιστημονικῆς ὁμιλίας κατὰ τὸ μέτρον τῆς διανοητικῆς ἱκανότητος καὶ μαθήσεως τῶν γονέων, ὥστε προχωροῦντος τοῦ χρόνου διάφορα ζητήματα ἀναφύονται καὶ πολλῶν ἀπορίων πρόκειται νὰ δοθῇ λύσις. Ἀπὸ τοιαύτας ἀπαρασκεύους συναναστροφὰς τὰ παιδία λαμβάνουσι τὰς πρώτας καὶ οὐσιωδεστάτας γνώσεις τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου καὶ τῶν πολυειδῶν τοῦ βίου περιστάσεων· αὐτόθι ἀποφασίζονται τὰ φρονήματα καὶ μορφοῦται ὁ χαρακτήρ· αὐτόθι κρίνονται καὶ ζυγοστατοῦνται καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας τὰ ἀποτελέσματα. Εἰς τὸ σχολεῖον δὲ τοῦτο καὶ ὁ Κάτων καὶ ἄλλοι διάσημοι ἄνδρες ἐσπούδασαν τὴν ἠθικήν. Θέλει ποτὲ τολμήσει τότε ὁ πατὴρ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὸ ἐλάττωμα, ἐν ᾧ αἱ ἐλάχισται φράσεις του ἁρπάζονται ἀπὸ τὰ παιδία καὶ γίνονται κανὼν τῆς διανοίας, κατόπιν δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των;

Δυστυχῆ τὰ παιδία, ἂν κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν βλέπωσι πράξεις τῶν γονέων ἀντικειμένας εἰς τοὺς λόγους των· πολὺ δὲ μᾶλλον ἄθλια, ἂν ἀκούωσι καὶ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀντιβαίνοντας εἰς τὴν θρησκείαν, εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τοὺς νόμους· διότι τὸ τέλος θέλει εἶναι ἀφεύκτως οἰκτρότατον.

Ματαίως ἐπέρχονται ὕστερον τὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων· διότι ἡ μὲν καρδία διεφθάρη, ὁ δὲ νοῦς διεστράφη, ὥστε ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ μείνῃ διὰ παντὸς ἀδιόρθωτος. Οὕτω τὰ μαλακὰ ὑφάσματα σπανίως ἐξεμαλύνονται καὶ διὰ τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου, ἀφ' οὗ ἐπτύχθησαν· τὰ δὲ πορώδη δοχεῖα ποτισθέντα ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ δυσώδη ὑγρὰ διατηροῦσι τοῦ λοιποῦ τὴν βαρεῖαν ἀποφοράν.

Ἔχομεν ἄρά γε ἀνάγκην νὰ εἴπωμεν ὅτι ἂν εἰς τὴν οἰκίαν ἐμφωλεύῃ μεταξὺ τῶν συζύγων ἡ διχόνοια καὶ ἡ ἔρις, ἂν ἀκούωνται λοιδορίαι βάναυσοι, ἂν γίνωνται μάλιστα καὶ διαπληκτισμοὶ, ἂν ἐπικρατῇ ἡ ἀσωτία, ἂν διανυκτερεύωσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν κραιπάλην καὶ τὰ χαρτοπαίγνια, ἂν ὑπηρέται μοχθηροὶ καὶ ἀχρεῖοι φλυαρῶσιν ὅ,τι τύχῃ, τότε τὰ ἀθῶα παιδία κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον; Ὁποῖα μαθήματα μέλλουσι νὰ λάβωσιν ἀπὸ τοιαύτην οἰκιακὴν δίαιταν; Τί τὰ ὠφελεῖ παρουσία τοιούτων γονέων; Συμφέρει χιλιάκις περισσότερον νὰ μακρυνθῶσιν ἀπὸ τὸν λοιμώδη ἐκεῖνον τόπον διὰ νὰ παύσωσιν ἀναπνέοντα τὸν ἀέρα μολυσματικῆς ἀτμοσφαίρας· ἃς παραδοθῶσιν εἰς παιδαγωγεῖα, εἰς συγγενεῖς, εἰς τεχνίτας κάλλιον παρὰ τὸ νὰ διαμένωσιν ἕως παντελῶς καὶ ἀνιάτως ἐξαχρειωθῶσιν.

Ἠτό ποτε καιρὸς ὅτε οἱ μὲν διδάσκαλοι ἐσεμνύνοντο κρατοῦντες πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τὴν μάστιγα, οἱ δὲ μαθηταὶ ἔτρεμον βλέποντες αὐτοὺς ὡς φρενήρεις, ἢ δαιμονῶντας· πολλαχοῦ μάλιστα τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχον καὶ μαστιγωταὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, ὡς ὁ οἰκονόμος καὶ θυρωρὸς τῶν σχολείων· περίεργον δὲ καὶ τοῦτο ἀναφέρεται ὅτι βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὁ ἑνδέκατος Λουδοβίκος εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑπὲρ τῆς ἐκπεδεύσεως χορηγιῶν, ἢ συνταξιοδοτήσεών του συμπεριέλαβε καὶ ποσότητά τινα ἰδιαιτέραν προωρισμένην εἰς ἀγορὰν ῥάβδων, ἢ μαστίγων διὰ τῶν μαθητῶν τὴν διόρθωσιν. (1)

Τὸ παράδειγμα καὶ τὴν παραγγελίαν μάλιστα τῆς ἀπανθρώπου καὶ μωρᾶς σκληρότητος ταύτης ἐλάμβανον οἱ διδάσκαλοι παρ' αὐτῶν τῶν γονέων, οἵτινες ἐτιμώρουν ἀναλγήτως τὰ τέκνα των διὰ τὰ ἐλάχιστα παραπτώματα, νομίζοντες οἱ ἀνόητοι ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἀπηνοῦς βαρβαρότητος θέλουσι τὰ σωφρονίσει, προσέτι δὲ καὶ τὰ ἀναγκάσει εἰς τὴν ταξιν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εὐπείθειαν. Ἀλλ' ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τοιοτοτρόπως ἐκτραχύνονται ἔτι μᾶλλον τὰ παιδία, γινόμενα δὲ δυσαναγωγότερα συλλαμβάνουσι προσέτι καὶ ἄσπονδον ἐνίοτε μίσος κατὰ τῶν τυρανούντων αὐτὰ γονέων, ἢ διδασκάλων ἐφ' ὅσον ζῶσιν. Ἀλλ' ὅτε εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἐπὶ ποινῇ προστίμου καὶ φυλακῆς νὰ μαστίζωνται (πλήττωνται) ἀδίκως καὶ τὰ ὑποζύγια κτήνη, δὲν ἐλπίζομεν τοῦ λοιποῦ ὅτι παιδοτρίβαι προτιθέμενοι νὰ ἀναπτύξωσι τὸ λογικόν καὶ νὰ ἀναῤῥυπίσωσι τῆς ἐμφύτου φιλοτιμίας τὰ ζώπυρα θέλουσι μεταχειρισθῇ σκληρότερον τοὺς μαθητάς των παρὰ τὰ ἄλογα ζῶα, πολὺ δὲ δληγότερον τοῦτο ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς πατέρας. Ἡ πειθῶ, ὁ ὀρθὸς λόγος, ἡ προσήνεια, ὁ γέλως, ἡ ὑπόσχεσίς τινος ἀμοιβῆς πρέπει νὰ ἀναπληρώσωσι τὸν φόβον, τὴν βίαν, τὰς ἀπειλὰς, τὴν ἀγριότητα καὶ τοὺς ῥαβδισμούς.

Πόσον ἡδύνεταί τις βλέπων εἰς τοὺς δημοσίους κήπους καὶ τὰ προάστειά τινων μεγάλων πόλεων τῆς Εὐρώπης στίφης παιδίων μικρῶν περιτρέχοντα ἄνω καὶ κάτω εἰς τὰς ἀλωὰς, ὑπὸ τὰς δενδροστοιχίας, ἐπὶ τοῦ ἀμμοστρώτου ἐδάφους, διαφόρως ἐνδεδυμένα, θεώμενα τοὺς κύκνους κολυμβῶντας εἰς τοὺς δεξαμενὰς, ἢ τοὺς ἰχθεῖς νηχομένους· ἄλλοτε δὲ πηδῶντα καὶ χορεύοντα μὲ τὴν ἀφέλειαν ἐκείνην, ἥτις εἰς μόνην τὴν ἡλικίαν των ἐδόθη ὡς προνόμιον. Παρὰ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων φαίνονται πλησίον τῶν μητέρων καὶ αὐτὰ ὡς σκιαὶ εἰς τὸ ἄπλοτον φῶς τῶν Ἠλυσίων πεδίων.

Ἀπολαύετε ἀνέτως, χαριέστατα παιδία, τὴν ἀθῶαν τῆς ἠρεμίας ταύτης ἡδονὴν! χαρῆτε τὰς ἡμέρας τῆς ἀνεπιστρόφου γαλήνης καὶ ἀθωότητος· ἐπειδὴ εἰς ὑμᾶς μόνον ἀνήκουσιν· ἀναπτύξατε διὰ τῶν κινήσεων τὰ ἁπαλὰ τοῦ σώματος μέλη· συνηθίσατε εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἱδρῶτας· διότι μετ' ὀλίγον σᾶς ἀπαιτεῖ ὁ κόσμος. Προσέχοντα θέλετε ἀκούσει ἀπὸ τοῦδε βαρύν τινα βόμβον, ὡς τὸν σάλον τοῦ πολυφλοίσβου Ὠκεανοῦ μακρόθεν ἐρχόμενον· οὕτως ἠχεῖ ἡ πόλις, ὑμεῖς δὲ μόλις ἔχετε καιρὸν νὰ διέλθητε τὰ δροσερὰ ταῦτα ἄλση· ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου θέλετε ὑπάγει νὰ ῥιφθῆτε, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι, εἰς τὰς τρικυμίας τοῦ βίου, τοῦ ὁποίου ὁ θόρυβος τόσον σᾶς ζαλίζει.

Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι εἴπαμεν· διὰ τῶν γυναικῶν μόνον ἡ κοινωνία δύναται νὰ διορθωθῇ· αὐτῶν λοιπὸν ἡ ἀνατροφὴ συμφέρει ὡς προὐργιαίτατον φρόντισμα νὰ ἐνασχολήσῃ πᾶσαν πατρικὴν ἀλειθῶς Κυβέρνησιν. Ἐπειδὴ ἡ ἔντιμος αὐτῶν θέσις ἀπέδειξε πάντοτε τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν λαῶν. Ἔνδοξες ἦτο τῳόντι ἡ Ῥώμη, ἐφ ὅσον ἐτιμᾶτο ἡ κοσμιότης τῶν γυναικῶν, ἡ δὲ πρὸς αὐτὴν περιφρόνησις διήγηρε τὴν δημόσιον ἀγανάκτησιν μέχρι καταστροφῆς καὶ τῆς τυραννίας. Δυνατὴ δὲ ἦτο ἡ Σπάρτη ἐφ' ὅσον εἶχε γυναῖκας, ὁποῖαι ἦσαν ἡ μήτηρ τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Βρασίδα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐξετάζοντες εὑρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Διότι αἱ γυναῖκες ῥυθμίζουσι τοὺς ἄνδρες· ἔπειτα καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοὺς ὑπερβαίνουσιν ὡς ἀποτελοῦσαι ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἐρωτῶ ἤδη ἂν πρέπῃ ἡ ἐκπαίδευσίς των νὰ ἀποβλέπῃ μόνην τὴν ἐπίδειξιν! νὰ μανθάνωσι δηλ. ὀλίγα μὲν ἐκ τῶν ὠφελίμων εἰς τὴν οἰκιακὴν δίαιταν καὶ τὰ μέλλοντα τῆς ἀποστολῆς των καθήκοντα, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν ἀρεσκόντων εἰς τοὺς πολλούς, δηλ. τὴν μουσικὴν, τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφίαν, τὰ θέατρα, τὸν καλλωπισμὸν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἐπισκέψεις!

Αἱ γυναίκες ἔχουσιν ἀνάγκην σπουδαιοτέρων μαθημάτων, στοιχειωδῶς εἰς τὰ βιβλία, ἢ δία τῆς διδασκαλίας ἐκτεθειμένων· διότι οὐδαμῶς ἐλλείπονται τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὴν εὐφυΐαν, καθὼς ἀπεδείχθη πολλάκις. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπεράντου λειμῶνος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀρκεῖ εἰς αὐτὰς νὰ ἀπανθίσωσι τὰς χρησιμωτάτας τοὐλάχιστον διὰ τὴν πρώτην τῶν παιδίων στοιχείωσιν.

Ἡ σπουδὴ ξένων γλωσσῶν ὀλίγον φαίνεται εἰς τὰς γυναῖκας σκόπιμος· ἴσως δὲ εἰς αὐτὴν θυσιάζονται ἐνίοτε ἄλλα ἀναγκαιότερα. Διὰ τοῦτο ὁ Ναπολέων ὀλίγον ἐτίμα τοὺς πολυγλώσσους· οὔτε αὐτὸν δὲ τὸν περιβόητον Μετσοφάντην ἐθαύμασεν, ἐπειδὴ ἔλεγε ὅτι δὲν διέφερε παρὰ τὸ νὰ βλέπῃ 25 ἢ 30 παιδία ψελλίζοντα, ἢ ψιττακίζοντα ἕκαστον τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν. Τὰς γλώσσας ἐσπούδαζον κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι κυρίων διὰ νὰ μάθωσιν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων ἐθνῶν· ὅταν ὅμως τὰ ἀξιολογώτατα τῶν βιβλίων τούτων εὑρίσκωνται ἤδη μεταφρασμένα εἰς ἄλλας γλώσσας, πρὸς τὶ ἡ ματαιοπονία

(1) Coquille histoire du Nivernais.

να μανθάνωμεν μόνον λέξεις παραμελοῦντες τὰ πράγματα; Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῆς καὶ τῆς Λατινικῆς ἡ ἐκμάθησις εἰς τὴν Εὐρώπην ἔπαυσε πλέον νὰ θεωρῆται ὡς ἀπολύτως ἀναγκαία καὶ ὡς στοιχεῖον, οὕτως εἰπεῖν, πεφροντισμένης ἀνατροφῆς· διότι ἄλλοτε μὲν αἱ ἄλλαι γλῶσσαι ἦσαν βάρβαροι καὶ πτωχαί, ἀνεπιτήδειοι δὲ εἰς ἐπιστημονικῶν, φιλοσοφικῶν, ἠθοπολιτικῶν καὶ τεχνικῶν ἰδεῶν παράστασιν· νῦν δὲ ἡ Γαλλική, ἡ Ἰταλική, ἡ Ἀγγλική, ἡ Γερμανική κτλ. ἐθησαύρισαν ἱκανὸν πλοῦτον, ὥστε νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς πάσας τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας· προτιμᾶται ὅμως πασῶν δικαίως ἡ Γαλλική καὶ διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους καὶ ὡς παντοῦ, καθώς τινα νομίσματα, εὔχρηστος. Τέλος ὅσοι γνωρίζουσι πολλὰς διαλέκτους ἀγνοοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολλὰ πράγματα. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ νοὸς βλάπτονται συχνάκις οἱ πολύγλωσσοι· τούτου δὲ ἔχομεν παράδειγμα πολλοὺς διαφόρων τόπων σχολαστικούς.

Εὐχῆς ἔργον ἦτο νὰ ἀκούωσι τὰ παιδία τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας ἀπὸ στόματος Ἱερομνήμονος καὶ ἀρχιερέων ἐν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ· ἀλλὰ τοῦτο λείπει εἰς ἡμᾶς μέχρι τοῦδε· ἡ δὲ κατήχησις, ἀπομνημόνευσις δηλ. ξηρῶν τινων λέξεων δὲν ἀναπληροῖ παντελῶς τὴν τοιαύτην ἀπαραίτητον χρείαν. Ἀπὸ μητέρας ἄρα πρέπει νὰ περιμένωμεν καὶ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

Φιλτάτη καὶ περιπόθητε Κλεαρέτη, εἴθε καὶ Σὺ οὕτω παρὰ τῆς φιλοστόργου μητρός σου νὰ διδαχθῇς διά τε λόγου καὶ ἔργων τὰ σπουδαῖα ταῦτα μαθήματα.

Ἐν γένει ἄρα συμφέρει νὰ μάθωσι πρωΐμως αἱ γυναῖκες νὰ σέβωνται τὴν θρησκείαν, νὰ τιμῶσι τὴν ἀρετήν, νὰ φυλάττωσι τὴν σεμνότητα, νὰ ἀγαπῶσι τὴν φρόνησιν, νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄνδρας, νὰ καταφρονῶσιν εἰλικρινῶς πάσας τὰς ματαίας δαπάνας, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀρχαιοπλούτους ἐπτώχευσαν, νὰ φροντίζωσι δὲ πρὸ πάντων πῶς νὰ ἀναδείξωσι τὰ τέκνα των ἄξια τῆς κοινῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως. Ὀλίγον ὅμως ὠφελεῖ ἡ ἀνατροφὴ τῆς γυναικός, ἂν δὲν ἐνισχύηται ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν κοσμίου, σώφρονος καὶ οἰκονόμου ἀνδρός μὴ διαφθείραντος ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀθῶάν του νύμφην δι' ἀνοήτων εὐαρεσκειῶν καὶ ἐπιβλαβῶν παραχωρήσεων· ἐπειδὴ τὴν πολυτέλειαν διαδέχεται πολλάκις τότε ἡ ἔνδεια, τὸν ἔρωτα τὸ μίσος καὶ ἡ μεμψιμοιρία, τὴν δὲ ἁπλῆν κατὰ τὸ φαινόμενον συναναστροφὴν ἡ ἐκδίκησις, ἡ βεβήλωσις τοῦ λέχους, ἡ ἀτιμία καὶ τὸ σκάνδαλον.

Ὁποῖον θλιβερὸν παράδειγμα εἰς τὰ δυστυχῆ τέκνα περιστοιχοῦντα νυχθημερὸν ἐκδιδιητημένην μητέρα, ἢ μᾶλλον μαινάδα καὶ λυμεῶνα πανώλεθρον τῆς παρούσης των ἀθωότητος, ἐπίβουλον δὲ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας των. Ἀλλ' ἡ Νέμεσις δὲν κοιμᾶται διὰ παντός. Ὅθεν τὰ ἐπιτίμια τῆς κακοηθείας ἀποδίδονται παρ' αὐτῆς ταχέως, ἡ δημόσιος δηλ. δυσφημία, ἡ γενικὴ περιφρόνησις, ἡ ἐσχάτη ἔνδεια, πρὸ πάντων δὲ ὁ ἔλεγχος αὐτῆς τῆς συνειδήσεως σαρκοβορῶν, ὡς ἐνδόμυχος σκώληξ, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τὴν ἀναιδῆ γυναῖκα.

Πόσον τρυφερὰ καὶ παθητικὴ φαίνεται ἡ εἰκονογραφία τῶν καλῶν γυναικῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁποίαν τὴν εὑρίσκομεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς! (Ξενοφ. Οἰκον.)

Εἰπέ μοι, λέγει ὁ Σωκράτης, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πράττων κατώρθωσας νὰ σὲ ὀνομάζωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καλὸν κἀγαθόν; διότι δὲν πιστεύω ὅτι διατρίβεις συνήθως ἐντὸς τῆς οἰκίας·— Τῷόντι, ὦ Σώκρατες, λείπω σχεδὸν πάντοτε ἔξω· διότι τὰ τῆς οἰκίας μου ὑπάρχει ἱκανὴ νὰ διοικήσῃ μόνη ἡ σύζυγός μου· —Ἀλλὰ Σὺ, παρακαλῶ, ἐγύμνασας τὴν γυναῖκα εἰς τοῦτο, ἢ τὴν ἔλαβες ἤδη ἔμπειρον περὶ τὰ τῆς οἰκονομίας παρὰ τῶν γονέων της; — Καὶ τί ἤθελε γνωρίζει δεκαπενταετὴς νέα μόλις ἔχουσα τὴν ἄδειαν νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ ἐρωτᾷ; Καὶ ὅμως δὲν ἦτο πάλιν ἀρκετὸν ἂν ἐγίνωσκε νὰ ἐπιστατῇ εἰς τὰ τοῦ μαγειρείου καὶ εἰς τὴν ταλασιουργίαν, διανέμουσα τὸ ἔργον εἰς τὰς θεραπαίνας διὰ νὰ μεταβάλωσι τὸ μαλλίον εἰς ἱμάτια; — Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ Σὺ τὴν ἐξήσκησας, ὦ Ἰσχόμαχε;—Ναί! ἀλλὰ πρῶτον ἐθυσίασα εἰς τοὺς θεοὺς, παρακαλῶν αὐτοὺς ὥστε καὶ ἐγὼ νὰ εὐδοκιμήσω εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκεῖνη νὰ μάθῃ εὐκόλως τὰ συμφέροντα καὶ εἰς τοὺς δύο.—Ἀλλὰ καὶ ἡ γυνή Σου συνεθυσίαζε καὶ παρεκάλει περὶ τούτων ὁμοίως; — Βεβαίως· καὶ ὑπέσχετο μάλιστα πολλὰ πρὸς τοὺς Θεοὺς ὅτι ἤθελε γίνει ὁποία ἔπρεπε μὴ ἀμελοῦσα τὰ διδασκόμενα.— Εἰπέ μοι, νὰ ζῇς, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πρῶτον ἤρχισας νὰ τὴν διδάσκῃς; — Ἀφ' οὗ συνοικειώθη μετ' ἐμοῦ καὶ ἔλαβεν ἤδη θάρρος τὴν ἠρώτησα. Εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἐννόησας ἄρά γε καλῶς, διατὶ ἐγὼ σὲ ἔλαβον, οἱ δὲ γονεῖς σου σὲ ἔδωκαν εἰς ἐμέ; ἐπειδὴ καταλαμβάνεις βέβαια ὅτι δὲν ἦτο λόγος μόνον περὶ συγκοιμήσεως· ἀλλὰ σκεπτόμενος ποῖον νὰ λάβωμεν σύντροφον τοῦ οἴκου καὶ τῶν τέκνων ἔκλεξα ἐγὼ μὲν Σὲ, οἱ δὲ γονεῖς Σου ἐμέ. Περὶ μὲν λοιπὸν τῶν τέκνων, ἄν ποτε ὁ Θεὸς μᾶς χαρίσῃ, θέλομεν σκεφθῆ πῶς νὰ τὰ ἀναθρέψωμεν ὅσον ἐνδέχεται κάλλιστα· διότι θέλομεν τὰ ἔχει κοινὸν εὐτύχημα καὶ ἀγαθοὺς γηροτρόφους. Κατὰ τὸ παρὸν δὲ ἔχομεν κοινὴν τὴν οἰκίαν ταύτην· διότι καὶ ἐγὼ Σοὶ παραδίδω ὅσα ἔχω, καὶ Σὺ ὅσα ἔφερες κατέθηκας εἰς τὸ μέσον· δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάζωμεν πλέον τὶς συνεισέφερεν ἐξ ἡμῶν πλειότερα· ἀλλ' ὅτι ὅστις φανῇ καλήτερος σύντροφος, αὐτὸς θέλει ἔχει πλειοτέραν ἀξίαν. — Αὐτὴ δὲ μοὶ ἀπεκρίθη· ἀλλὰ κατὰ τί δύναμαι ἡ δυστυχὴς ἐγὼ νὰ συμράξω; Σὺ εἶσαι πάντων κύριος· ἔργον δὲ καὶ χρέος ἰδικόν μου εἶναι τὸ νὰ διάγω σωφρόνως, μοὶ εἶπεν ἡ μήτηρ μου! —Ναὶ, ὦ γύναι, καλῶς τοῦτο εἶπες· διότι καὶ ὁ πατήρ μου τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς ἐμὲ συμβούλευσεν· ἀλλὰ σώφρονες ἀνὴρ καὶ γυνὴ πρέπει νὰ φροντίζωσι πῶς καὶ τὰ παρόντα νὰ διατηρήσωσι, καὶ ἄλλα δικαίως καὶ ἐντίμως νὰ ἀποκτήσωσιν.—Πῶς ὅμως ἐγὼ θέλω συναυξήσει τῆς οἰκίας τὴν εὐτυχίαν;—Πράττουσα, εἶπον, ὅσα θέλουσιν οἱ θεοὶ καὶ ὁ νόμος.—Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; μοὶ εἶπε.—Τὰ μέγιστα, ἀπεκρίθην, περὶ ὅσων φροντίζει καὶ ἡ ἡγεμὼν τοῦ σμήνους μέλισσα. Ἐπειδὴ διὰ τοῦτο κυρίως μοὶ φαίνεται ὅτι οἱ θεοὶ ἔπλασαν σοφῶς τὸ ζεῦγος τοῦτο, τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ὅσον δυνατὸν ἐκ τῆς κοινωνίας, ὥστε νὰ ἐξακολουθῇ μὲν πολλαπλασιαζόμενον τὸ γένος διὰ τῆς γεννήσεως τῶν τέκνων, νὰ γηροκομῶνται δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ οἱ γονεῖς. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως δὲν συνδιαιτῶνται ὑπαιθροι ὡς τὰ ζῶα, ἀλλ' εἰς οἰκίας· αὐτόθι δὲ εἰσφέρονται ὅσα δίδουσιν αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίαι, ὁ ἀγρός, ὁ σπόρος, ἡ φυτεία, ἡ βοσκή, ἡ ἄμπελος κτλ. ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν ποριζόμεθα τὰ ἐπιτήδεια (πρὸς τὸ ζῆν)· ἀλλ' ἀφ' οὗ ταῦτα πάντα εἰσκομισθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν, χρειάζεται καὶ ἄνθρωπος, ὅστις νὰ τὰ διατηρήσῃ, προσέτι δὲ καὶ νὰ ἐργάζηται ὅσα ἔργα ἐκτελοῦνται ὑπὸ τὴν σέγην, καθὼς ἡ ἀνατροφὴ τῶν παίδων, ἡ ζύμωσις τοῦ ἄρτου, καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν φορεμάτων ἀπὸ τὸ μαλλίον κτλ. ὥςε ὁ θεὸς ἐπέςησε τὸν μενάνδρα εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα, τὴν δὲ γυναῖκα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἐπιμελήματα. Διότι ψύχος, καύσωνα καὶ ὁδοιπορίαν, ἢ ἐκστρατείαν ὑποφέρει μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνδρός· ἡ δὲ γυνὴ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματός της διετάχθη νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὰ οἰκιακά· εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ τροφὴ τῶν νεογνῶν· διότι αὐτὴ αἰσθάνεται ἐκ φύσεως περισσοτέραν καὶ τὴν πρὸς αὐτὰ στοργήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φόβος συμβάλλει εἰς τὴν διατήρησιν τῶν εἰσφερομένων, ὁ θεὸς ἔδωκε περισσότερον μέρος ἐκ τοῦ πάθους τούτου εἰς τὴν γυναῖκα. Τοὐναντίον ἐπειδὴ ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὰ ἔξω ἔχει ἐνίοτε ἀνάγκην βοηθείας, ὅταν ἀδικῆται, ἔδωκε πλειοτέραν τόλμην εἰς τὸν ἄνδρα, ὥστε ἀμοιβαίως ἀνὴρ καὶ γυνὴ δίδουσι καὶ λαμβάνουσι καὶ κατὰ τοῦτο σχεδὸν ἐξισοῦνται. Ἀλλὰ καὶ αἱ γνώσεις ὑπάρχουσι κοιναί· διότι ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια εἰς ἀμφοτέρους περιέρχεται· ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος τῶν συζύγων ἔχει ἰδιαίτερά τινα προτερήματα, διὰ τοῦτο συμβουλευόμενοι ὠφελοῦνται ὁμοίως. Γινώσκοντες λοιπὸν τί ὁ θεὸς εἰς καθένα διέταξε χρεωστοῦμεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ ἰδιαίτερον ἡμῶν καθῆκον. Ἂν δέ τις πράττῃ παρὰ τὰ διατεταγμένα ταῦτα καὶ ἀτακτῇ ἀμελῶν τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔργα, ἢ πράττων τὰ τῆς γυναικός, ὁ ἀνὴρ τιμωρεῖται παρὰ τοῦ θεοῦ. Τοιαῦτα ἔργα ἐργάζεται καὶ ἡ ἡγεμὼν μέλισσα κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ. — Ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα, μὲ ἠρώτησε, κατὰ τὰ ὁποῖα μοὶ ὁμοιάζει; — Ὅτι, ἀπεκρίθην, μένουσα εἰς τὸ σμῆνος δὲν ἀφίνει τὰς μελίσσας νὰ μένωσιν ἀργαί, ἀλλὰ τὰς μὲν πέμπει ἔξω, ὅσας κρίνῃ ἁρμοδίους καὶ ὅσα φέρωσιν εἰς τὸ σίμβλον γνωρίζει καὶ δέχεται καὶ διατηρεῖ, ἕως οὗ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς χρήσεώς των· τότε δὲ διανέμει εἰς ἑκάστην τὸ δίκαιον· ἐπιστατεῖ δὲ προσέτι καὶ εἰς τὸ ὕφασμα τῶν κηρομελίδων (κηριθρῶν) διὰ νὰ γίνωνται ἀκριβῶς καὶ τα χέως, ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν γενομένων ἐκγόνων διὰ νὰ ἐκτρέφωνται· ἀφ' οὗ δὲ αὐξήσωσιν οἱ νεοσσοὶ οὗτοι καὶ ὅταν φαίνωνται ἤδη ἐπιτήδειοι εἰς ἐργασίαν, τοὺς στέλλει εἰς ἀποικίαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐπιτηδείου ἡγεμόνος. — Τί· καὶ ἐγὼ τὰ αὐτὰ ταῦτα πρέπει νὰ πράττω; εἶπεν ἡ γυνή;—Ναί, ἀποκρίθην ὦ γύναι· καὶ ἔξω μὲν νὰ πέμπῃς οἰκέτας (δούλους) ὅσοι ἔχουσιν ἐκεῖ ἐργασίαν· ὅσοι δὲ χρειάζονται νὰ ὑπηρετῶσιν ἔσω νὰ τοὺς ἐπιστατῇς· δεχομένη δὲ τὰ εἰσφερόμενα τὰ μὲν νὰ δαπανᾷς ὅσα χρειασθῇς καὶ νὰ διαμοιράζῃς, ὅσα δέ περισσεύσωσι νὰ φιλάττῃς, διὰ νὰ μὴ δαπανηθῇ εἰς τὸν μῆνα ἡ δαπάνη ὁλοκλήρου ἔτους! καὶ ὅταν σοὶ φέρωσι τὸ μαλλίον, νὰ τὸ δίδῃς διὰ νὰ κατασκευασθῶσιν ἐνδύματα ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι χρειάζονται· νὰ φροντίζῃς δὲ καὶ πῶς τὸ ξηρὸν ψωμίον νὰ τρώγηται· ἐλπίζω δὲ ὅτι εὐχαρίστως μάλιστα θέλεις περιποιεῖσθαι τοὺς πάσχοντας ὑπηρέτας. — Τῷόντι, εἶπεν, εὐχαρίστως· διότι θεραπευθέντες θέλουσιν εὐγνωμονεῖ καὶ ἀγαπᾷ ἡμᾶς πλειότερον. — Τότε θαυμάσας τὴν ἀπόκρισίν της εἶπον. Ἄραγε, ὦ γύναι, δὲν διασκορπίζονται αἱ μέλισσαι ἀπὸ τὴν λύπην των, ἀφ' οὗ ἀποθάνῃ ἡ ἡγεμών, ἥτις εἶχε τοιαύτην ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοιαν, καὶ οὕτως ἐρημοῦται ἐν ἐκαρεῖ καὶ ἀφανίζεται διὰ μιᾶς τὸ σμῆνος; — Ἀλλὰ κυρίως Σὺ εἶσαι ὁ ἡγεμὼν, ὦ Ἰσχόμαχε, μοὶ εἶπε· διότι ἡ ἰδική μου ἐπιμέλεια καὶ φύλαξις καὶ διανομὴ τῶν πραγμάτων καταντᾷ γελοία, ἂν σὺ δὲν φροντίζῃς καὶ εἰσφέρῃς ἔξωθεν τὰ ἀναγκαῖα. —Καὶ ἡ ἰδική μου εἰσφορὰ, εἶπα καὶ ἐγὼ, δὲν ἀποβαίνει ὀλιγότερον ματαία, ἂν δὲν ὑπάρχῃ τις φυλάττων τὰ πράγματα. Ἔχεις ὅμως καὶ ἄλλας ἐπιμελείας οὐχ ἧττον καὶ αὐτὰς εὐχαρίστους, ὦ γύναι, καθὼς π. χ. ὅταν λάβῃς ἄπειρόν τινα ὑπηρέτριαν τῆς ταλασιουργίας καὶ τὴν καταστήσῃς ἐπιστήμονα· ἄλλην δὲ ἀνίδεον τῆς ὑπηρεσίας ἀναδείξῃς καὶ ταύτην ἐπιτήδειον· καὶ ὅταν ἔχῃς τὴν ἐξουσίαν νὰ εὐεργετῇς μὲν τοὺς σώφρονας καὶ ὠφελίμους εἰς τὸν οἶκόν σου, νὰ κολάζῃς δὲ τοὺς ἀναξίους· τὸ δὲ ἥδιστον πάντων, ἐὰν φανῇς καλλιτέρα μου, θέλεις κατασταθῆ καὶ ἐμὲ ὑπηρέτην σου πιστεύουσα ὅτι ἀφ' οὗ γηράσῃς, ὅσῳ μᾶλλον περιποιηθῇς τὰ παιδία καὶ τὴν οἰκίαν, τόσῳ πλειότερον θέλεις τιμᾶσθαι διότι τὰ καλὰ δὲν αὐξάνονται διὰ τῆς νεότητος εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀρετῆς.

Παρετήρησας, ὦ Ἰσχόμαχε, τῷ εἶπα, ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὴν ἐκίνησαν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν; — Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσχόμαχος, τὴν εἶδον μάλιστα λυπημένην καὶ ἐρυθριάσασαν διότι δὲν εἶχε νὰ μοὶ δώσῃ πρᾶγμά τι ἐξ ὅσων ἔφερα εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐγὼ ὅμως ἀφ' οὗ τὴν εἶδον οὕτω δυσαρεστημένην εἶπον, μὴ ἀθυμῇς ὅτι δὲν ἔχεις νὰ μοὶ δώσῃς ὅ,τι σὲ ζητῶ· διότι πενία ἀληθῶς λέγεται ὅταν λείπωσι παντελῶς τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων ἔχομεν χρείαν· ὅταν ὅμως ζητῶμέν τι καὶ κατὰ περίστασιν μόνον δὲν τὸ εὑρίσκωμεν, τότε τὸ κακὸν ὑπάρχει ὀλιγώτερον. Τούτου ὅμως δὲν εἶσαι σὺ ἡ αἰτία, ἀλλ' ἐγώ· καθότι δὲν σοὶ παρέδωκα τὰ πράγματα διατεταγμένα ἓν ἕκαστον εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον διὰ νὰ γνωρίζῃς ποῦ πρέπει νὰ τὰ βάλῃς, πόθεν δὲ καὶ νὰ τὰ λαμβάνῃς. Κανὲν ὅμως πρᾶγμα δὲν χρησιμεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅσον ἡ τάξις· διότι ὁ χορὸς, ὁ ὁποῖος τόσον ἡδύνει, ἀπὸ ἀνθρώπους συγκροτεῖται· ὅταν δὲ ἕκαστος πράττῃ ὅ,τι τύχῃ, γίνεται ταραχὴ ὀχληρὰ· τοὐναντίον δὲ ὅταν τακτικῶς, ἢ κατὰ ῥυθμὸν οἱ ἄνθρωποι ὁμιλῶσι καὶ ποιῶσι καὶ τοὺς βλέπομεν περιχαρῶς καὶ τοὺς ἀκούομεν. Ὡσαύτως δὲ, ὦ γύναι, καὶ τὸ ἄτακτον στράτευμα καὶ θόρυβον ποιεῖ πολὺν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς εὐκόλως νικᾶται, καὶ διὰ τῆς δράσεως μάλιστα προξενεῖ δυσαρέσκειαν, οὔτε χρήσιμοι γίνονται ἐὰν εὑρίσκωνται εἰς τον αὐτὸν τόπον, ἢ κινῶνται ὁμοίως καὶ ἄμαξα καὶ ὁπλίτης καὶ σκευοφόρος καὶ ψιλὸς καὶ ἱππεὺς στρατιώτης. Πῶς τῷόντι δύνανται νὰ προχωρήσωσιν, ἐν ᾧ ἐμποδίζονται ἀμοιβαίως δηλ. ὁ βαδίζων ἐμποδίζει τὸν τρέχοντα, ὁ τρέχων τὸν ἱστάμενον, ἡ ἅμαξα τὸν ἱππέα καὶ ὁ σκευοφόρος τὸν ὁπλίτην;

Ἐὰν δὲ χρειασθῇ καὶ νὰ πολεμήσωσι, πῶς θέλουσι τὸ κατορθώσει, κινδυνεύοντες νὰ καταπατηθῶσι συναλλήλως ;

Τὸ ἀνάπαλιν δὲ, στράτευμα τακτικὸν καὶ τοὺς φίλους εὐφραίνει διὰ τῆς θέας, καὶ τοὺς ἐχθροὺς φοβίζει· διότι καὶ οἱ ὁπλῖται καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ πεζοὶ εὑρίσκονται πάντες κατὰ στίχον ὁμάδην, ἀκολουθοῦντες τοὺς λοχαγοὺς, τοὺς συνταγματάρχας καὶ τοὺς στρατηγοὺς· ἀλλὰ καὶ ὅταν βαδίζωσι πολλαὶ μυριάδες, κινοῦνται σύμπαντες καθὼς εἷς ἕκαστος κατὰ μέρος, ἡσύχως δηλ. καὶ εὐτάκτως. Καὶ τὸ πολεμικὸν δὲ πλοῖον, φορτωμένον ἀπὸ τόσῳ πλῆθος ἀνθρώπων, διατί ἄλλο καὶ τοὺς ἐχθροὺς τρομάζει καὶ τοὺς φίλους ἡδύνει παρὰ διότι ταχέως κινεῖται ; Διατὶ δὲ προσέτι τοσοῦτοι ἐπιβάται καὶ τοσοῦτον πλήρωμα δὲν ἐνοχλοῦνται εἰμὴ διότι κάθηνται πάντες, ἢ κινοῦνται ἐν τάξει. Βλέπων τὴν ἀταξίαν φαντάζομαι ἀνόητον γεωργὸν, ὅστις συμμιγνύει εἰς τὸν αὐτὸν τόπον σῖτον, κριθὴν, ὄσπρια· ἔπειτα δὲ ὅταν ἔχῃ χρείαν κριθίνου, ἢ σιτίνου ἄρτου, ἢ ὄψου (προσφαγίου) ἀναγκάζεται νὰ διαλέγῃ τὰ σύμμικτα ταῦτα εἴδη ἀντὶ νὰ τὰ λάβῃ εὐθὺς ἕτοιμα καὶ ἀπ' ἀρχῆς χωρισμένα.

Καὶ σὺ λοιπὸν, ὦ γύναι, ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς νὰ διοικῆς τὰ πράγματα ἀκριβῶς καὶ νὰ μεταχειρίζησαι λαμβάνουσα ἐκ τοῦ προχείρου ὅ,τι χρειασθῇς, ἃ; εὕρωμεν τὸν ἁρμόδιον ἑκάστου τόπον, καὶ ἀφ' οὗ ἐκεῖ τὸ βάλωμεν, ἃ; παραγείλωμεν τὴν ὑπηρέτριαν αὐτόθεν νὰ τὸ λαμβάνῃ καὶ αὐτόθι πάλιν νὰ τὸ ἀποθέτῃ· διότι ὁ τόπος αὐτὸς θέλει ζητεῖ τὸ πρᾶγμα, καὶ γνωρίζοντες ποῦ εὑρίσκεται θέλομεν ἐκτελεῖ πάντοτε ταχέως τὸ προκείμενον ἔργον.

Ἐθαύμασα δὲ μάλιστα, ὦ Σώκρατες, τὴν τοιαύτην τάξιν ἐμβάς ποτε εἰς Φοινικικὸν πλοῖον (1) χάριν θέας· διότι εἶδον πάμπολλα σκεύη διεχωρισμένα εἰς στενὸν τόπον δηλ. ὅσα χρησιμεύουσιν εἰς τὸν ἀπόπλουν καὶ τὸν κατάπλουν ξύλινα, ἢ πλεκτὰ, καὶ ὅσα εἰς τὴν θαλασσοπορίαν αὐτὴν κρεμαστὰ δηλ. σχοινία καὶ ἄρμενα, καὶ ὅσα βοηθοῦσιν εἰς τὸν πόλεμον διάφορα μηχανήματα, καὶ ὅσα εὑρίσκομεν συνήθως εἰς τὰς οἰκίας διὰ τὴν τράπεζαν, ἢ ἄλλας χρείας· ἔπειτα ὑπῆρχε προσέτι γεμάτον καὶ ἀπὸ παντοδαπὰ φορτία· πάντα δὲ ταῦτα περιελαμβάνοντο εἰς τόπον, ὅπου μόλις ἐχώρουν δέκα κλίναι! Τὰ εἴδον δὲ τόσον καλῶς καὶ εὐτάκτως κείμενα, ὥστε δὲν ἦτο ἀνάγκη σχεδὸν νὰ τὰ ζητήσῃ τις, οὔτε ἀσυσκεύαστα, ἢ δύσλυτα εὑρίσκοντο· Ὁ δὲ πρωρεὺς ἐγνώριζε τόσον καλῶς τὴν θέσιν ἑκάστου πράγματος, ὥστε καὶ ἀπὼν ἐδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν ἀριθμόν των, καθὼς ὁ γνωρίζων γράμματα δύναται νὰ εἴπῃ ἐκ πόσων συντίθεται τὸ ὄνομα Σωκράτης καὶ ποῦ ἕκαστον αὐτῶν κεῖται. Ἀλλ' εἶδον τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν παρατηροῦντα λεπτομερῶς τὰ πάντα, ἂν εὑρίσκωνται ὅπου πρέπει καὶ εἰς καλὴν κατάστασιν· διότι ἔλεγεν ὅταν ἔχωμεν τριχυμίαν δὲν μένει καιρὸς πλέον νὰ ζητῶμεν τὰ ἀναγκαῖα, ἢ νὰ τὰ ἐπισκευάζωμεν· διότι ὁ θεὸς ἀπειλεῖ καὶ κολάζει τοὺς ἀνοήτους . . . .

(1) *Δηλ. τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ὡς ἂν ἔλεγέ τις σήμερον τῆς Ἀγγλίας, ἢ τῆς Ἀμερικῆς.*

Τὴν ἀκρίβειαν ταύτην διηγούμενος εἰς τὴν γυναῖκά μου εἶπα, ὅτι μωρία μοὶ φαίνεται οἱ μὲν ναῦται νὰ εὑρίσκωσιν εὐκόλως πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ πλοίου εἰς τόπον τοσοῦτον στενὸν, καὶ ἐν ᾧ μάλιστα κυμαίνονται ἰσχυρῶς νὰ διατηρῶσι τὴν ταξιν, ἐν ᾧ δὲ φοβοῦνται ὅμως εὑρίσκουσι τὸ χρειῶδες· ἡμεῖς δὲ ἔχοντες εἰς τὴν οἰκίαν καὶ θήκας χωριστὰς, καὶ ἑρμάρια καὶ φωριαμοὺς, καὶ κιβωτοὺς ἰδιαιτέρας καὶ διατρίβοντες εἰς οἰκίαν στερεωμένην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους νὰ μὴ εὑρίσκωμεν πρόχειρον καὶ ἁρμόδιον ἑκάστου τόπον.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ἐρρέθησαν ἤδη ἱκανὰ· πόσον δὲ φαίνεται καλὸν, τὰ μὲν ὑποδήματα, ὁποιαδήποτε τύχωσι, νὰ εὑρίσκωνται τεταγμένα κατὰ σειρὰν, τὰ δὲ ἱμάτια κεχωρισμένα, καθὼς καὶ τὰ στρώματα καὶ τὰ χαλκώματα καὶ τὰ περὶ τὴν τράπεζαν· προσέτι δὲ καὶ αὐταὶ αἱ χύτραι, τὸ ὁποῖον τοῦτο ἴσως καταγελάσῃ ὁ κομψὸς ἄνθρωπος, ὁ σπουδαῖος ὅμως καὶ φρόνιμος θέλει ἐπανέσει. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως φαίνονται εὐμορφότερα κείμενα εὐκόσμως· καθότι παριστάνουσι χορόν τινα σκευῶν εὔρυθμον καὶ εὐθέατον, ὅστις ἀρίνει κενὸν καὶ καθαρὸν τὸν κατὰ μέσον τόπον.

Ἂν δὲ ταῦτα πάντα, ὦ γύναι, ἀληθεύωσι, δυνάμεθα νὰ δοκιμάσωμεν ἄνευ ζημίας τινὸς καὶ κόπου πολλοῦ· Ἔπειτα μὴ ἀθυμῇς ὡς ἂν ἦτο δύσκολον νὰ εὕρωμεν ἄνθρωπον ἐπιτήδειον νὰ μάθῃ τοὺς τόπους, καὶ νὰ καταχωρίζῃ τὰ πάντα· ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν περιέχει μυριοπλάσια (μυριάκις πλειότερα) ὁποιαδήποτε πράγματα, καὶ ὅμως πᾶς δοῦλος πεμφθεὶς θέλει ἀγοράσει καὶ εὕρει τὸ ζητούμενον πρᾶγμα· διότι τὰ πάντα κεῖνται αὐτόθι εἰς προσδιωρισμένον τόπον· ἀλλ' ἂν ζητῇς ἄνθρωπον θέλεις ἀποκάμει πρὶν τὸν εὕρῃς, διότι δὲν μένει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Ἐν τούτοις, ὦ Ἰσχόμαχε, ἡ σύζυγός σου ἤκουε εὐχαρίστως τὰς σπουδαίας ταύτας παρατηρήσεις ; Καὶ εὐφραίνετο μάλιστα ἐκ ψυχῆς ὑποσχομένη πᾶσαν ἐπιμέλειαν, παρακαλοῦσα δὲ νὰ διατάξω τὰ πάντα ὅσον τάχιστα, κατὰ τοὺς λόγους μου. — Ἀλλὰ σὺ ἔπραξας τότε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της ; — Ναὶ, δείξας πρῶτον τὴν διαίρεσιν τῆς οἰκίας. Διότι ἀπηλλαγμένη ποικιλμάτων ἔχει τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη τοιουτοτρόπως διατεθειμένα, ὥστε νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ἀγγεῖα καταλληλα εἰς τοὺς μέλλοντας κατοίκους της. Οὕτως ὁ μὲν ὁ θάλαμος ὁ κείμενος εἰς ὀχυρὸν (ἀσφαλῆ) τόπον ἐδέχετο τὰ πολυτιμότατα σκεύη, στρώματα κτλ. τὰ δὲ ξηρὰ δωμάτια ἦσαν εὔθετα εἰς τὸν σῖτον, τὰ δροσερὰ τοὐναντίον εἰς τὸν οἶνον, τὰ δὲ φωτεινὰ ἁρμόδια εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ σκεύη τὰ ἔχοντα φωτὸς ἀνάγκην.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔδειξα εἰς τὴν γυναῖκά μου καὶ διαιτητήρια (δωμάτια) κεκαλλωπισμένα, ψυχρὰ μὲν ὑπὲρ τοῦ θέρους, θερμὰ δὲ ὑπὲρ τοῦ χειμῶνος· ἔπειτα παρέστησα καὶ ὅλην τὴν οἰκίαν ὅτι ἀναπεπταμένη πρὸς μεσημβρίαν εἶχεν ἥλιον μὲν τὸν χειμῶνα, ἱκανὴν δὲ σκιὰν τὸ θέρος. Ἔδειξα ἀκολούθως καὶ τὴν γυναικωνῖτιν χωρισμένην διὰ βαλανου ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, διὰ νὰ μὴ ἐκφέρωνται λαθραίως κλοπιμαῖα πράγματα. Μετὰ ταῦτα διήλθομεν κατὰ τάξιν τὰ ἐπιπλα δηλ. τὰ χρήσιμα εἰς θυσίαν, τὰς ἑορτασίμους ἐνδυμασίας (στολὰς) καὶ ἄλλους κόσμους τῆς γυναικὸς

καὶ ἑορτασίμους καὶ πολεμικοὺς ἐσθῆτας τοῦ ἀνδρὸς, τὰ στρώματα, τὰ ὑποδήματα κτλ. τα ἐριουργικὰ ἐργαλεῖα, τὰ τῆς ἀρτοποιίας τοῦ, μαγειρείου, τοῦ λουτροῦ, τῆς τραπέζης κτλ. Διεχωρίσαμεν δὲ ταῦτα πάντα εἰς δύο μέρη τὰ τῆς καθημερινῆς δηλ. χρήσεως καὶ τὰ τῶν συμποσίων (θοινητικὰ)· ὕστερον διακρίναμεν καὶ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν δαπάνην τοῦ μηνὸς, ἀπολογιζόμενοι καὸ τὰ χρειαζόμενα εἰς ὅλον τὸ ἔτος· παρεδόκαμεν εἰς τοὺς ὑπηρέτας ὅσα συνήθως μεταχειρίζονται, δείξαντες ποῦ πρέπει νὰ ἀποτίθωνται καὶ προστάξανες νὰ τὰ ἀποδώσωσι σῶα· ὅσα δὲ χρησιμεύουσιν εἰς τὰς ἑορτὰς, ἢ εἰς τὴν ξενοδοχίαν, ἢ εἰς περιστάσεις ἄλλας σπανίας καὶ χρονίους, ἐγχειρίσαμεν εἰς τὴν ταμίαν, ἀφ' οὗ τὰ ἀριθμήσαμεν καὶ κατεγράψαμεν δείξαντες καὶ τὸν τόπον, ὅπου νὰ τὰ ἀποθέτῃ καὶ παραγγείλαντες νὰ ἐνθυμῆται εἰς ποῖον τὰ παραδίδει, διὰ νὰ τὰ παραλαμβάνῃ ὕστερον κτλ.

Ὡς Ταμίαν δὲ διωρίσαμεν θεράπαιναν νηφάλιον, ἐγκρατῆ, ἐγρήγορον. (ὀλιγόϋπνον) σώφρονα, μνημονικὴν καὶ προνοητικὴν διὰ νὰ φροντίζῃ πῶς νὰ μᾶς εὐχαριστῇ, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ τὴν ἀνταμείψωμεν. Τῇ συμβουλεύσαμεν δὲ νὰ φέρηται πρὸς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς (πονετικὰ) εὐθυμοῦσα ὅταν εὐθυμῶμεν ἡμεῖς, συλλυπουμένη δὲ ὅταν θλιβώμεθα· ἐδιδάξαμεν δὲ αὐτὴν ὅτι οἱ δίκαιοι προτιμῶνται πάντοτε τῶν ἀδίκων καὶ διάγουσι βίον πλουσιώτατον καὶ ἐλευθερώτερον.

Τούτων δὲ πάντων γενομένων εἶπα εἰς τὴν γυναῖκά μου ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ὠφέλεια ἂν καὶ αὐτὴ δὲν ἐπιμελῆται νὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις ἑκάστου πράγματος. Διότι καὶ εἰς τὰς εὐνομουμένας πόλεις δὲν θεωροῦνται ὡς ἀρκοῦντες μόνον οἱ καλοὶ νόμοι, ἀλλ' ἐκλέγονται καὶ νομοφύλακες, οἵτινες ἐπισκοποῦντες τὸν μὲν ποιοῦντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσιν, εἰς δὲ τὸν παρανομοῦντα ἐπιβάλλουσι ζημίαν. Ὅθεν ἔλεγον ὅτι νομοφύλαξ τῆς οἰκίας ἔπρεπε νὰ γείνῃ αὐτὴ ἡ σύζυγός μου, ἐξετάζουσα, ὅταν θέλῃ, τὰ σκεύη, καθὼς ὁ φρούραρχος τὰς φυλακὰς τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐρευνῶσα ἂν ἕκαστον ἔχῃ καλῶς· νὰ τιμᾷ δὲ καὶ νὰ ἐπαινῇ ὡς βασίλισσα τὸν ἀγαθὸν κατὰ τὴν ἀνὰ χεῖρας αὐτῆς δύναμιν, νὰ λοιδορῇ δὲ καὶ νὰ κολάζῃ τὸν ἄξιον τοιούτων ποινῶν. Παρέστησα πρὸς τούτοις εἰς αὐτὴν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλῆται ἂν προστάσσω πλειότερα πράγματα αὐτὴν παρὰ τοὺς δούλους· διότι αὐτὴ ὠφελεῖται, ἢ βλάπτεται ἂν σώζωνται, ἢ φθείρωνται τὰ πράγματα, οἱ δὲ δοῦλοι μεταχειρίζονται μόνον, ἢ φέρουσιν, ἢ φυλάττουσιν αὐτὰ κατὰ τὴν διαταγὴν, ἢ ἄδειαν τοῦ κυρίου. — Καὶ ὑπήκουσεν ἡ σύζυγός σου ταῦτα ἀκούουσα ; — Βεβαίως· εἶπε μάλιστα ὅτι κακῶς ἔκρινα νομίζων ὅτι τὴν δυσαρεστῶ διατάττων πῶς νὰ ἐπιμελῆται τὴν περιουσίαν. Διότι ὑπάρχει ἔμφυτον εἰς τὴν φρόνιμον γυναῖκα νὰ ἐπιμελῆται μᾶλλον τὰ κτήματα αὐτῆς καὶ τὰ τέκνα παρὰ τὸ νὰ ἀδιαφορῇ. — Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ὦ Ἰσχόμαχε, ἀνδρικὸν κατέστησας τὸν νοῦν τῆς συζύγου σου — Ἀλλὰ θέλω σοὶ διηγηθῆ καὶ ἄλλα τινὰ ἀποδεικνύοντα τὴν μεγαλοφροσύνην της. — Ποῖα, σὲ παρακαλῶ, Ἰσχόμαχε ; ἐπειδὴ εὐφραίνομαι πολὺ μᾶλλον ἀκούων τὴν ἀρετὴν ζώσης γυναικὸς, ἢ βλέπων εἰκόνα ὡραίας τινὸς κατεσκευασμένην καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ζεύξιδος. Πότε, τὴν εἶπα, μὲ ἔκρινες ἄξιον ἀγάπης κοινωνὸν (σύντροφον) ἂν σοὶ ἐδείκνυον ἀκριβῶς ὅσα ἔχω, ἢ ἂν ἤθελον νὰ σὲ ἐξαπατῶ λέγων ὅτι ἔχω ὅσα πραγματικῶς δὲν ἀπέκτησα, ἐπιδεικνύων ἀργύρια κίβδηλα καὶ ὄρνους ψευδεῖς καὶ πορφυρίδας ἐξιτήλους κτλ. — Εὐφήμει, εἶπε τότε εὐθὺς. Ποτὲ σὺ δὲν θέλεις πράξει τοῦτο· διότι τοιοῦτον ὄντα δὲν ἤθελον σὲ ἀγαπήσει ποτὲ ἐκ ψυχῆς. — Ἀλλὰ συνήρθημεν, ὦ γύναι, διὰ νὰ ἔχωμεν κοινὰς καὶ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς καθὼς καὶ τὰς ψυχικὰς ; — Ναὶ, τοῦτο ἤκουσα καὶ ἐγὼ λεγόμενον παρὰ τῶν ἀνθρώπων. — Τί λοιπὸν, ἤθελες νὰ σοὶ δεικνύω τὸ σῶμά μου ὑγιὲς καὶ εὔρωστον καὶ εὔχρουν, ἢ βαμμένον μὲ μίλτον, τοὺς δὲ ὀφθαλμούς μου ἐπαλειμμένους ὡς εἰδώλου κτλ. — Ποτὲ, ἀπεκρίθη, δὲν ἤθελον ἐγγίσει, οὔτε ἐδεῖ εὐχαρίστως τοιούτους χρωματισμοὺς, προτιμῶσα τὴν φυσικὴν μορφήν σου. — Καὶ ἐγὼ ἄρα πίστευε ὅτι δὲν ἀγαπῶ νὰ βλέπω παντελῶς ἀντὶ τῆς φυσικῆς σου χροιᾶς προσθέτους ἄλλας καὶ ἐπιπλάστους, διότι αἱ τοιαῦται ἀπάταιι δύνανται ἴσως τοὺς ξένους νὰ ἀφαρπάσωσιν, εἰς τοὺς συζῶντας ὅμως νυκτὸς καὶ ἡμέρας προδίδονται καὶ ἐξελέγχονται ποτὲ μὲν ὑπὸ τοῦ ἱδρῶτος, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν δακρύων, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ λουτροῦ. — Τί δὲ συνέβη ἐκ τούτου ; ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης. — Πάντοτε φαίνεται καθαρὰ κατὰ φύσιν· μὲ παρεκάλεε δὲ ἂν ἔχω νὰ τῇ συμβουλεύσω καὶ ἄλλο τι οὐχὶ διὰ νὰ φαίνηται μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γίνηται πραγματικῶς καλή. Ἐγὼ δὲ τὴν παρεκίνουν νὰ μὴ κάθηται δουλικῶς πάντοτε, ἀλλὰ νὰ ἐπιστατῇ μὲν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, φιλοτιμουμένη νὰ δείξῃ ὅ,τι ἐγνώριζε καλήτερον, καταδεχομένη δὲ νὰ μανθάνῃ ὅ,τι ἠγνόει· νὰ παρευρίσκηται δὲ εἰς τὰ ἔργα τῆς ταμίας, καὶ νὰ περιέρχηται παντοῦ βλέπουσα ἂν τὰ πράγματα εὑρίσκωνται εἰς τὴν οἰκείαν ἕκαστον θέσιν. Διότι οὕτως ἤθελε διασκεδάζει συγχρόνως περιπατοῦσα καὶ ἐπιμελουμένη. Καλὸν δὲ, εἶπα, προσέτι ἦτο γυμνάσιον καὶ τὸ νὰ βρέχῃ, καὶ νὰ ζυμόνῃ χρείας τυχούσης καὶ τὰ ἱμάτια καὶ τὰ στρώματα νὰ τινάσσῃ καὶ νὰ συμπτύσσῃ, ἐπειδὴ οὕτω γυμναζομένη καὶ ὄρεξιν ἤθελεν ἀποκτᾶ πλειοτέραν, καὶ εὐχρουστέρα ἤθελε φαίνεσθαι » . . . . . .

Τοιαῦτα ἐπιτηδεύουσα ἡ γυνὴ δύναται νὰ ἐκπαιδεύσῃ πρεπόντως διὰ τῶν παραδειγμάτων τὰ τέκνα της. Μακάριοι οἱ ἄνδρες, ὅσοι εὑρῆκαν πειθηνίους, ἐρασμίας καὶ οἰκονομικὰς συζύγους, ὡς ὁ Ἰσχόμαχος! εὐτυχεῖς ὅμως καὶ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἔχουσι τοιούτους ἀγαθοὺς ἄνδρας!

Ι. Ν. Λεβαδεύς.

Ο ΛΗΣΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΑΓΩΔΟΠΟΙΟΣ·

Ὑπῆρχε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα περίφημός τις λῃστὴς εἰς τὴν Γαλλίαν Καρτούσιος καλούμενος ὅστις ἐπὶ δεκαετίαν ἐκακούργει διαρπάζων καὶ λεηλατῶν οὐ μόνον τῶν Παρισίων τὰ περίχωρα, ἀλλὰ καὶ τὴν

Ὁ Λῃστὴς καὶ ὁ Τραγῳδοποιός.

καθέδραν αὐτῶν. Συλληφθεὶς ἐπὶ τέλους ἀπήχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν θεῶν καὶ δαιμόνων διεμαρτύρετο κατὰ τῆς συκοφαντίας καὶ διισχυρίζετο ὅτι οὐδέποτε κατέλιπε τὸν πατρικὸν οἶκον, δὲν ἦτον ἀρχιλῃστὴς οὐδ' ἐλεηλάτησέ ποτε τὴν Νορμανδίαν, οὐδ' ἐζήτησε λύτρα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῶν Παρισίων· δὲν ἔκλεψε δὲν ἐφόνευσε, ἐσυκοφαντεῖτο ἡ ἀθῶα αὕτη περιστερὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγαθοσύνης. Ἀλλὰ τὰ *βασανιστήρια* (la question) τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸν ἠνάγκασαν ἐπὶ τέλους νὰ ὁμολογήσῃ πᾶσαν τὴν φρικτὴν ἀλήθειαν τῶν πολυειδῶν αὐτοῦ κακουργημάτων. Ἐχρειάσθη, λέγουσιν, ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον ὅπως φανερώσῃ τοὺς πολυπληθεῖς ἑταίρους καὶ λῃσταποδόχους. Κατήγγειλε τρεῖς ὡραίας γυναῖκας ἐρωμένας αὐτοῦ.

Τὴν τελευταίαν νύκτα τῆς ζωῆς του (κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τροχοῦ θάνατον) ἐδέχθη ἐπίσκεψίν τινα ἀδιάκριτον ἅμα καὶ σκληράν. Ὁ τραγῳδοποιὸς Λεγρὰν (Legrand) ἦλθεν ἀναιδῶς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ κακοῦργον κατεδεδικασμένον εἰς ἀπάνθρωπον θάνατον, πληροφορίας ἀναγκαίας διὰ μίαν τραγῳδίαν του ἑτοίμην ἤδη νὰ διδαχθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Μεγάλοι ἄνθρωποι εἶναι οἱ τραγῳδοποιοί, οἱ θέλοντες παντοίῳ μέσῳ νὰ δοξασθῶσιν εἰς τὸ πεῖσμα τῆς δραματικῆς ἀνικανότητός των.

Ὁ τραγῳδοποιὸς ἐχαιρέτησε μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης τὸν καταδικον, τῷ ὡμίλησε περὶ θεάτρου, τῷ εἶπεν ὅτι ἦτον ὁ τραγῳδοποιὸς τῆς Γαλλίας, ὅτι ἐλυπεῖτο διότι ἡ τύχη ὤθησε τὸν εὐφυῆ Καρτούσιον εἰς τὴν λῃστείαν καὶ εἰς τοὺς φόνους, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν παρεκάλεσε νὰ τῷ δώσῃ πληροφορίας τινὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν τέρψιν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων.

— Εὐγνωμονῶ διὰ τὴν τιμὴν ταύτην, εἶπεν ὁ

κατάδικος· χάρις εἰς τὴν ἐπίσκεψίν σου θέλω συμπράξει εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ ὁ ἀγαθὸς λαὸς ὃν ἐπὶ δεκαετίαν ἐβασάνισα.

Ἀπεκρίθη ὁ λῃστὴς εἰς πάσας τὰς ἐρωτήσεις, ὁ δὲ τραγῳδοποιὸς ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς τραγῳδίας του, ἧς θέμα ἦτον τοῦ λῃστοῦ αὐτοῦ ἡ καταδίκη.

— Καὶ πότε θέλει παραπταθῇ ἡ τραγῳδία σου ;

— Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐκτελεσθῇ ἡ θανατικὴ ποινή σου.

— Ἐὰν ἔχῃ οὕτω σὲ συμβουλεύω νὰ προστρέξῃς εἰς τὸν δήμιον, ὅστις θέλει σοὶ χορηγήσει διὰ τὴν λύσιν τῆς τραγῳδίας, πληροφορίας ἀνεκτιμήτους διὰ τὴν ἀποτρόπαιον αὐτῶν ἀκρίβειαν. Ὑγείαινε, μεγάλε τραγῳδοποιέ! εὔχομαι εἰς τὸ δράμα σου συρίγματα ἐλαφρά!

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὰ μέλη τοῦ λῃστοῦ κατεκερματίζοντο ὑπὸ τοῦ δημίου, καὶ ἡ τραγῳδία τοῦ Λεγρὰνδ ἐπεραίνετο προωρισμένη διὰ τὴν λήθην.

Ο ΠΕΡΙΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

ΥΠΑΤΙΑ.

Ἐκ Ῥώμης.

Περιεπλανήθην καὶ σήμερον πρωΐας ἐντὸς τῆς νεωτέρας Ῥώμης ἀναζητῶν ἴχνη, ἢ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας. Κατὰ δυστυχίαν ὅ,τι διεσώθη φέρει τὰ σημεῖα τῆς βαρβαρότητος καὶ δεισιδαιμονίας, ἢ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου. Οἱ δὲ Ἰταλοὶ περιποιοῦνται ἤδη τὰ τοιαῦτα λείψανα οὐχὶ βεβαίως ὑπὸ φιλοκαλίας, οὔτε φιλαρχαϊσμοῦ, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλαργυρίαν, αὐτὰ τῷ ὄντι ἕλκουσι πανταχόθεν τοὺς ξένους, τῶν ὁποίων ἡ περιέργεια τρέφει πρὸ πολλοῦ τὰ δύο σχεδὸν τριτημόρια τῆς Ἰταλίας ὅλης· ἐπειδὴ διατηροῦσι δηλ. εὐλαβῶς καθὼς οἱ ἐπαῖται τὰς πληγάς των.

Πόσον συνεκινήθην εἰσελθὼν εἰς τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Αὐγούστου! Ὁ μεγαλοπρεπέστατος οὗτος τοῦ θανάτου οἶκος διῃρεῖτο εἰς πολλὰ μέρη, ἕκαστον δὲ τούτων ἦτο ἀφιερωμένον εἰς μέλος τι τῆς οἰκογενείας τοῦ Αὐγούστου.

Ἐνασμενιζόμην να πατῶ ὑπο τοὺς πόδας μου μόρια τῆς ψυχρᾶς ἐκείνης κόνεως, τὰ ὁποῖα ἑνωμένα ποτὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἀπήρτιζον τὸν Ὀκτάβιον.

Ἐπὶ τοῦ Μαυσωλείου τούτου ἀνηγέρθη θέατρον, ὅπου γίνονται ἐνίοτε θηριομαχίαι· ὅθεν λέοντες καὶ ἄλλα τοιαῦτα θηρία μόνον ὀρύονται εἰς τὴν ἔρημον ταύτην τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ περίφημος ὀβελίσκος, ὅστις διὰ τοσαύτης δαπάνης καὶ τοσούτων μόχθων μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν Καισάρων ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου εἰς τὰς τοῦ Τιβέρεως καὶ κατακεκαλυμμένος μὲν ὑπὸ παντοίων ἱερογλύφων, τῶν ὁποίων ἀπωλέσθη ἤδη τὸ ἀλφάβητον, ὑψούμενος δὲ ποτε ὑπεράνω τῶν ἑπτὰ λόφων καὶ ἀνταναχλῶν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐμήνυεν ὡς γνώμων τὴν ὥραν εἰς πάντας τοὺς Ῥωμαίους, κεῖται ἤδη ὡς πτῶμα συντετριμμένος εἰς διάφορα τεμάχια, ὑπὸ χοὸς δὲ καὶ πηλοῦ καὶ τῶν αἰώνων καταβιβρωσκόμενος. Ἡ βάσις του εὑρίσκεται μακρὰν αὐτοῦ φέρουσα τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν.

Senatus Populusque Romanus
ἀμέσως δ' ἔπειτα καὶ ταύτην
Urbanus, Pontifex maximus

Παράθεσις τερατώδης! πόσους αἰῶνας συμπεριλαμβάνει!

Ἐκ πάσης δὲ τῆς ἀγορᾶς τοῦ Τραϊανοῦ μόλις σώζεται ὁ κίων, ὅστις παρίστανεν εἰς τοὺς πανταχόθεν τῆς γῆς ἐρχομένους προσκυνητὰς τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος! Ἵσταται δὲ ὄρθιος καὶ ὁλόκληρος· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Τραϊανοῦ φέρει νῦν τὸν ἀδριάντα τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ὁ κίων οὗτος θαυμάζεται διὰ τὴν συμμετρίαν τῶν διαστάσεων, καθὼς καὶ διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὰς γλυφάς,. Διότι ἅπας ὁ στρατιωτικὸς βίος τοῦ Τραϊανοῦ φαίνεται θριαμβευτικῶς ἐγκεχαραγμένος. (1). Ὁσημέραι δὲ ζωγράφοι καὶ ἀγαλματοποιοὶ συνέρχονται εἰς τοὺς πόδας του διὰ νὰ σχεδιάσωσι διαφόρους μορφὰς καὶ θέσεις.

Ἀλλὰ καὶ ὁ στυλοβάτης κινεῖ τὴν περιέργειαν; ὡς κατάσκεπος ὑπὸ πανοπλιῶν, ἀσπίδων, περικεφαλαιῶν, μαχαιρῶν καὶ πολυειδῶν ἄλλων τοῦ πολέμου ὀργάνων. πρώτιστος ὅμως καλλωπισμὸς τοῦ κίονος τούτου βεβαίως ὑπάρχει τὸ ἔνδοξόν Σου ὄνομα. ὦ Τραϊανὲ!

Πῶς δὲ νὰ διαγράψω τοὺς δύο ἵππους, τοὺς ὁποίους εἶδον εἰς τὴν πλατεῖαν τὴν λεγομένην Monte Cavallo ἀπέναντι τῶν ὑψιρόφων τοῦ Πάπα δόμων, καθὼς καὶ τοὺς δύο δούλους, οἱ ὁποῖοι τοὺς σύρουσι;

Συμπλέγματα λαμπρότατα κατά τε τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἀναγινώσκεται δὲ εἰς τὴν βάσιν τοῦ μὲν *Φειδίας*· τοῦ δὲ *Προξιτέλης*.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐχαράχθησαν ὑστεροχρόνως· καὶ ὅμως τὸ ψεῦδος τοῦτο δὲν παροξύνει· διότι οἱ ἵπποι οὗτοι ὑπάρχουσι πραγματικῶς ἵπποι, διαφόρου ὅμως φύσεως· οἱ δὲ σύροντες αὐτοὺς δοῦλοι μαρτυροῦσι καὶ διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ των σχηματισμοῦ τὴν εὐτέλειαν τῆς καταγωγῆς των! τί σῶμα! ὁποία κεφαλή! ὁποῖαι κνῆμαι! ὁποῖοι βραχίονες, καὶ πάλιν τί σῶμα!

Ἀλλὰ πῶς ὁ δοῦλος αὐτὸς θέλει δυνηθῇ νὰ κρατήσῃ διὰ τοῦ κημοῦ καὶ τῶν ἡνιῶν τὸν γαῦρον αὐτὸν καὶ ἀγέρωχον ἵππον, ὅστις ἤδη χρεμετίζει καὶ ἅλεται καὶ λακτίζει; — τὸν θεωρεῖ!

---

(1) *Τύπος τοῦ ἀνυψωμένου εἰς τὴν πλατεῖαν* Vandôme *ἐν Παρισίοις περιφήμου κίονος, ὅστις χαλκευθεὶς ἐκ πλήθους τηλεβόλων τῶν πολεμίων παριστάνει τὰς μάχας καὶ τὰ τρόπαια τοῦ Ναπολέοντος.*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩι.

Ἐκ Ῥώμης.

Διατὶ νὰ μὴ σοὶ εἴπω ὁποῖον εὑρῆκα εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἄνθος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον καὶ παντοῦ θέλγει, ὥστε ἡ μὲν καρδία τῆς νεολαίας ἔμπροσθέν του παλλει, ἡ δὲ φαντασία τοῦ ἀνδρὸς ἐξάπτεται, καὶ ὅταν μάλιστα οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ τὴν ἀναζωπυρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥυσσὸς ἤδη καὶ κατάψυχρος γέρων ἱλαρύνεται, ὅταν μόνον τὸ βλέπῃ.

Τὸ κάλλος σπανίως ἀπαντᾶται ἐνταῦθα, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ. Διότι εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γυναικὸς ἡ φύσις ἀποτυγχάνει κατὰ τὸν συνδυασμὸν τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τῶν σχημάτων, τὸν ὁποῖον πρῶτον πάντων τῶν ἄλλων ἀναζητεῖ τοῦ ἀνθρώπου τὸ βλέμμα. Μόλις τῷ ὄντι τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες πλησιάζουσιν εἰς τῆς εὐπρεπείας τὴν κομψότητα, τὸ δὲ ἀνάστημα ὑπετυπώθη μόνον· οἱ μαστοὶ φαίνονται ἀνεπεξέργαστοι, οἱ δὲ πόδες ὅλως παρημελημένοι· ἀλλὰ μὴ θαυμάσῃς· ἐπειδὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἡ φύσις δὲν καθωραΐζει, οὔτε τελειοποιεῖ πανταχοῦ ὁμοίως. Καὶ ὅμως οἱ ἐμπειροπράγμονες διατείνονται, ὅτι τὴν πρὸς ταῦτα δυσμορφίαν καὶ ἀτέλειαν ἡ φύσις ἀνεπλήρωσεν ἐκ περισσοῦ διὰ τῆς χάριτος τῶν ὤμων.

Τὸ κατ' ἐμὲ νομίζω ὅτι τὰ νῶτα τῶν γυναικῶν τῆς Ῥώμης προσβάλλουσιν ἡδονικῶς μόνον διότι ἐμφανίζονται περισσότερον· ἴσως ὅμως καὶ ἡ εὐτραφία, τὴν ὁποίαν πρωΐμως ἀποκτῶσι, συντελεῖ ὁπωσοῦν εἰς τοῦτο.

Ὁπωσδήποτε ἔχῃ ὁ περὶ τούτου λόγος, ἡ φύσις ἠρίστευσε προφανῶς εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ μετώπου τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ῥινὸς, τοῦ στόματος, τοῦ πώγωνος, τῶν ὤτων καὶ τοῦ τραχήλου· διότι ἀναμφιλέκτως ἀδύνατον ἦτο νὰ μεταχειρισθῇ πλειότερα καὶ καθαρώτερα σχήματα· ὅθεν τὰ μὲν καθέκαστα πάντα εὑρίσκεις ἀκριβῆ, τὸ δὲ σύνολον ἐντελές. Ὁποία τῳόντι χροιὰ σύγκρατος ἐκ κρίνων καὶ ῥόδων! Ὁποῖον ἐρύθημα! πάντοτε νομίζεις ὅτι ἡ καλὴ αὕτη ἐρυθριᾷ ὀλίγον. Ἡ ὡραία κεφαλὴ τῆς Ῥωμαίας γυναικὸς σὲ ἐξιστᾷ πάντοτε καὶ πλήττει παρευθὺς τὴν καρδίαν. Συναρπάζουσα δὲ σχεδὸν ἐκ πρώτης ὄψεως ὑπενθυμίζεται πάλιν κατὰ πᾶσαν περίστασιν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα τοῦ κόσμου τούτου τὰ πράγματα ἀντισταθμίζονται, ἡ Ῥωμαία ἐκληρώθη μὲν ἐκ φύσεως τὴν θαυμασίαν ταύτην καλλονὴν, ἀλλ' ἐστερήθη, τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν μάλιστα ἀγαπῶμεν εἴτε τῶν θελγήτρων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πολλαπλασιάζουσι μίαν γυναῖκα εἰς εἴκοσιν. Ὅθεν δὶ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐνατενίζων εἰς τὸ πρόσωπόν της ἓν μόνον βλέμμα θέλεις ἐντύχει ἐκτοξευόμενον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων· ἓν δὲ μόνον μειδίαμα διαγελῶν εἰς τὸ στόμα. Εἰς δὲ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο μέτωπον δὲν εἰκονίζεται οὔτε χαρὰ, οὔτε θλῖψις· οὐδέποτε, ἑνὶ λόγῳ, θέλεις ἰδεῖ τὰ ἀνεπαίσθητα ἐκεῖνα τῆς φυσιογνωμίας παίγνια, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὡς ἀλληλοδιάδοχα κύματα διαυγοῦς ὕδατος, ἐκφράζουσι δὲ διαφόρους ἀποκρύφους ἰδέας, ἢ λεπτά τινα αἰσθήματα.

Ὁμολογῶ ὅτι εὐαίσθητος κυρίως γυνὴ ποτὲ δὲν εὑρίσκεται ἐντελῶς ὡραία· διότι τὰ πάθη συγχέουσι διὰ τῶν κινήσεων τὴν ὁμαλότητα τῶν χαρακτήρων καὶ τὴν ἀναλογίαν τοῦ προσώπου· ἀντὶ ὅμως τοῦ κάλλους διαπρέπει ἡ χάρις. Ἀλλ' ὁποῖαι ὡραῖαι χεῖρες! οἱ δὲ ὡραῖαι χεῖρες, θέλγουσι τόσον· εὑρίσκονται δὲ καὶ τόσον σπανίως!

Ἡ καλλονὴ τῶν Ῥωμαίων γυναικῶν ἀναθάλλει ταχέως καὶ διὰ μιᾶς· τὸ ῥόδον τοῦτο ἐνταῦθα δὲν φέρει κάλυκας (μπουμπούκια)· διότι ἡ δεκαπενταετὴς Ῥωμαία ἀκμαζει ἤδη· ἐπειδὴ δὲ δὶ ὀυδεμιᾶς σωμασκίας θεραπεύει τὴν καλλονὴν, τὴν καταβαρύνει δὲ τοὐναντίον διὰ τοῦ ὕπνου, τὸ πάχος ἐπέρχεται εἰς αὐτὴν ἐντὸς ὀλίγου, ὥστε παραμορφοῦται σχεδὸν ταχέως· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν μαλθακότητα ταύτην ὀφείλει τοὺς ὤμους της; τοὺς ὁποίους; ἐκθέτει τόσον εὐαρέστως εἰς τὰς ὄψεις, ὡς ὁ ταὼς τὸ στιλπνότατόν του πτέρωμα.

Ἐκτὸς τούτου ἡ καλλονὴ παρέρχεται ταχέως εἰς τὴν Ῥώμην ὡς οἰκουροῦσα καὶ σκιατραφουμένη διηνεκῶς, ἐνῷ, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ἄνθη. ἔχει χρείαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων!

Πρέπει δὲ νὰ λαλήσω τινὰ καὶ περὶ τῆς φωνῆς τῶν γυναικῶν τῆς Ῥώμης· διότι ἀποτελεῖ οὐσιῶδες αὐτῶν μερος. Ἀλλ' ἡ φωνὴ τῆς Ῥωμαίας ἀναλογεῖ πρὸς τὸ πρόσωπον καὶ ἔχει μὲν λαμπρότητα, οὐχὶ ὅμως καὶ ψυχήν· ὅθεν ὅταν τραγῳδῇ ἡ Ῥωμαία, ἡ φωνὴ δὲν γεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν της, οὔτε τελευτᾷ εἰς τὴν τοῦ ἀκούοντος.

Ὑπάρχουσιν ὅμως ἐξαιρέσεις τινὲς τοῦ κανόνος τούτου· ἐπειδὴ γνωρίζω τοὐλάχιστον τρεῖς, τὴν Ὠρτενσίαν, τὴν Καρολίναν καὶ τὴν Κλεοπάτραν. Διαφέρουσι δὲ αὗται ἴσως καὶ διὰ τὴν σοχνοτέραν μετὰ τῶν ξένων συναναστροφήν. Ἡ πρώτη μοὶ φαίνεται ὡς ὑποκοριστικὴ Ἀρμίδη, ἡ δευτέρα ἐνθυμίζει τὴν Ἑρμινίαν, ἡ δὲ τρίτη ἀπέμαξεν ἰδιαίτερόν τι πλεονέκτημα ἐκ πασῶν τῶν γυναικῶν πάντων τῶν τόπων, καθότι ἔχει χάριν καὶ ὅταν κινῇ τὰ βλέφαρα καὶ ὅταν σαλεύῃ τὰ χείλη . . . Ἀλλὰ περιστέλλω ἤδη τὰ ἰσίατοῦ λόγου· διότι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλωμεν ἀγροίκως τοὺς δακτύλους εἰς τὸν χνοῦν τῶν ἀνθέων, οὔτε νὰ εἰσπνεύσωμεν ἐπὶ πολὺ τὴν εὐωδίαν των.

ΚΛΕΩΝΙ.

Ἐκ Ῥώμης.

Εἶδον καὶ τὸ Καπιτώλιον. Τὸ χωρίον αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει πάσης τῆς γῆς, ὅπου ὁ Ζεὺς εἶχε τὸν ναόν του, ἡ δὲ Ῥώμη τὴν σύγκλητόν της, πάντες δὲ οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς δημοκρατίας καὶ μετὰ θάνατον ἔζων· διότι τὰ ἀγάλματά των ἔπνεον ἔτι τὴν ῥωμαϊκὴν δυναστείαν· αὐτὸ, ὅθεν ἐπέτοντο ἀδιαλείπτως οἱ νικηφόροι ἀετοὶ εἰς πάντα τοῦ κόσμου τὰ μέρη, μία δὲ μόνη λέξις προφερομένη ἐκ στόματος τοῦ Σκιπίωνος, τοῦ Πομπηΐου καὶ τοῦ Καίσαρος περιέθεε τὰ ἔθνη, ἐπαπειλοῦσα τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀπεφάσιζε τοῦ ὑστάτου βασιλέως τὴν τύχην· ὁ τόσον πολυθρύλητος οὗτος τόπος τέλος ἀπώλεσε τοὺς ἀδριάντας του,

τὴν Γερουσίαν, τὸ φρούριον, τοὺς ναοὺς, διατηρεῖ δὲ μόνον τὸ ὄνομα· ἐπειδὴ τοῦτο ἔτυχε τοσοῦτον στερεόκτιστον μὲ τὸ αἷμα καὶ τὰ δάκρυα τῶν λαῶν, ὥστε ὁ χρόνος δὲν ἐδυνήθη εἰσέτι νὰ διαχωρίσῃ τὰς ἀθανάτους αὐτοῦ συλλαβάς· διὸ λέγεται καὶ μέχρι τοῦδε Καπιτώλιον!

Αὐτόθι μάλιστα φαίνεται ἡ ματαιότης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τῆς εἱμαρμένης.

Δὲν εὑρῆκα παντελῶς τὴν θέσιν τῆς ἀκροπόλεως.

Ὁ Ταρπήϊος βράχος κατεχώσθη κατὰ τέσσαρα τοὐλάχιστον πεμπτημόρια. Θλίβεται δὲ ὁ περιηγητὴς βλέπων τὴν φθορὰν τοσούτων μεγάλων μνημείων ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς Μουσεῖόν τι ἐγγὺς κείμενον, ὅπου οἱ ποντίφικες ἀπεταμίευσάν τινα τῶν ἐρειπίων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐφίππου ἀνδριάντος τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου.

Ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἐξ ὀρειχάλκου κατεσκευασμένος θεωρεῖται ὡς τελειότατος τῶν διασωθέντων πάντων, ἂν καὶ ψέγηται ὑπὸ πολλῶν, ἴσως δ' εὐλόγως· διότι ὁ ἵππος τῳόντι φαίνεται τοσοῦτον μικρὸς, βαρὺς, παχύς! ἀλλὰ ζῇ, περιπατεῖ, τρέχει . . . .

Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος κατεσκεύασε τὸ ὑπόβαθρόν του.

Ἐκ Ῥώμης.

Χθὲς περιπατῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀνεζήτησα ἔξω τῶν πυλῶν τὴν ὁδὸν Ἀππίαν· ἀλλὰ διὰ νὰ καταντήσω ἕως ἐκεῖ διῆλθον προάστειόν τι πολυπληθέστατον μὲν τὸ πάλαι καὶ περιφανὲς, νῦν δὲ παντελῶς ἔρημον, λεγόμενον μέχρι τοῦδε ἔτι Βέλαβρον καὶ περιελθὸν εἰς τὴν αὐτὴν ἀγροτικὴν κατάστασιν, ὅπου ἦτό ποτε κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Τιβούλλου. (1)

Αὐτόθεν ἐξελθὼν ἐμβῆκα εἰς τὴν Ἀππίαν ὁδὸν, ὅπου περιεπάτησα ὀλίγον· ἐκεῖ εἶδον καὶ τὸν τάφον τῆς Κεκιλίας Ματέλλας θυγατρὸς τοῦ Κράσσου, ὅστις δὰ τοῦ πλούτου ἀντεστάθμισε τὸ ὄνομα τοῦ Πομπηΐου καὶ τὴν τύχην τοῦ Καίσαρος.

Τὸ διάσημον τοῦτο κτίριον ἀφιερωμένον ὑπὸ φιλοστόργου πατρὸς εἰς τὴν μνήμην τῆς κόρης του ἔχει σχῆμα πύργου στρογγύλου καὶ περίμετρον μεγάλην· ἀλλὰ τὸ ὑψηλότατον αὐτοῦ μέρος κατέπεσεν. Ἐχρησίμευσε δέ ποτε ὁ πύργος οὗτος καὶ ὡς φρούριον ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῆς Ἰταλίας, καὶ εἰσέτι δὲ περιστοιχεῖται ὑπὸ στρατώνων κατερειπωμένων.

Εἰσελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον τῆς Κεκιλίας Μετέλλας ἐκάθησα ἐπὶ τῆς πόας. Τὰ ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἐβλάστησαν αὐτόθι ὑπὸ τὴν σκιὰν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ θανάτου, τὸ σμῆνος τῶν μελισσῶν, αἱ ὁποῖαι καταφυγοῦσαι μεταξὺ τῶν κεράμων κατεσκεύαζον μέλι, ὁ περιοδικὸς βόμβος τῆς πτήσεώς των, διακόπτων τὴν ἐπικρατοῦσαν τῆς ἐρημίας σιγὴν καὶ ἀντιπερισπῶν τοὺς διαλογισμούς μου, τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς στοὰ μεγαλοπρεπὴς ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μου ζωγραφουμένη ἀπὸ ἀργυρολαμπῆ καὶ πορφυροβαφῆ ἀλληλοδιάδοχα νέφη, τὸ ὄνομα τῆς Κεκιλίας Μετέλλας, ἥτις ἴσως ὑπῆρξε καλὴ καὶ εὐαίσθητος, βεβαίως δὲ ἦτο δυστυχής! ἡ ἐνθύμησις τοῦ Κράσσου δηλ. πατρὸς τεθλιμμένου ζητοῦντος διὰ σωρείας λίθων νὰ διασωνίσῃ τὴν λύπην του, τέλος οἱ στρατιῶται, τοὺς ὁποίους ἐφανταζόμην μαχομένους ἐκ τοῦ πύργου τούτου, πάντα ταῦτα καὶ μυρίαι ἄλλαι ἔννοαι συγκεχυμέναι καὶ δυσερμήνευτοι ἐβύθισαν τὴν ψυχήν μου εἰς τόσον ἡδεῖς ῥεμβασμοὺς, ὥστε μόλις ἐδυνήθην νὰ ἐξέλθω ἐκ τοῦ τάφου ἐκείνου.

Ἐκ Ῥώμης.

Δὲν μοὶ μένει καιρὸς ἀπόψε νὰ ἔμβω εἰς τὸ Μουσεῖον· ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ ἴδω τὴν ἀγοράν· αὐτὴ δὲν ἀπέχει ἴσως πολὺ τοῦ τόπου τούτου ὡς ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ παλατίου λόφου, ὅπου ἐγεννήθη ἡ Ῥώμη, ἕως τοῦ Καπιτωλίου, λόφου, ὅπου ἐτάφη.

Τί! ἡ πάλαι ναῶν καὶ οἴκων πολυτελῶν καὶ τροπαιοφόρων ἀψίδων πλήρης, κέντρον δὲ τῆς Ῥώμης καὶ ἀκολούθως τοῦ κόσμου, ἄλλοτε δὲ θέατρον τοτούτων ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς μὲν μετέβαλον τὸν κόσμον διὰ τῆς Ῥώμης, ἔπειτα δὲ τὴν Ῥώμην αὐτὴν διὰ τοῦ κόσμου· αὐτὴ ὑπάρχει ἡ ἀγορά!

Ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὅπου ἐκρέμαντο οἱ πίνακες τῶν νόμων, (ἡ Δωδεκάδελτος) ὄρθιος δὲ ἱστάμενος ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς, ὅπου οἱ συνένοχοι τοῦ Κατιλίνα ἀπήχθησαν εἰς θάνατον, ἀφ' οὗ ἠγόρευσεν ὁ Κικέρων, πατῶν δὲ τεμάχιον κίονος ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ κεραυνοβόλου Διός, περισκοπῶ πανταχοῦ, ἀλλὰ δὲν βλέπω ἄλλο παρὰ λείψανα κιονοκράνων, στηλῶν, ἀναγλύφων κτλ.

Παρατηρῶ δὲ προσέτι καὶ ἓξ κίονας τοῦ ναοῦ τῆς Ὁμονοίας, ἔπειτα τὸ μέτωπον τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς Stator, ἄλλην στοὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ Φαυστίνου, τὰ τείχη τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, τὸν θόλον τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, τὰ ἐρείπια τοῦ καταχρύσου οἴκου τοῦ Νέρωνος, ἔπειτα δὲ πάλιν κίονά τινα, ὅστις ὑψοῦται μόνος ἐν μέσῳ ὅλης τῆς ἀγορᾶς!

Ὁποία μεταβολή! Εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅπου ὁ Κικέρων ἐδημηγόρει μυκῶνται ἤδη βοῶν ἀγέλαι! Ὅ,τι δέ ποτ' ἐλέγετο forum Romanum καλεῖται νῦν Campo vaccino, ἀγρὸς, ἢ πεδίον ἀγελάδων.

Διέτρεχον ἀκορέστως τὴν ἔκτασιν τῆς ἀγορᾶς μεταβαίνων ἀπὸ ἐρειπίου εἰς ἐρείπιον, ἀπὸ θριγκοῦ εἰς κίονα, ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου εἰς τὴν τοῦ Τίτου, καὶ καθήμενος ἐνταῦθα μὲν ἐπὶ ἀετώματος, ἐκεῖ δὲ ἐπὶ παραστάδος, περαιτέρω ἐπί τινος στήλης, πάντοτε δὲ ἐνησμενιζόμην πατῶν ὑπὸ τοὺς πόδας μου τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥώμης, καὶ ἐπ' αὐτῆς βαδίζων.

---

(1). Libr. 11. Eleg. 5.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΕΥΞΕΙΝΩ ΠΟΝΤΩ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΟΜΕΩΣ.

Ἡ *Τόμις*, ἀποικία τῶν Μιλησίων, ἔκειτο ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ μεταξὺ Ἴστρου καὶ Καλλάτιδος. « Ἔ » στιν οὖν, λέγει ὁ Στράβων ἐν τῷ Ζ'. Βιβ. τῶν » Γεωγραφικῶν, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος τοῦ Ἴστρου, » ἐν δεξιᾷ ἔχοντι τὴν συνεχῆ παραλίαν, Ἴστρος πο» λίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις, Μιλησίων κτί» σμα· εἶτα *Τόμις* ἕτερον πολιχνιον, »

Τὸ πολίχνιον τοῦτο, ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος Μ. Χ. ἔγινε περιώνυμον ἕνεκα τῆς αὐτόθι ἐξορίας τοῦ χαριεστάτου ποιητοῦ Ὀυϊδίου, συνεπίεσε διαταγῆς τοῦ αὐτοκράτορος Καίσαρος Αὐγούστου.

Ὁ ἐρωτικὸς καὶ δυστυχὴς Ποιητὴς οὗτος τῶν Ῥωμαίων, ἀποβιώσας ἐν τῇ ἐξορίᾳ του μετὰ ἑπτὰ ἐτῶν καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν διαμονὴν, διεσκέδαζε τὴν ἄκραν του μελαγχολίαν περιγράφων διὰ γλαφυρῶν στίχων (1) τὴν τοπογραφίαν τῆς ἐξορίας του, τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ῥώμην, καὶ τὰς ὑστερήσεις εἰς ἃς ὑπέκειτο ζῶν μεταξὺ βαρβάρων, τῶν ὁποίων, ὡς λέγει, ἡ διάλεκτος ἦτον ἓν μίγμα Ἑλληνικῶν καὶ Γετικῶν λέξεων, μηδενὸς ἐξ αὐτῶν δυναμένου νὰ ὁμιλήσῃ Λατινιστί.

In paucis remanent Graj æ vestigia inguae.
Haec quoque jam Getico barbara facta sono.
Unus in hoc populo nemo est, qui forte Latine
Quaelibet e medio reddere verba queat.

Tristium Lib. V El. VII.

Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἦτο μεγίστη ὑπερβολὴ συγχωρημένη εἰς ἕνα ταλαίπωρον Ποιητὴν, ὅστις διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἐξεικονίσεως τῶν δυστυχημάτων του, ἐπροσπάθει νὰ συγκινήσῃ εἰς οἶκτον τὸν Αὐτοκράτορα Αὔγουςον, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ῥώμην. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὅμως ἐλαλεῖτο καλῶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῆς Πόλεως, ὡς μαρτυροῦσι τὰ διάφορα νομίσματά της, ὄχι μόνον ὅτε ἡ Τόμις ἦτο πόλις αὐτόνομος, ἀλλὰ καὶ ὅτε ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ῥώμης. Μετὰ ὀλίγον εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐκηρύχθη εἰς τοὺς Τομήτας Ἑλληνιστὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, ὅστις, ἀναχωρῶν διὰ τὸ Βυζάντιον, ἐγκαθίδρυσεν αὐτόθι καὶ Ἐπίσκοπον ἵνα ὑποστηρίξῃ τὸν Χριστιανισμόν. Παρελθόντος τοῦ καιροῦ, ὁ Ἐπίσκοπος Τόμεως ἀνεγνωρίσθη Μητροπολίτης πάσης Σκυθίας,, ὡς μαρτυρεῖ ἓν νόμισμα τοῦ Αὐτοκράτορος Καρακάλλα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκεται ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ. Τὸ δὲ πολίχνιον, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ *Τόμις*, μετ' ὀλίγον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γεωγράφος Λὰ Μαρτινιέρος (1), ἔγινε λομπρὰ καὶ πλουσία ἐμπορικὴ πόλις, τῆς ὁποίας ὁ Ἐπίσκοπος εἶχεν ἐκτεταμένην δικαιοδοσίαν ἐπὶ διαφόρων πόλεων, κωμοπόλεων καὶ πολιχνίων. Οὕτω τὴν περιγράφει εἷς συγγραφεὺς τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος, ὁ Σωζόμενος, ἐν τῷ *Βιβ.λ. ς'. Κεφ.κά* τῆς Ἐκκλησ του Ἱστορίας, ἀναφέρων περὶ τῆς σταθερότητος τοῦ Ἐπισκόπου Τόμεως ἐν τῷ δόγματι τῆς ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀντιγράφομεν δὲ ὁλόκληρον τὸ ἐκ τῆς Ἱστορίας ταύτης ἐρανισθὲν ἐδάφιον, ὡς παράδειγμα τῆς ἀρετῆς ἑνὸς Ἀρχιερέως τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. « Ὡς ἔοικε » γὰρ, *λέγει ὁ Σωζόμενος*, εἰ συνέβη ἀνδρείοις τὰς ἐκ» κλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο τῆς προτέρας δό» ξης τὰ πλήθη· ἀμέλειτοι καὶ Σκύθας λόγος διὰ » ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεῖναι πίστεως· τοῦ» το δὲ τὸ ἔθνος, πολλὰς μὲν ἔχει καὶ πόλεις καὶ κώ» μας, καὶ φρούρια· μητρόπολις δὲ ἔστι *Τόμις*, » πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξ εὐωνύ» μων εἰσπλέοντα, τὸν Εὔξεινον καλούμενον τόπον· » εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, » τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· » κατὰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐπετρόπευε τούτων » Βρεττανίων· καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἧκεν εἰς Τόμιν· » ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφίκετο, καὶ ὡς εἰώθει » ἔπειθεν αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας » αἱρέσεως, ἀνδρείως μάλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρ» ρησιασάμενος περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συ» νελθόντων, κατέλιπεν αὐτὸν, καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθε » ἐκκλησίαν· καὶ ὁ λαὸς ἐπηκολούθησε· σχεδὸν δὲ » πᾶσα ἡ πόλις συνεληλύθεισαν, Βασιλέα ὀψόμενοι, » καὶ νεώτερον ἔσεσθαί τι προσδοκήσαντες· ἀπολειφ» θεὶς δὲ Οὐάλης σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, χαλεπῶς » ἤνεγκε τὴν ὕβριν· καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα, » εἰς ὑπερορίαν ἄγεσθαι προσέταξε· καὶ οὐκ εἰς μακρὰν » αὖθις ἐπανάγεσθαι ἐπέτρεψε· χαλεπαίνοντας γὰρ, » οἶμαι, πρὸς τὴν φυγὴν τοῦ Ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς » Σκύθας, ἐδεδίει μή τι νεωτερίσωσιν· ἀνδρείοις τε » ἐπιστάμενος, καὶ τῇ θέσει τῶν τόπων, ἀναγκαίοις » τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ, καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ » κλίμα βαρβάρων προβεβλημένοις· Βρεττανίων μὲν » οὖν ὧδε κρείττων ἀνεφάνη τῆς τοῦ κρατοῦντος » σπουδῆς· ἀνὴρ τάτε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ ἐπὶ ἀρετῇ » βίου ἐπίσημος, ὡς καὶ αὐτοὶ Σκύθαι μαρτυροῦσιν. »

Προσέτι ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Τόμεως ὄχι μόνον ἦτον ἀνεγνωρισμένος παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ ἔχαιρε καὶ κανονικὰ προνόμια τινα. Μαρτυροῦσι τοῦτο τὰ διαταχθέντα ἐν τῷ *Τίτλῳ Ἡ, Κεφ. Α'. τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Φωτίου*, λέγοντος· — « Ἑκάστη » πόλις ἴδιον ἐχέτω Ἐπίσκοπον, κἂν διὰ θείας ἀντι» γραφῆς τολμήσῃ τις ἀφελέσθαι πόλιν τοῦ ἰδίου » Ἐπισκόπου, ἢ τῆς περιοικίδος αὐτῆς, ἤ τινος ἄλλου » δικαίου, γυμνοῦται τῶν ὄντων καὶ ἀτιμοῦται· ἐξή» ρηνται Τομέων Σκυθίας πόλις, ὁ γὰρ ἐπίσκοπος » αὐτῆς « καὶ τῶν λοιπῶν προνοεῖ, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας. »

Ὁ δὲ Ἱεροκλῆς Γραμματικὸς, συγγραφεὺς περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, περιγράφων τὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀναφέρει ῥητῶς ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ « ὁ *Συνέκδημος*, τὴν ἑφεξῆς περιγραφὴν· — 5'. *Ἐπαρχία Σκυθίας. Τόμις, — Διονυσόπολις — Ἄκραι — Κάλλατις — Ἴστρος — Κωνσταντιάνα, κ τ λ*.

Προσέτι ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ *Βιβ. Β'. περὶ Θεμάτων τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου* τὴν περιγραφὴν ταύτην.

— « Ἐπαρχία Μυσίας, ὑφ' ἡγεμόνα, πόλεις ΙΕ'. » Τόμις, Διονυσόπολις, Ἄκραι, Καλλάτις, Ἴστρος » *Κωνσταντιάνα. κ τ λ*. »

Ἀπὸ τὴν δευτέραν μαρτυρίαν ταύτην μάλιστα ἐξάγεται σαφῶς, ὅτι ἡ Τόμις ἤκμαζεν εἰσέτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, καθότι τότε ἤκμαζεν ὁ σοφὸς Αὐτοκράτωρ, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος· πλὴν ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι καὶ ἡ τελευταία, ἣν ἔχομεν ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν περὶ τῆς ἧς ὁ λόγος πόλεως. Ἀγνοεῖται ὅμως ἡ ἐποχὴ τῆς καταστροφῆς της· εἶναι δὲ πολὺ πιθανὸν ὅτι κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ἴσως ἐβίασαν τοὺς ἐγκατοίκους τῆς νὰ κατοικήσωσι τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς Βουλγαρίας, ὡς ἄλλοτε ἔπραξαν κατὰ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Δεβέλτου, τανῦν *Πύργου*, ἥτις εἶναι πόλις παραθαλάσσιος πλησίον τῆς Ἀγχιάλου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος δύο Ἰταλοὶ, ὁ Ἱερεὺς *Τζέλιος Καλκαγνίνης* ἀπὸ Φερράραν, πόλιν τῆς ἐπικρατείας τοῦ Πάπα, καὶ ὁ *Ἡρακλῆς Τζιοφάνης* ἀπὸ Σουλμόνα πόλιν τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, πατρίδα δὲ τοῦ ποιητοῦ Οὐϊδίου, ἐκύρηξαν εἰς τὰ ποιητικά των συγγράμματα, ὁ μὲν πρῶτος, ὅτι ἡ ἀρχαία *Τόμις* ἦτο τὸ *Τομισβάρ*· ὁ δὲ δεύτερος, ἡ *Κιοβία*, καὶ ὅτι πλησίον τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρχε καὶ λίμνη ἥτις ἐλέγετο *Ὀβιδοβεζέρο*, τουτέστιν *Οὐϊδίου λίμνη*. Οἱ δὲ συγγραφεῖς καὶ γεωγράφοι ἔκτοτε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀντὶ νὰ ἐρευνήσωσι μὲ τὴν ἀπαιτουμένην κρίσιν τὰ λεχθέντα περὶ τῆς νέας ἐπονομασίας δοθείσης εἰς τὴν ἀρχαίαν Τόμιν, οἱ μὲν περισσότεροι ἐξ αὐτῶν παρεδέχθησαν, τυφλοῖς ὄμμασιν, τὴν γελοίαν γνώμην τοῦ Καλκαγνίνη, οἱ δὲ ἐπίλοιποι, τὴν ἔτι γελοιωδεστέραν, τοῦ Τζιοφάνη, παρὰ τοῦ ὁποίου μανθάνομεν τίνι τρόπῳ ἐγενήθη ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Καλκαγνίνη ἡ ἰδέα ὅτι ἡ *Τόμις* ἦτο τὸ λεγόμενον *Τομισβὰρ*. Anno M. D. VIII, λέγει ὁ Τζιοφάνης ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συνταχθέντι Βίῳ τοῦ Οὐϊδίου εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Μεταμορφώσεών του, repertum est ejus sepulchrum, ut memoriae prodidit Abrahamus Ortelius in Synonimia Geografica, ubi Gasparem Bruschium citat auctorem. Eus autem haec verba sunt: « Sabaria Lazio » Austriae oppidum est ad Augrum flluvium » nomine Stain Gaspar Bruschius dicit hic anno M. D. VIII. sepulchrum Ovidii Nasonis inven» tum, testudine magnificum, et hoc epitaphio » ornatum.

Fatum necessitatis lex.

Hic situs est vates, quem divi Caesaris ira
Augusti, patria cedere jussit humo.
Saepe miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra, hunc illi fata dedere locum

»Isabella Pannoniae Regina circiter annum »M. D. XL Ovidii calamum ex argento Tauruni, »quae est urbs inferioris Pannoniae, ostendit »Petro Angelo Bargaeo, qui hoc ipsum mihi nar»ravit, cum hac inscriptione Ovidii Na»sonis Calamus; qui non multo ante »id tempus sub quibusdam antiquis ruinis fuerat »repertus. Eum Regina ipsa plurimi faciebat, et »veluti rem sacram, carum habebat » De eodem Calamo, προσθέτει ὁ Τζιοφάνης, Coelius Calcagninus, qui et ipse in Sarmatia fuit, in ea elegia, qua Scytarum mores describit, ita ait

Quae loca num teneam, Daniel, a forte requiris,
Flebile Peligni perlege vatis opus.
Hic ubi describit Pontum et loca proxima Ponto;
Exsiliique gemit tristia fata sui.
Nec mala quae scribit, credas scripsisse poëtam
Sed crede a Clario cuncta relata Deo.
Testis ego, atque utinam testis ne nota loquatur,
Omniaque a vera sint aliena fide.
Naso Tomos coluit, quod nunc dixere Tomisvar,
Bis sex hinc decies millibus illud abest.

Ἐν τῇ ἀξιολόγῳ δὲ διατριβῇ τοῦ Μ. Ἰούστου Γοτθοφρέδου Ῥαβενέρου περὶ τῆς ἐξορίας καὶ τοῦ τάφου τοῦ Οὐϊδίου, ἣν κατεχώρισεν ὁ Βουρμάνος εἰς τὸν Δ'. τόμον τῆς ἐκδόσεώς του ὅλων τῶν ποιημάτων τοῦ ῥηθέντος ποιητοῦ, σελ. 27 (1), περιγράφονται σαφῶς ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία τῆς Τόμεως, καὶ οἱ ὑπερβολικαὶ ἐκφράσεις τοῦ Οὐϊδίου περὶ τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς μεγίστης ψύχρας τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου ἐξωείσθη. Ἐκ τῶν ὑπερβολῶν δὲ τούτων, ὡς φαίνεται, οἱ ῥηθέντες συγγραφεῖς παρεκινήθησαν νὰ ἀμφιβάλλωσι περὶ τῆς ἀληθοῦς θέσεως τῆς Τόμεως, νομίζοντες οἱ μὲν, ὅτι ἦτον ἡ ἐν Οὐγγρίᾳ πόλις *Τομισβὰρ*, οἱ δὲ ὅτι ἦτον ἡ ἐν Ῥωσσίᾳ, πλησίον τοῦ Δνιεστέρου ποταμοῦ, *Κιοβία*, ἐνῷ ἡ μόνη μελέτη τῆς τοπογραφίας τῆς Τόμεως, λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς περιγεγραμμένης παρ' αὐτοῦ τοῦ Οὐϊδίου, ἤρκει νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος συγγραφεῖς τὴν μεγίστην ἀπάτην των· καθότι ἡ Τόμις ἦτο πόλις παραθαλάσσιος τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐνῷ τὸ Τομισβὰρ καὶ ἡ Κιοβία εἶναι μεσόγειοι. Ἕνεκα τούτου ὁ ῥηθεὶς Γοτθοφρέδος προσθέτει.

---

(1) *Οἱ στίχοι οὗτοι ἀπαρτίζουν τὰ ποιήματά του* Tristia, Pontica, *καὶ* Ibis.

(1) Ἴδε Grand Dictionnaire Géographique-Critique de Bruzen La Martiniére. A venise 1741 vol. 10 εἰς φύλλ. Ἄρθρον Tomis.

(1) P. Ovidii Nasonis opera omnia cum notis Petri Burmanni. Amstelodami 1727 εἰς 4.

Cum enim de situ loci nemo veterum dubitaverit, et ipse Ovidius optime testari queat ad Pontum Euxinum, prope Ostium Istri positum fuisse, factum est tamen superiore seculo, ut Coelius Calcagninus Temesvar Transylvaniae oppidum, Ciofanus et alii Kioviam Lithuaniae mediterraneas urbes, Tomos veterum esse ridicule crediderint. Ille solius nominis vicinia ductus hic sepulchri cujisdam detectione quod prope hanc urbem cum inscriptione Ovidii repertum sit. Sed volupe fuerit de his disserentem audire Laurentium Mullerum, consiliarium qemdam Ducis Curlandiae. « Εἴχομεν μεθ' ἡμῶν λέγει » ὁ σύμβουλος Μύλλερος (2), εὐγενῆ τινα Βολινὸν, » Βοϊνούσκην ὀνομαζόμενον, τὸν ὁποῖον μᾶς ἐσύστησεν, » ὁ *Στάραστας* (δημογέρων) τῆς Βρεμβλόβας. Οὗτος » ἔπεισε τινὰς ἐξ ἡμῶν νὰ προχωρήσωμεν μετ' αὐτοῦ » καρτερῶς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς δείξῃ τὸν ἀληθῆ τάφον τοῦ Οὐιδίου. Ὅθεν, ἀφοῦ τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐπείσθησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν, μᾶς ἔκαμεν, εἰς ἓξ » ἡμέρας ἀπὸ τὸν Βορυσθένην διερχόμενοι ὁδὸν ἔρημον καὶ δυσδιάβατον, νὰ φθάσωμεν εἰς ὡραῖον καὶ » ἀρωτόν τινα τόπον, καὶ ὕστερον εἰς δροσερὰν πηγήν· ὄχι δὲ μακρὰν τῆς πηγῆς ταύτης, ὡς βολὴν πέτρας, ἔσυρε τὸ ξίφος του, ἔκοψε τὸ βαθὺ χόρτον, συνεργούντων καὶ ἡμῶν εἰς τὸ νὰ καθαρισθῇ ὁ τόπος, » ἕως οὗ εὕρωμεν τὴν ἐπιτύμβιον πλάκα. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ γράμματα ἦσαν σκεπασμένα μὲ βρύον, » ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς πλακὸς ἦν » τον ἀποκεκομμένον ἓν τεμάχιον, ἐκαθαρίσαμεν τὰ » γράμματα διὰ τῶν μαχαιρῶν, τὰ ἐμαυρίσαμεν μὲ » πυρίτιδα, καὶ εὕρομεν, ὅτι ὁ τάφος ἐσυμφώνει μὲ » τοὺς λόγους τοῦ Βοϊνούσκη, ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς πλακὸς » εἶναι γεγλυμμένοι οἱ τέσσαρες οὗτοι στίχοι.

Hic situs est vates, quem divi Caesaris ira
Augusti Latio cedere jussit humo.
Saepe miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra hunc illi fata dedere locum.

« Ἐλάβομεν ἀπὸ τὰ δένδρα ῥητίνην, τὴν ἐμαυρίσαμεν διὰ πυρίτιδος εἰς τὴν φωτιὰν, καὶ μὲ αὐτὴν » ἐγεμίσαμεν τὰ γεγλυμμένα γράμματα, διὰ νὰ μὴ » γεμίζωνται πλέον ἀπὸ βρύον. Ὅτι δὲ ὁ τόπος, ὅπου » κεῖται ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ, ad fines Graeciae, ἐκατοικεῖτο, τοῦτο φαίνεται ἀπὸ παλαιοὺς σωροὺς » λίθων, καὶ ἀπὸ τὴν τερπνὴν πηγήν. Ὁ Βοϊνούσκης » ἔλεγεν ὅτι δὲν ἀπεῖχε πολὺ ὁ Πόντος, ἀλλὰ ἡμεῖς » δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ προχωρήσωμεν. » (3)

Ἐκ τῆς περιέργου ἐκθέσεως ταύτης ἐξάγεται, ὅτι οἱ περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀπατεῶνες δὲν ἔλειψαν πώποτε, καὶ ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Βοϊνούσκη ἐσοδυναμεῖ μὲ ἐκείνην τοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας Σιμωνίδου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Cum hac autem ratione, ἐξακολουθεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὴν ἐπίκρισίν του ὁ Γοτθοφρέδος, loci ferme convenit Michalo Lithuanus in fragminibus p. 35. I bi, inquiens, Borysthenes involvitur mariduodecim ostiis divisus, etc. unde haud procul ostia Dnestri cognomen habent Vidono, ab Ovidio Poeta, qui ea in parte Ponti exulasse creditur. Quae deinde idem Michalo addit de Trojae ruderibus prope Kioviam, etiam Heracliti splenem movere possent. Lazius autem lib 12. fol. 367. tempore Eriderici III. Imper aliud illius Poetae monumentum repertum scribit Sarwariae in Hungaria quod Episcopus Taurinensis jure dioeceseos sibi vindicaverit, putatque indultu impetrato Ovidium ex Ponto Sabariam se contulisse, ibique mortuum esse. Quae res tantundem fidei mereri videtur, atque illud, quod Isabella Regina Ungariae Petro Angelo Bargaeo ostendisse calamum argenteum Ovidii traditur Belgradi repertum. Hofmanus in Lexico sub nomine Ovidii. Sed ut meum quoque, si quod est, judicium interponam, ficta mihi videntur haec omnia. Nam et Eusebii opinio Ovidium Tomis sepultum antiquitatis praescriptione se tuetur, et majorem habet veri similitudinem vid. Scaligerum in Eusebium. Fabulae autem Lithuanicae incunabula facile deprehenderit, qui cogitaverit, quo ambitu haec gens a Romanis originem suam arcessere soleat. Vide Lansium consult. pro Polonia, et imprimis Michalonem Fragmine quarto Nec novum est supposititias inscriptiones vulgari post fraudem Annii Viterbiensis. Qui autem Tomos hodie Baba a Turcis dici putant, oppidum adhuc munitum et capaci portu instructum, aut rem acu tangunt, aut proxime absunt a veritate. Situs enim loci convenit, licet recens Danubii tabula Tomos paulo meridionaliores faciat. Sed contenti simus hoc Catone.

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ ΤΩΝ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΩΝ

Εἰς τὸ ἕβδομον τῆς *Μνημοσύνης* τεῦχος κατεχώρησα μικρὸν ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐπισκηψάσης νόσου εἰς τὰς σταφιδαμπέλους, ἐξέθετον δ' ἐν αὐτῷ. »

1ον Ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι συνέπεια τοῦ ἐπ' ἄπειρον πολλασιασμοῦ μικροῦ τινος παρασίτου καὶ μικροσκοπικοῦ μύκητος, κληθέντος παρὰ τῶν εἰδικῶς περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν μικροσκοπικῶν φυτῶν καταγινομένων *Ὠίδιον Τυκκερινὸν* [Oidium Tuckeri]. ἀντέκρουον δὲ τὴν ἰδέαν τῶν νομιζόντων ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶναι *πάχνη, ἐρυσίβη, παγετώδης οὐσία, διαφθορὰ τῶν χυμῶν τῆς ἀμπέλου*, καὶ ὁριζόντων αὐτὴν μὲ ἄλλας ἀορίστους καὶ κενὰς φρασεολογίας, ἀναρμόστους εἰς τὴν σημερινὴν τῶν ἐπιστημῶν πρόοδον.

2ον. Ὅ,τι ἡ νόσος αὕτη, ἀναφανεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Γαλλίαν, κατόπιν εἰς Ἰταλίαν, Σικελίαν, τὰς Ἰονίους Νήσους, καὶ τὴν Ἑλλάδα, τελέσασα οὕτω εἶδος περιοδείας συνήθους καὶ εἰς πολλὰς ἐπιδημικὰς ἀσθενείας μαστιζούσας τὴν ἀνθρωπότητα.

3ον. Ὅτι ἡ νόσος ἐβοηθήθη, ἔκ τινων ἀτμοσφαιρικῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ παρελθόντος ἔαρος· ὅτι προσβάλει ἀποκλειστικῶς τὴν ἄμπελον, σπανίως δὲ ἄλλα φυτὰ, καὶ ὅτι ἡ προσβολὴ γίνεται κατὰ λόγον τῆς ἐντῇ ἀμπέλῳ ὑπαρχούσης μεγάλης ὑγρασίας, τῆς σκιᾶς, τῆς μὴ ἀνανεώσεως τῶν ῥευμάτων τοῦ ἀέρος, καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος ποσοῦ ἡλιακῆς θερμότητος.

4ον. Ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς νόσου εἶναι ὀλέθρια, τόσον ἐπὶ τοῦ καρποῦ ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἀμπέλων, καὶ ὅτι εἶναι μεγάλη πιθανότης νὰ εἴδωμεν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ κακοῦ ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν.

5ον. Ὅτι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιννοηθέντα θεραπευτικὰ μέσα εἶναι ἀβέβαια καὶ ἀνίσχυρα, ἢ δυσεφάρμοστα· ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σοφῇ καὶ πλουσίᾳ Εὐρώπῃ, ὅπου ἡ νόσος πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν ἐξακολουθεῖ καταστρέφουσα τοὺς ἀμπελῶνας, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι *τίποτε* κατ' αὐτῆς. Προσίθετον δ' ἐπὶ τέλους συμβουλὰς τινὰς πορισθείσας συνεπείᾳ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ κακοῦ τόσον περὶ τῆς ἐν μέρει πιθανῆς διασώσεως τοῦ καρποῦ ὅσον καὶ περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον πιθανῆς ὑγείας τῶν κλιμάτων.

Ὡς ἐν παρόδῳ δὲ εἶπον ὅτι κατὰ δυστυχίαν πολλοὶ ἀμαθεῖς καὶ ὅλως διόλου ξένοι τῶν τοιούτων γνώσεων ἐπελήφθησαν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, οὐχὶ διὰ νὰ ὠφελήσωσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιδείξωσι σοφίαν· ὅτι συμβουλευθέντες ἀντέγραψαν διαφόρους μύθους τῶν ἀρχαίων τῶν ὁποίων αἱ ἐπὶ τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν γνώσεις παραβαλλόμεναι μὲ τὰς γνώσεις τοῦ παρόντος αἰῶνος εἶναι ἀτελεῖς, καὶ πολλάκις γελοῖαι. Ἀναφέρον δὲ καὶ ἀστεῖον τι φάρμακον τὸ ὁποῖον κατὰ τῆς νόσου σοφός τις ἐκ Τριπόλεως ἐπρότεινε δηλ. *Τὸ πλησίον τῆς ἀμπέλου καύσιμον τριῶν καρκίνων ζώντων*!!!

Τίς ἐπίστευεν ὅμως ὅτι αὐτὸ τὸ ἀθῶον σχόλιον, τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὸ μειδίαμα τῶν ἀναγνωστῶν μου, ἔμελλε νὰ ἐρεθίσῃ τὴν χολὴν τοῦ προτείναντος αὐτὸ, καὶ νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ ὁλόκληρον ἄρθρον πλῆρες σοφίας ἀκαταλήπτου, πλῆρες γνώσεων καὶ ἰδεῶν ἀγνώστων μέχρι τοῦδε, καὶ πλῆρες κολακευτικῶν ἐκφράσεων κατ' ἐμοῦ, καρυκευμένων μὲ τὸ ἅλας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Τριπόλεως δύναταί τις νὰ πορισθῇ; (1)

Οὔτε σκοπὸν, οὔτε καιρὸν εἶχον διὰ νὰ ἀπαντήσω εἰς παραλογισμοὺς πρωτοτύπους καὶ ἀνηκούστους· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ σιωπὴ τῶν φρονίμων ἀποκαθιστᾷ, παρεξηγουμένη ἐν Ἑλλάδι, θρασυτέραν τὴν ἀγυρτείαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ γράφων ὁμιλεῖ μὲ στόμφον ἀνδρὸς ἐπιστήμονος, ἀνδρὸς ἰατροῦ· ἐπειδὴ καὶ οἱ δεινῶς πάσχοντες ἰδιοκτῆται πιθανὸν νὰ ἐκλάβωσι τὴν Τριπολιτικὴν πυγολαμπίδα ὡς φανὸν ἀληθῆ (καὶ χαρακτὴρ τῶν δεινῶς πασχόντων εἶναι ἡ εὐπιστία) ἐπιγειρῶ χάριν ὅλων τούτων, καὶ πρὸς διασκέδασιν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Μνημοσύνης νὰ ἀπαντήσω ὀλίγα τινα.

Καὶ ἀφ' οὗ ἐγὼ γράφων θέτω τὴν ὑπογραφήν μου, εἶναι νομίζω δίκαιον νὰ φανερώσω καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου ποῖος τις εἶναι αὐτὸς ὁ ἄπονος ἐμπρη-

---

(2) *Ὁ Γοτθτφρέδος ἀναφέρει τὴν ἔκθεσιν ταύτην Γερμανιστὶ, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐνομίσαμεν εὔλογον νὰ τὴν ἀναφέρωμεν ἑλληνιστὶ, χάριν τῶν μὴ γνωριζόντων τὰ Γερμανικὰ, ὡς ἡμεῖς αὐτοί. Ἡ δὲ μετάφρασις ἔγεινε ὑπὸ τοῦ φίλου μας Κ. Γ. Γ.*

(3) Vide Zeilerum Epistola 400 pag 677.

(1) *Ἰδοὺ αἱ φιλοφρονητικαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐκφράσεις καὶ χαριεντισμοὶ τοῦ αὐτοσχεδίου αὐτοῦ σοφοῦ κα' Βοτανικοῦ εὑρισκόμεναι εἰς τὴν διατριβήν του.*

» *Ὁ Κ. Ὀρφανίδης παρουσιάζεται πλήρης κόμπου! ὡς ἂν ὅλος ὁ κόσμος τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐπερίμενε νὰ φωτισθῇ φανταζόμενος ὡς οὐκ ἔδει ὅτι αὐτῷ μόνῳ δέδοται ὡς Βοτανικῷ τὸ τοιοῦτον δίχως νὰ συλλογισθῇ! κτλ. κυριευόμενος ὑπὸ τῆς τοιαύτης φιλαυτίας! . . . Πόσους θησαυροὺς ἀνεκάλυψεν ὁ σοφὸς καθηγητὴς δέν μᾶς λέγει . . . . Εὐτυχὴς ἡ ἐπιστήμη ἐὰν εἶχε καὶ ἄλλους Ὀρφανίδας! . . . τοῦτο μᾶς δίδει ὑποψίας ὅτι ταῦτα εἰσὶν ἀγυρτίας λόγοι!! Τὸν ὁρισμὸν τοῦ χαρακτῆρος τῆς νόσου ἔλαβε παρ' ἡμῶν ὁ σοφὸς καθηγητὴς καὶ παρήλλαξε μόνον τὴν φράσιν . . . Ὡς καλὸς βοτανικὸς ἐχρεώστει νὰ γνωρίζῃ κτλ. . . . ἐκ τῆς πλάνης ταύτης φερόμενος λέγει . . . . Ἂς μάθῃ ὅτι ἡ νόσος εἶναι ἡ ἐρυσίβη κτλ. . . . Πρὶν εἴπῃ ταῦτα ἐχρεώστει ὡς πολυμαθὴς νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸν Γρηγόριον τὸν Παλαιολόγον! . . Ὁ Κύριος Ὀρφανίδης ἱκανὸς μόνον διὰ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς Βοτανικῆς ἀπέχει πολὺ τῆς τοιαύτης εἰδικότητος. Κύριε καθηγητὰ ἀνάγνωσον τὸν Πλίνιον ἀνάγνωσον δὲ καὶ τὸν Θεόφραστον. . ὅθεν ψεύδεται ὡς ἐκ Τρίποδος λαλῶν Κύριος Ὀρφανίδης . . . Βεβαίως ἂν ἔχῃ γνῶσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν περὶ τῶν νοσημάτων τῶν φυτῶν κτλ. . . . Δίχως λοιπὸν νὰ γνωρίζῃς, Κύριε Καθηγητὰ, τὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων ἐτόλμησες! κατὰ τὸ Μεγιππικὸν ἢ Τοξοτικὸν ὕφος σου νὰ ἐμπαίξῃς τὸν γράψαντα περὶ ἐρυσίβης! . . . Εἰμὶ δὲ βέβαιος ὅτι οὔτε ἀνέγνωσες ποτὲ ἀρχαῖον συγγραφέα! καὶ τοῦτο καταδηλόν σε ποιεῖ διότι ἠγνόεις τὰ τοῦ Πλινίου καὶ Θεοφράστου! . . Ἐσάρκασες τὴν τοῦ Πλινίου ἰδέαν τὰ τοῦ καυσίματος τῶν τριῶν καρκίνων ὡς γελοίαν . . . Μὴ περιοριζόμενος ὁ ἥρως εἰς τὰ τῆς πρακτικῆς του Βοτανικῆς! . . . ἀλλὰ φλεγόμενος ἐκ τοῦ οἴστρου τῆς Δοκησισοφίας κτλ. . . φανταζόμενος ὅτι αὐτῷ μόνον δέδοται τὸ νὰ σκέπτεται ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς νόσου. . . . Περισσότερον ἁρμόζει εἰς ἰατρὸν παρὰ εἰς ἔνα βοτανικόν! κτλ.*

στὴς τῶν τριῶν ζώντων καρκίνων, αὐτὸς ὁ Γολιὰθ κατὰ τοῦ ὁποίου ὁ δειλὸς ἐγὼ καὶ μικρὸς Δαυὶδ ἐπέρχομαι ἐν σφενδόνῃ καὶ ἐπιστημονικοῖς λίθοις.— Ἀναγνώσατε.

ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Ἰατρὸν! Κύριον Πύρλαν ἀρχισυντάκτην τῆς Βελτιώσεως.

Δὲν ἐπίστευον ποτέ, φίλε μου Κύριε Πύρλα, ὅτι μετὰ τὴν εἰς Παρισίους συνάντησίν μας (ὅπου μετέβης διὰ νὰ καθυποβάλῃς εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀκρίτων ἀκαδημιακῶν τῆς Γαλλίας τὴν *πολύκροτον ἐφεύρεσιν τοῦ ὑδρωρολογίου σου*) δὲν ἐπίστευον, λέγω, ποτὲ ὅτι ἐπιστρέφων ἤθελον, ὕστερον ἀπὸ ἑπτὰ ἔτη συναντηθεῖ μετὰ σοῦ εἰς τῆς Δημοσιογραφίας τὴν μεγάλην παλαίστραν, ὅτι ἤθελον συζητήσει *θέματα Βοτανικῆς* (τὰ ὁποῖα εἶς ἐξ ἡμῶν τῶν δύο οὔτε ὠνειρεύθη κἂν) καὶ ὅτι ἤθελον διασθῆ νὰ σοὶ εἴπω, ἂν ὄχι ὅσα σοὶ εἶπον εὐγενικῷ καὶ Γαλλικῷ τῷ τρόπῳ οἱ φθονεροὶ ἀκαδημιακοὶ τῶν Παρισίων διὰ τὴν ἀνακάλυψίν σου, τοὐλάχιστον ὅσα ἀναγκάζεταί τις νὰ εἴπῃ εἰς ἀρχαρίους μαθητὰς, καὶ οὐχὶ εἰς ἐπαγγελομένους τὸν ἰατρὸν καὶ ἐπιστήμονα. (Διότι, νομίζω, ὅτι μετὰ τὴν ἐκ Παρισίων ἐπιστροφήν σου εἰς Ἑλλάδα ἐσπούδασες ἰατρικὴν, καὶ μετέρχεσαι, ὡς μανθάνω, μετ' ἐπιτυχίας τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην εἰς τὴν πατρίδα σου.)

Ἔγραψα εἰς τὸ ἕβδομον τεῦχος τῆς Μνημοσύνης μικρὸν ὑπόμνημα διὰ νὰ δώσω ἀμυδράν τινα ἰδέαν εἰς τοὺς ἀπηλπισμένους κτηματικοὺς τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀσθενείας, ἥτις ὡς νέα τις πληγὴ τοῦ Φαραὼ ἐπισκήψασα προσέβαλε τὰς ἀμπέλους καὶ σταφιδαμπέλους τοῦ Κράτους. Σκοπός μου ὅθεν δὲν ἦτο νὰ ἐπιδείξω σοφίαν, μήτε νὰ διασαλπίσω ὅτι ἀναγινώσκω τὸν Πλίνιον καὶ Θεόφραστον (1), ὅτι ἔχω προσκεφάλαιον τὰ γαιωπονικὰ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ὅτι δὲν μὲ διαφεύγει οὔτε αὐτὴ ἡ κατὰ τῆς ἐρυσίβης εὐχὴ τοῦ ἁγίου Τρίφωνος. Πρὶν δὲ γράψω, ἐσπούδασα τὸ πρᾶγμα ὅσον ὁ καιρὸς μοὶ τὸ ἐπέτρεπε, καὶ ἐσυμβουλεύθην οὐχὶ τὰς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ἐκθέσεις, ὡς λέγεις, (ἐν αἷς καὶ τὸ ἄρθρον τῆς Βελτιώσεως μὲ τοὺς τρεῖς καρκίνους του) ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ ὅσα οἱ σοφοὶ διδάσκαλοί μου, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἐν Εὐρώπῃ Βοτανικῶν εἶδον, καὶ ἐκ συμφώνου ἐβεβαίωσαν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ, ὅπου τὸ κακὸν ἐξακολουθεῖ εἰσέτι· ἂν δὲ ἡ ἐξετασθεῖσα παρ' ἐμοῦ φύσις, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι πρώτη ὁδηγὸς καὶ λαμπὰς παντὸς ἐπιστήμονος, μὲ ἠπάτησε, καὶ ἂν μετ' ἐμοῦ συνεπάτησε τὸν Μοντάγνιον καὶ Λεβελλιέρον, εἰδικῶς περὶ τὴν σπουδὴν τῶν μυκήτων καταγινομένους, καὶ πάντας τοὺς ἐξόχους Βοτανικοὺς τριῶν μεγάλων Βασιλείων τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἑδρεύει πᾶσα μάθησις καὶ σοφία, τοῦτο εἶναι λυπηρὸν βέβαια ἀφ' ἑνὸς, πρόξενον ὅμως παρηγορίας ἀφ ἑτέρου, διότι ἔχω τοὐλάχιστον ὁμογνώμονας τοὺς περισσότερά μου ἐπισταμένους, τοὺς ἀκριβῶς τὴν φύσιν σπουδάζοντας, καὶ τοὺς διὰ τῆς εὐφυίας καὶ τῆς μαθήσεώς των ἀθάνατα ἴχνη εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐπιστήμης καταλιπόντας.

Σπεύδων σήμερον νὰ σοὶ ἀπαντήσω ὀλίγα τινὰ, ζητῶ ἐν πρώτοις τόσον παρὰ σοῦ, ὅσον καὶ παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν μου, συγγνώμην ἂν ἡ ἀπάντησίς μου δὲν εἶναι *ὅσον πρέπει σοβαρά*· καθότι συζήτησις σοβαρὰ δύναται νὰ λάβῃ χώραν μόνον ὅταν ὁ ἀγὼν δὲν εἶναι *ἄνισος*.—Καὶ διατί, θέλεις μοὶ εἰπεῖ, θεωρῶ τὸν μετὰ σοῦ ἀγῶνα ἄνισον; — Αἴ! εἰς τοῦτο ἔχω τοὺς λόγους μου, καὶ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς γνωρίζει ὁ Κουντουριώτης, ὁ Κρῖνος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Χατζόπουλος, ὁ ἀδελφός μου, καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες οἱ εἰς Παρισίους συγχρόνως μὲ ἡμᾶς διατρίψαντες καὶ λαβόντες ἀφορμὴν νὰ μᾶς γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ πλησίον. Συζήτησις λοιπὸν σοβαρὰ *περὶ Βοτανικῆς, ἢ ὁποίας δήποτε ἄλλης ὕλης μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ*, καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμόν σου. Καὶ ἐπειδὴ συζήτησις σοβαρὰ μεταξύ μας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, θέλω μεταχειρισθῆ κατὰ παλαιάν τινα καὶ διεστραμμένην μου ἕξιν τὴν γλῶσσαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ τις λαλῶν πρὸς . . . Πύρλαν.

Ἐγὼ, φίλε μου, ἀπὸ καρδίας ἐχάρην ἰδὼν ἐν τῇ Βελτιώσει σου ὅτι ἡ ἀσθένεια τῶν ἀμπελώνων δὲν εἶναι ὁ φθοροποιὸς καὶ παράσιτος μύκης, τοῦ ὁποίου τὸ εἶδος πρώτην τώρα φορὰν περιεγράφη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡ *ἐρυσίβη τῶν σιτηρῶν* γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ἐχάρην δὲ διὰ δύο λόγους· πρῶτον μὲν διότι δι αὐτοῦ τοῦ μέσου διασκεδάζονται οἱ περὶ τοῦ μέλλοντος φόβοι μου, δεύτερον δὲ διότι ὡς Ἕλλην καὶ ἐγὼ ἠσθάνθην τὸ πρόσωπόν μου φλεγόμενον ἀπὸ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πῦρ τῆς ἐθνικῆς περιφιλαυτίας, καὶ διότι εὑρέθη μεταξὺ ἡμῶν καί τις ἐπιστήμων ἱκανὸς νὰ ἀντείπῃ εἰς τοὺς ἀπροσέκτους παρατηρητὰς τῆς δύσεως, οἵτινες ἀμαθεῖς ὡς ἐγὼ, οὐδὲ τοὺς τρεῖς καρκίνους τοῦ Πλινίου σου γνωρίζουσιν, οὐδ' ὅσα ὁ Οὐάρρων καὶ ὁ Ἀρχίβιος, καὶ ὁ Σουΐδας ἀναφέρουσιν, οὔτε τέλος αὐτὴν τὴν κατὰ τῆς ἐρυσίβης εὐχὴν τοῦ ἁγίου Τρίφωνος ὡς ὑπάρχουσαν ὑποπτεύονται. Καὶ νὰ σὲ εἴπω τὴν ἁμαρτίαν μου; εἰς τὰ βάθη καὶ τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας μου ἠσθάνθην καί τινα μικρὸν φθόνον, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐκφωνήσω τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους «*οὐκ ἐᾷ μοι καθεύδειν τὸ τοῦ Πύρλα τρόπαιον.*»

Μὴ ἀγανακτήσῃς, λοιπὸν, ἐὰν ἐν τῇ παρούσῃ *μιᾷ καὶ μόνῃ μου ἀπαντήσει* θελήσω νὰ ἀντιλέξω εἴς τινας περιόδους τοῦ ἄρθρου σου· διότι ἡ ἀντιλογία μου πηγάζει ἐκ τοῦ φθόνου μου, ὅστις μετὰ ταῦτα κατέβαλε τὸ ἀστραπιαίως μόνον ἀναφανὲν αἴσθημα τοῦ ἀκραιφνοῦς ἑλληνισμοῦ μου. Αἴ! φίλε μου! ἡ ἀνθρώπινος καρδία εἶναι ἀσθενής! τὰ πάθη νικῶσι τὰς ἀρετάς! καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι κλείω εἰς τὰ ἐνοχά μου στέρνα καρδίαν *ἀνθρώπινον*.

Ὁ Κύριος Πύρλας μὲ διαβεβαιοῖ ὅτι ποτέ μου οὔτε ἀνέγνωσα, οὔτε δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὸν Θεόφραστον καὶ Πλίνιον! τὸν ἐρωτῶ ἐγὼ εἰς ποίαν γλῶσσαν ἀναγινώσκει τὸν Πλίνιον τὸν ὁποῖον ἀκαταπαύστως συμβουλεύεται;

Ἔμαθε λοιπὸν παρὰ σοῦ καὶ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις ὅτι ἡ ἀσθένεια τῶν ἀμπελώνων εἶναι ἡ ἐρυσίβη, περὶ τῆς ὁποίας ἔγραψες (ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖς) χωρὶς νὰ ἀντιληφθῇς ἰδίαις αἰσθήσεσι, χωρὶς τέλος *νὰ τὴν ἰδῇς*· ἕτερον σημεῖον καὶ τοῦτο τῆς Πυρλικῆς μεγαλοφυίας σου! διότι, τί ἀνάγκην εἶχες νὰ ἰδῇς τὴν ἀσθένειαν; Ἀνάγκην εἶχες νὰ γράψῃς ἓν ἄρθρον εἰς τὴν Βελτίωσίν σου. — τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἔπρεπε ὁπωσοῦν νὰ φαίνηται γραφὲν διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος! — μανθάνεις ὅτι ἀσθένεια ἐπέσκηψεν εἰς τοὺς ἀμπελῶνας· — κάθησαι· — ἀνοίγεις τὸν Πλίνιόν σου, καὶ τὸν Οὐάρρωνα, καὶ τὸν Παλαιολόγον σου — ἀναγινώσκεις, φιλολογεῖς, σκέπτεσαι, τέλος ἀποφασίζεις ὅτι εἶναι ἡ *ἐρυσίβη*, καὶ καταστρόνεις τὸ ἄρθρον σου μακρὺ πλατύ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἰατροὶ δὲν ἀπομακρύνονται ποτὲ τῶν ἀσθενῶν χωρὶς νὰ διατάξωσι καὶ τὸ φάρμακον, διέταξες ὡς θεραπευτικὸν μέσον *τὸ πλησίον τῆς ἀμπέλου καύσιμον τριῶν καρκίνων ζώντων*! Κύτταξε μὲ πόσην εὐκολίαν ἔκαμες δύω πράγματα. Ἐφάνης σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, καὶ ἐδείχθης δημοσιογράφος ἄριστος.

Ὁ φθονερὸς ὅμως ἐγὼ ὁ διατρίψας ἓξ ἡμέρας εἰς Αἴγιον, ὁ λαβὼν τὸν ἀνωφελῆ κόπον νὰ ἐξετάσω τὴν κλίμακα τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ ἀντιγράψω (τίς τὸ ἐπίστευε!) ἐκ τοῦ ἄρθρου σου τὴν περιγραφὴν τῆς νόσου *παραλλάξας μόνον τὴν φράσιν*, τολμῶ νὰ σοὶ καθυποβάλλω μίαν μου μικρὰν ἀπορίαν. Λέγεις ὅτι ἡ *ἐρυσίβη εἶναι οὐσία τις* ΕΡΥΘΡΩΠΗ *ὡς λεπτότατος κονιορτὸς ὁμοιάζουσα μὲ τὴν στάκτην*. Ἀλλ' ἡ ἀσθένεια τῶν ἀμπελώνων μας ἐφάνη ὑπὸ μορφὴν *ὕλης πρὸς τὸ φαινόμενον κονιώδους, χρώματος* ΤΕΦΡΟΕΙΔΟΥΣ *τὴν οὐσίαν γλοιώδης*.(1) Φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἷς ἐξ ἡμῶν τῶν δύω ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς ἄλλης ἀσθενείας, ἥτις εἶναι *ἐρυθρωπὴ* καὶ οὐχὶ χρώματος *τεφροειδοῦς*, ἥτις εἶναι ὡς *λεπτότατος κονιορτὸς*, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ φαινόμενον κονιώδης καὶ ἥτις δὲν εἶναι *γλοιώδους φύσεως*. Ἐὰν δὲ κατὰ σὲ τὸ *τεφροειδὲς χρῶμα, καὶ τὸ ἐρυθρωπὸν* εἶναι συνώνυμα, ἢ ἐὰν ἡ λέξις *ἐρυθρωπὴ* εἶναι τυπογραφικὸν λάθος (συνήθης θύρα ἐξόδου διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι πολυγράφους) ἐπαναληφθέν, διαβόλου συνεργεία, εἰς δύω σου διαφορετικὰ ἄρθρα, κοινοποίησον τοῦτο τάχιστα διὰ νὰ μὴ μᾶς βάλλῃς εἰς πειρασμὸν νὰ σοὶ κάμωμεν δυσαρέστους ἐρωτήσεις παροξυνούσας ὁπωσοῦν τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ἐρωτωμένου. Ἢ ἐὰν εἴς τι μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἑπτανήσου ἡ ἀσθένεια ἐφάνη ὑπὸ χρῶμα *ἐρυθρωπὸν*, παρακαλῶ πάλιν νὰ τὸ δημοσιεύσῃς διὰ νὰ τὸ μάθωμεν. — Τέλος δὲ, ἐὰν κἀνὲν ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί σου βλέπουσι τὸ *τεφροειδὲς ὡς ἐρυθρωπὸν*, τότε, μὰ τοὺς τρεῖς καρκίνους σου! μὴ ζαθῆς μίαν ζιγμὴν εἰς Ἑλλάδα, ἔμβα εἰς τὸ ἀτμοκίνητον, μετάβηθι εἰς Γαλλίαν, καὶ καθυπόβαλλε εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, οὐχὶ πλέον τὸ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ὑδρωρολόγιόν σου, ἀλλὰ αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς σου, οἵτινες ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἔχωσιν ἰδιαίτερόν τινα ὀργανισμὸν, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτὸς εἰσέρχονται κατὰ νόμους ἀγνώστους εἰς τὴν φυσικήν.

Ἀλλὰ τί πταίεις σύ; πταίει ἡ *ἐρυσίβη τῶν σιτηρῶν* τῆς ὁποίας ἓν εἶδος εἶναι ἀληθῶς *ἐρυθρωπὸν*, καὶ ἡ μυκητίασις τῶν ἀμπελώνων, ἥτις *πάντοτε* εἶναι *τεφροειδής*.

Πυρρωνικῶς ἀμφιβάλλων, περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ μύκητος, λέγεις, ὅτι «οὗτος ἀνεπτύχθη δευτεροπαθῶς ἕνεκα τῆς σήψεως» εἰς ἣν ὑπέκυψαν αἱ ἐξ Αἰγίου πρὸς ἐξέτασιν μετα» κομισθεῖσαι παρ' ἐμοῦ σταφυλαὶ ἐν διαστήματι *τεσ» σάρων ἡμερῶν*!

Σοφώτατε ἄνερ! λαμβάνω τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ σὲ διαβεβαιώσω.

1. Ὅτι κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐν κλειστῷ σιδηρῷ κιβωτίῳ μετεκόμισα ἐξ Αἰγίου εἰς Ἀθήνας μέρος σταφυλῶν μετ' ἄλλων ζώντων φυτῶν συλλεχθέντων ἐπὶ τῶν Ἀροανίων ὀρέων διὰ τὸν Βοτανικὸν κῆπον τῶν Ἀθηνῶν, ἠδυνάμην νὰ πέμψω αὐτὰς εἰς Λονδῖνον χωρὶς νὰ ὑποκύψωσιν εἰς κἀμμίαν ὀργανικὴν ἀλλοίωσιν.

2ον. Ὅτι αἱ σταφυλαὶ ἐκόπησαν 2 ὥρας πρὶν τῆς ἐπιβιβάσεως μου εἰς τὸ ἀτμοκίνητον παρὰ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ Κυρίου Ὀρεινοῦ καὶ Μπογδάνου, καὶ ὅτι μετὰ ὥρας 30 ἠρεύνων αὐτὰς διὰ τοῦ μικροσκοπίου εἰς Ἀθήνας.

3ον. Ὅτι εὗρον εἰς Ἀθήνας ὅλας σχεδὸν τὰς ἀμπέλους μᾶλλον ἢ ἧττον προσβεβλημένας, καὶ ὅτι ἡ ἰχνογραφηθεῖσα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ εἰκὼν τοῦ ὠϊδίου προῆλθεν ἐκ σταφυλῆς ληφθείσης ἐκ τοῦ Βοτανικοῦ κήπου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ μήπως ὁ εὐλογημένος Πλίνιος περιέγραψε τοὺς μικροσκοπικοὺς καὶ παρασίτους μύκητας τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, διὰ νὰ φανῶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου ὁπωσοῦν ἀξιόπιστος;

Χρεωστῶ ὅμως νὰ ὁμολογήσω σοφέ, τῶν σοφῶν· ὅτι μὲ συνέλαβες δεινῶς ἀντιφάσκοντα εἰς ταύτην τὴν πλήρη πρωτοτύπου συλλογισμοῦ περίοδόν σου.

«Ὁ Κύριος Βοτανικὸς, λέγεις, μᾶς βεβαιοῖ ὅτι» ἡ πλάσις τῶν ὄντων δὲν ἐξακολουθεῖ· ἄρα, τὸ *Τυκ*» *κεριὸν ὠΐδιον* του δὲν εἶναι *πρωτοφανὲς τώρα*, ἄρα» ἡ μυκητίασις αὕτη ἀνέκαθεν ὑπῆρχε, ἄρα, ἦτον» γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἡ νόσος αὕτη, ἄρα, ὁ» καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς λέγων πρωτοφανῆ τὴν» νόσον ταύτην ἀντιφάσκει αὐτὸς πρὸς ἑαυτόν· τού» του δὲ δοθέντος πῶς ὠνομάζετο ἡ νόσος ὑπὸ τῶν» παλαιῶν; πῶς ὀνομάζεται ἄλλως ἡ νόσος *Ἑλ*» *ληνιστί*;»

Εὖγε σου! ἰδοὺ τί σημαίνει νὰ ἔχῃ τις νοῦν καὶ κρίσιν ὑγειᾶ, ὡς τὴν ἰδικήν σου, ἀρχαίου δὲ καὶ γνησίου Ἀβδηρίτου πνεῦμα! Μὰ τοὺς τρεῖς καρκίνους σου, καὶ μὰ τὰ τέρατα τὰ ἐπίγεια καὶ θαλάσσια τὰ παρὰ τοῦ Πλινίου, τοῦ ἀκρίτου αὐτοῦ *ἀντιγραφέως* τῆς ἀρχαιότητος ἀναφερόμενα, ὁμολογῶ τὴν ἧτταν! Μετ' ἐδαφιαίας ὅμως ὑποκλίσεως νικηθέντος καὶ ἀμαθοῦς ὀντιδίου σὲ ἐρωτῶ πανδαήμων Τριπολῖτα!

---

(1) *Ἴδε Μνημοσύνης τεῦχος 7.*

Ὁ Θεόφραστος ἐγνώρισε καὶ ἀναφέρει 300 σχεδὸν εἴδη φυτῶν.

Ὁ Διοσκορίδης	400
Ὁ Λιννᾶος	7 000
Οἱ Βοτανικοὶ μέχρι τοῦ 1815 . .	15,000
Ἀπὸ τοῦ 1815 ἕως τοῦ 1817 .	57,000
Ἀπὸ τοῦ 1817 ἕως τοῦ 1840 .	80 000
Ἀπὸ τοῦ 1840 ἕως τοῦ 1852 .	105,000

Σὲ ἐρωτῶ λοιπόν, σοφὲ βαθυνούστατε, πῶς ὠνόμαζεν ὁ Θεόφραστος τὰς 105,700 εἴδη φυτῶν, καὶ ποῖα τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα αὐτῶν; Μὲ ποῖον δὲ μικροσκόπιον ἐσπούδαζε τοὺς ἀφανεῖς αὐτοὺς μύκητας μὲ τὸ τοῦ Πλοισσλίου (Plössl) ἢ μὲ τὸ τοῦ Ἀμικίου (Amici.)

Σοὶ διέφυγε βέβαια τὴν μνήμην (καὶ ἴσως παρέπεσαν αἱ ὡς πρὸς τοῦτο σημειώσεις σου) ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν μικροσκοπικῶν αὐτῶν καὶ παρασίτων μυκήτων, τόσον ἐπὶ φυτῶν, καθὼς καὶ ἐπὶ ζώων ἤρξατο μόλις πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν;

Ἀλλ' ἀφ' οὗ, κατὰ τὰ πολύχροτα χειρόγραφα τοῦ Σιμωνίδου καὶ τὴν Σιμαΐδα, οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὴν Τυπογραφίαν, τὴν βαμβακοπυρίτιδα, τὴν Δαγεροτυπίαν, τὸν πλανήτην τοῦ Λεβεριέρου, τὰ ἀτμοκίνητα, τοὺς σιδηροδρόμους, τοὺς ἠλεκτρικοὺς τηλεγράφους καὶ πάσας τὰς μελλούσας ἀνακαλύψεις, διατὶ νὰ μὴ γνωρίζωσιν ἕνα μίκριστον καὶ ἄθλιον μύκητα;

Τί δὲ θέλεις εἰπεῖ, φίλτατε καὶ ἀγαπητὲ Πύρλα, ὅταν μάθῃς ὅτι αὐτὴ ἡ ἐρυσίβη τῶν σιτηρῶν (ἡ δαύλιασμα, συνωπίδιασμα, καψοῦρα, καπνιὰ ἢ ἄλλως πῶς κοινῶς καλουμένη) τὴν ὁποίαν σὺ μὲ τοὺς μύθους τοῦ Πλινίου καὶ Οὐάρρωνος, μὲ τοῦ Θεοφράστου τὰς ἀμφιβόλους φράσεις, καὶ μὲ τὰς κακοζήλους μεταφράσεις τοῦ συγγραφέως τῶν Γαιωπονικῶν, Γρηγορίου τοῦ Παλαιολόγου περιγράφεις καὶ βεβαιοῖς «*ὅτι εἶναι* » *παγετώδης οὐσία! ἤτις ἕπεται ὅτι ἀλλοιόρουσα* » *τοὺς χυμοὺς διὰ τῆς ψυχρότητος*!!! *ἐπιφέρει* » *σηπτικὴν κατάστασιν, ἐξ ἧς δύνανται νὰ βλαστή* » *σωσιν δευτεροπαθῶς μανιτάρια* » τί θέλεις λέγω » εἰπεῖ ὅταν πληροφορηθῇς ὅτι τρία ἄλλα εἴδη μυκήτων ἀναγόμενα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Γυμνομυκήτων* (gymnomycetes) εἰς τὸ γένος uredo καὶ καλούμενα Καύστης ὁ σιτόφιλος (uredo sitofila), Καύστης ὁ τῶν λεπύρων (uredo glumarum) καὶ Καύστης ὁ τῶν λητῶν (uredo segetum) ἀποτελοῦσι τὰ τρία γνωστὰ εἴδη τῆς ἐρυσίβης τῆς καταστρεφούσης τὰ σιτηρά;

Καὶ τί θέλεις εἰπεῖ ποσέτι ὅταν σοῦ ἐνθυμήσω (διότι τὸ ἠξεύρεις βέβαια ὡς Ἰατρὸς) ὅτι τὰ παρασίτως ζῶντα φυτὰ καὶ ζῶα ἐπὶ φυτῶν καὶ ζώων, ζῶσι κατ' εἴδη ἐπὶ ὡρισμένων εἰδῶν, σπανίως δὲ ζῶσι τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῶν συγγενῶν καὶ ἀναλόγων των; οὕτω π. χ. οἱ παράσιτοι μύκητες τῶν σιτηρῶν, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐρυσίβην, δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπὶ τῆς ἀμπέλου, καὶ οἱ τῆς ἀμπέλου, ἢ ἄλλων φυτῶν, δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπὶ τῶν σιτηρῶν, ἡ *Ὀροβάγχη* (ὁ κοινῶς λύκος) ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὀσπρίων, ὁ κύτινος πάντοτε ἐπὶ τῶν Κίστων κ τ λ.

Τὶ δὲ θέλεις εἰπεῖ ἀκόμι, ἂν σοὶ προσθέσω, ὅτι οὐχὶ μόνον ἕκαστον εἶδος φυτοῦ ἢ ζώου ἔχει τὸ ἰδιόν του παράσιτον, ἀλλὰ πολλάκις αὐτὸ τὸ παράσιτον προσβάλλει εἰδικῶς μόνον ἓν ὄργανον τοῦ φυτοῦ, ἢ τοῦ ζώου;(1)

Ἂν σὺ δὲν εἴπῃς τίποτε θέλω εἰπεῖν ἐγὼ ὅτι μὲ ἐβίασες νὰ κάμω μάθημα Βοτανικῆς εἰς ἀρχάριον μαθητὴν, ὅστις μετέρχεται τὸν Ἰατρόν!

Ἄλλο δέ τινα ἐπιστημονικὸν ἐξαρχοπουλισμὸν μᾶς εἶπες συνεπείᾳ καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν σκέπτεσαι καὶ τῶν μεγάλων γνώσεων τὰς ὁποίας ἀπέκτησας « *Βοτανικὸς*, λέγεις, *εἶναι ὅστις ἔχει* » *ἔργον νὰ γνωρίζῃ τὰς τάξεις, τὰ γένη, καὶ* » *τὰ εἴδη τῶν βοτάνων, καὶ νὰ κατατάττῃ ἕκαστον* » *εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ θέσιν.* » Μέγας εἶσαι Κύριε! αὐτὸ εἶναι Βοτανική; καὶ τοιαύτη βλασφημία κατὰ τῆς εὐρυτάτης καὶ τερπνοτάτης τῶν ἐπιστημῶν ἠδύνατο νὰ ἐκφύγῃ τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων ἐπιστήμονος ἰατροῦ; Καὶ λοιπὸν ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῶν φυτῶν ὁ τόσον περίεργος καὶ θαυμαστὸς, σοὶ εἶναι ἄγνωστος; καὶ λοιπὸν τὸ ὀργανογραφικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης δὶ οὗ βλέπομεν μεταμορφούμενα κατὰ κανόνας ἀπαραβάτους τὰ φύλλα εἰς ἄνθη καὶ εἰς καρπούς, καὶ οἱ νόμοι τῆς συμμετρίας καὶ ἀναλογίας τῶν ὀργάνων τοῦ φυτοῦ, καὶ ἡ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας διάταξις αὐτῶν, εἶναι προς σὲ τὸν ἰατρὸν ὅτι πρὸς ἐμὲ ἡ Σιτικὴ γλῶσσα; καὶ λοιπὸν, ἡ φυσιολογία τῶν φυτῶν δὶ ἧς ὁ φιλόσοφος παρατηρητὴς θαυμάζει τοῦ Πλάστου τὴν παντοδυναμίαν, δὶ ἧς ἀνακαλύπτει τελούμενα τόσα ἀφανῆ μυστήρια τῆς φύσεως συνδέοντα τὰ δύω ὀργανικὰ Βασίλεια διὰ νόμων ἀναλόγων, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζονται ὅλαι αἱ πράξεις τῆς γεωργίας καὶ ὁ παραγόμενος ἐξ αὐτῶν πλοῦτος, εἶναι κατὰ σὲ κάθε ἄλλο ἢ Βοτανική; Ἂν οὕτως ἔχῃ δὲν εἶναι παράξενον νὰ φρονῇς ὅτι φιλολογία μιᾶς γλώσσης εἶναι, ἡ γνῶσις τοῦ τρόπου καθ' ὃν κατατάττονται αἱ λέξεις ἐν τῷ λεξικῷ, καὶ ἰατρικὴ εἶναι αἱ ἐμπειρικαὶ ἀφαιμάξεις καὶ ἐπιθέσεις βδελλῶν, τὰ ἐμετικὰ καὶ τὰ καθάρσια. Μέγας εἶσαι Κύριε! Πτύσον τρὶς εἰς τὸν κόλπον σου, ἀγαπητὸν Πυρλίδιον, διὰ τὸν ἀπροσδόκητον τοῦτον νέον σου Πυρλισμόν.

Ἀνέγνωσας, λέγεις, εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ὅτι ὁ Μινδλερ παρετήρησεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐπὶ ἀσθενουσῶν σταφυλῶν, οὐχὶ μύκητας, ἀλλὰ ζωύρια· καὶ τί μὲ τούτο; Μήπως τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, καὶ Ἑλλάδι δὲν παρατηρήθησαν οἱ μύκητες; Κατ' ἐμὲ εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ Μίνδλερ ἐξέτασεν ἄλλην τινὰ ἀσθένειαν τῆς ἀμπέλου, ἂν ἀληθῶς εἶδε ζωύρια· οὐδεὶς ὅμως τῶν ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλλάδι εἶδε τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν νόσον πληθὺς ζωϋρίων καὶ οὐχὶ φυτιδίων, μήπως διὰ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ νόσος εἶναι *ἡ παγετώδης οὐσία σου καὶ ἡ ἐρυσίβη;*

(1) *Π. Χ. Ὁ μύκης ὁ προσβάλλων καὶ καταστρέφων τὰ γαιώμηλα δὲν προσβάλλει κἀνὲν ἄλλο μέρος τοῦ φυτοῦ, ἀλλὰ μόνον τοὺς παρὰ τὰς ῥίζας ἀμυλώδεις κονδύλους.*

Φαίνεται δὲ, φίλε μου, ὅτι πρὸ καιροῦ εἶσαι ἐρωτευμένος μὲ Κυρίαν τινα, ἥτις καὶ ἐμὲ πολλάκις ἐν ποιητικῷ ῥεμβασμῷ εὑρισκόμενον καταγοητεύει· διότι, ἡ θέα της εἶναι ἱλαρὰ, ἐγείρουσα ἐντός μου φαιδρότητα σύμμικτον μελαγχολίας, τὰ δὲ κάλλη της μ' ἐμάγευσαν ἀφ ἧς στιγμῆς ἡ καρδία μου ἤρχησε νὰ πάλλῃ τὸν μυστηριώδη παλμὸν τοῦ νεανικοῦ ἔαρος. Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῆς λατρείας σου, ἡ Κυρία αὕτη, εἶναι ἡ — Σελήνη! Μεγάλην ἀδυναμίαν ἔχεις πρὸς αὐτήν! Αὐτὴ, (ὡς ἀνέγνωσα εἰς μίαν σου ἄλλην ἐπιστημονικὴν διατριβὴν, ἀξίαν νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ κλασικὰ χρονικὰ τῆς ἐπιστήμης) ἀκόμι σήμερον κατὰ *τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα* ἔχει μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ ἀνθρώπου!! αὐτὴ δὲ πάλιν, μᾶς βεβαιόνεις, ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν παρέλευσιν τοῦ πλήρους δίσκου της κατέστρεψε τὴν νόσον τῶν ἀμπελώνων τὴν ὁποίαν παρακατιὼν λέγεις ὅτι ἡ *θερμότης τοῦ ἡλίου ἐξηφάνισεν*!! Μὰ τὸν θεὸν δὲν ἠξεύρω εἰς ποῖον τῶν τριῶν φωστήρων πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔλαβε χώραν, εἰς τὸν Ἥλιον, εἰς τὴν Σελήνην, ἢ εἰς Σέ; Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς Σελήνης εἶναι *μερικὴ*, διότι, εἰς Ἀθήνας τόσον ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κυρίου Κ. Δουρούτη, ὅπου σὲ παραπέμπω, ὅσον καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν θέσιν Γεράνι κήπῳ, ἐν τῷ βασιλικῷ δενδροκομείῳ καὶ ἄλλαις θέσεσιν, ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς Σελήνης δὲν ἐφάνη τόσον εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῶν σταφυλῶν, αἵτινες κατακαλύπτονται ὑπὸ τῆς μυκητιάσεως καὶ δὲν δύνανται νὰ ὡριμάσωσιν. Ἐὰν δὲ μὲ διάσῃς ἡρωϊκῶς καὶ δια πυροβόλου νὰ παραδεχθῶ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιῤῥοὴν τοῦ δανεικοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης, τότε, ἑκὼν ἄκων θέλω παραδεχθεῖ ὅτι ἔχει ἐπιῤῥοὴν ἐπί τινων . . . ἐγκεφάλων.

Ἐπὶ τέλους σοὶ εὐγνωμονῶ μεγάλως, ἀδελφὲ, διότι μ' ἐδίδαξας ὅτι τὴν τοῦ αἵματος κυκλοφορίαν δὲν ἀνεκάλυψεν ὁ Χαρβαὶ ἀλλὰ ὁ Πλάτων. Τοῦτο μάλιστα σὲ συμβουλεύω νὰ τὸ εἰπῇς εἰς τοὺς δαιμονισμένους φράγγους, οἵτινες κατέπεισαν καὶ ἐμὲ νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἦτον ἀνατόμος μήτε κατεγίνετο εἰς ἀναλόγου ὕλης θέματα. Τὴν δὲ περὶ τοῦ καταστραφέντος Γαλλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου ἀμφιβολίαν σου ἕνεκα εἴδους τινος μυκητιάσεως θέλω σοὶ ἀφαιρέσει μετὰ τὴν ἐκ Παρισίων περιμενομένην ἀπάντησιν τοῦ διδασκάλου μου Κυρίου Δεκαινίου, ἂν καὶ ἔχω πρὸς τοῦτο μάρτυρα ἀξιόπιστον τὸν Σταμάτιον Κρῖνον ὅστις ἤκουσεν ἐπίσης ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Καθηγητοῦ τὰς λεπτομερείας *τοῦ μύθου τούτου τῆς Χαλιμᾶς*, ὡς εὐφυῶς τὸν ὀνομάζεις. Μ' ὅλα ταῦτα ζητῶ προθεσμίαν πεντήκοντα ἡμερῶν διὰ νὰ σοὶ πληρώσω τοῦτο τὸ συνάλλαγμα, καὶ ἐλπίζω ὅτι μετὰ γενναιότητος θέλεις μοὶ τὰς παραχωρήσει. Μὴ σοὶ φανῇ δὲ παράξενον ἂν ἐπεχείρησα νὰ γράψω εἰς Παρισίους διὰ τόσον μικρὰν ὑπόθεσιν· ἤμην, εἶμαι, καὶ θέλω εἶσθαι πάντοτε ἕτοιμος, ὁσάκις πρόκειται νὰ καταβάλω τὴν ἐπῃρμένην ὀφρῦν τῆς ἀναιδοῦς ἀγυρτείας νὰ θεωρῶ πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὡς δευτερευόντως οὐσιώδη, καὶ νὰ ἐνεργῶ δραστηρίως ὅ,τι πρέπει. Εἰς τὴν τοιαύτην περίστασιν μάλιστα ἐφάνην προθυμώτερος, διότι, ἐπρόκειτο νὰ ὑποχρεώσω ἕνα παλαιόν μου γνώριμον ὡς σέ.

Πρὶν δὲ ἀφήσω τὸν κάλαμον τολμῶ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὴ φροντίζῃς διὰ τὰ φυτά μου καὶ διὰ τὰς ἀνακαλύψεις μου· διότι, αὐτὰ ὡς βλέπεις δὲν κάμνουσι τὸν μεγάλον κρότον τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὸ ὑδρωρολόγιόν σου, τὰ χημικά σου μολυβδοκόνδυλα, καὶ ἡ περὶ τὸν Καφφὲ πραγματεία σου (1). Σοὶ εὔχομαι δὲ ἀπὸ καρδίας ὃν λόγον θέλω δώσειν ἐγὼ εἰς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους διὰ τὰ φυτά μου, νὰ δώσῃς καὶ σὺ διὰ τοὺς ἀῤῥώστους σου.

Ἰδοὺ ἡ πρώτη καὶ τελευταία ἀπάντησίς μου, ἀξιέραστε, Κύριε Πύρλα! Δὲν ἀγνοῶ δὲ ὅτι μετ' αὐτὴν θέλει ἐρεθισθῇ ἡ εὐερέθιστος χολή σου, οὐδὲ ὅτι τὸ γνωστόν μοι φιλότιμόν σου δὲν θέλει ἀνεχθῇ κἀνένα κατὰ τοῦ καυσίματος τῶν τριῶν ζώντων καρκίνων σαρκασμόν. Καὶ ἔχεις δίκαιον! Τὸ φιλότιμον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μέγα τι, καὶ ὅταν ἅπαξ κεντηθῇ καταντᾷ ἀκάθετον. Περιμένω ὅθεν τρέμων, καὶ με παλμοὺς καρδίας τοὺς κατ' ἐμοῦ φιλιππικούς σου, πρὸς οὓς ἴσως ποτε ἀπαντήσῃ *γλῶσσα ἄλλη δυναμένη*

(1) *Δύω πραγματείας πρωτοτύπους ἔχομεν πεποῦ κ α φ φ έ. Ἡ μὲν συνεγράφη ὑπὸ τοῦ Δόκτωρος καὶ Μάμμου Κυρίου Ἀχελωΐδου, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου ἰατροῦ Κυρίου Πύρλα. Δὲν ἐπιχειρῶ Πλουταρχικῶς νὰ παραβάλλω τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ συγγράμματα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω μίαν σοφὴν συμβουλὴν τὴν ὁποίαν δίδει ὁ ἐξοχώτατος Πύρλας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. « Ὁ Καφφὲς, λέγει, ἀ ν θ ε ῖ καὶ κ α ρ π ο φ ο ρ ε ῖ εἰς Παρισίους . . . . . ἂν λοιπὸν εἰς Παρισίους ἀνθεῖ καὶ καρποφορεῖ ὁ Καφφὲς, ὅπου τὸ κλῆμα εἶναι ψυχρότατον, πολὺ μᾶλλον θέλει εὐδοκιμήσει ὑπὸ τὸ εὔκρατον κλῆμα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἦτον εὐχῆς ἔργον ἡ Κυβέρνησις νὰ εἰσάξῃ τὴν καλλιέργειάν του. » — Τὸν Κύριον Πύρλαν ἀπάντησα πολλάκις ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ τῶν Παρισίων εἰς τὸ θηριοτροφεῖον πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκεται τὸ μεγάλον σιδηροῦν κλωβίον τῶν πιθήκων! ἀλλὰ ποῦ ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι ἐκεῖ ἐσκέπτετο ὁ ἄνθρωπος τὸ περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ καφφὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα θέμα; — ἂν μίαν ἡμέραν ὀλιγώτερον ἔβλεπε τοὺς πιθήκους καὶ μὲ ἠκολούθει εἰς τὰ θερμόστεγα, ἤθελε μάθει ὅτι ὁ καφφὲς ἀπαιτεῖ σταθερὰν θερμοκρασίαν δέκα πέντε βαθμῶν διὰ νὰ βλαστήσῃ. Ἐν ᾧ δὲ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ ψ υ χ ρ ὸ ν κ λ ῆ μ α τ ῶ ν Π α ρ ι σ ί ω ν ἡ καφφέα εὑρίσκεται ἐντὸς 15 βαθμῶν θερμοκρασίας, ἡ ἔξω τοῦ θερμοστέγου ἀτμοσφαῖρα, δεικνύει 12 καὶ 13 βαθμοὺς πολλάκις κάτωθεν τοῦ μηδενικοῦ! Τοιοῦτον εἶναι τὸ κ λ ῆ μ α τ ῶ ν Π α ρ ι σ ί ω ν ὅπου ἀνθεῖ ἡ καφφέα· ἀρκεῖ δὲ νὰ προσθέσω ὅτι παρ' ἡμῖν καὶ ἐντὸς τῆς οἰκίας προφυλαττόμενος ἀποθήσκει, ὡς ἀπέθανον αἱ ἐκ Μαδέρας μετακομισθεῖσαι καφφέαι τοῦ Κ. Σκούφου, καὶ ὁ τοῦ Βοτανικοῦ κήπου.*

νὰ φαιδρύνῃ τὴν κατήφειαν τῶν συμπατριωτῶν σου· Σὲ βεβαιῶ ὅμως ὅτι παρὰ τοῦ *Καθηγητοῦ τῆς Βοτανικῆς* δὲν θέλεις ἀκούσειν οὐδὲ γρύ. Ἀλλ' ἐὰν πάλιν (τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν πιστεύω) δεχθῇς μὲ ὑπερπύρλεισν καρτερίαν τὴν φιλικήν μου ταύτην ἐπιστολήν, καὶ κατ' αὐτῆς τηρήσῃς (ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τῶν ἀρχαίων τὰ συστήματα.) Πυθαγόρειον σιωπὴν, σοὶ ὑποσχομαι, καὶ σοὶ δίδω λόγον τιμῆς, νὰ καύσω ἐν παρατάξει καὶ πανηγυρικῶς πως εἰς τὸ μέσον τοῦ Βοτανικοῦ κήπου τρεῖς κηρκίνους ζῶντας καὶ δύω σιλούρους εὐμεγέθεις, νὰ ὀρκισθῶ ἐπὶ τοῦ Πλινίου ὅτι πιστεύω εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς Χιμαίρας, τοῦ Βασιλίσκου, καὶ τοῦ ὀρνέου Ῥὸκ, καὶ νὰ ἀπαγγείλω δακρύων ὑπὸ κατανύξεως, γυμνόπους καὶ ἀσκεπὴς, τεσσαρακοντάκις τὴν κατὰ τῆς ἐρυσίβης εὐχὴν τοῦ ἁγίου Τρίφωνος, οὗ ἡ χάρις διαφυλάττοι σε ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ πάσης μαλακίας πρὸς δόξαν τῆς Τριπόλεως εἰς αἰῶνα αἰῶνος . . . . Ἀμήν!

Ἐρῤῥωσο!

Ὁ παλαιός σου γνώριμος, καὶ φίλος,

Θ. Γ. Ὀρφανίδης.

Ο ΑΡΧΑΡΙΟΣ ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ.

(Ἄρθρον Δον.)

Ἀφ' οὗ ἐξετάσαμεν, φίλε ἀναγνῶστα, τὰ *στοιχειώδη* ὄργανα τοῦ φυτοῦ, ἀφ' οὗ εἴδαμεν πῶς συνέχονται μεταξύ των, καὶ ποίας ὕλας ἐντὸς αὐτῶν περιέχουσιν, ἃς ἴδωμεν τώρα ὁποῖα εἶναι τὰ *σύνθετα ὄργανα.*

Εἴπομεν δὲ ὅτι *σύνθετα ὄργανα* εἶναι ἡ ῥίζα ὁ καυλὸς, τὰ φύλλα, τὰ μετάφυλλα, ὁ κάλυξ, τὰ πέταλα οἱ στήμονες, ὁ ὕπερος, ὁ καρπὸς, τὰ σπέρματα· καὶ ὅτι ἐκ τούτων, ἡ μὲν ῥίζα, ὁ καυλὸς, τὰ φύλλα καὶ τὰ μετάφυλλα, καλοῦνται *ὄργανα θρέψεως* διότι δὶ αὐτῶν τὸ φυτὸν τρέφεται, δὶ αὐτῶν αὐξάνει, καὶ δὶ αὐτῶν προετοιμάζει τὴν καρποφορίαν του· ὁ δὲ κάλυξ, ἡ στεφάνη, οἱ στήμονες, ὁ ὕπερος, καὶ τὰ σπέρματα καλοῦνται *ὄργανα παραγωγῆς ἢ παλιγγενεσίας*, διότι, συνεργείᾳ αὐτῶν τὸ φυτὸν πολλαπλασιάζεται, καὶ διαδοχικῶς ἀναγεννώμενον διαιωνίζει τὸ εἶδος του ἐπὶ τῆς Γῆς.

Πρὶν ὅμως ἐπιχειρίσωμεν τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἀνάγκη νὰ λαλήσωμεν περί τινος ἄλλου γενικωτέρου ὀργάνου καλύπτοντος τὴν ἐπιφάνειαν ὅλων τῶν συνθέτων ὀργάνων. Τὸ γενικὸν τοῦτο ὄργανον εἶναι ἡ *ἐπιδερμίς*. Καθὼς δὲ τὰ ζῶα οὕτω καὶ τὰ φυτὰ ἔχουσιν ἐπιδερμίδα.

Ἡ ἐπιδερμὶς τῶν φυτῶν ἀποσπᾶται τῶν ὑπ' αὐτὴν ἱστῶν πολλάκις μετ' εὐκολίας· καὶ διὰ μὲν τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ θεωρουμένη φαίνεται ὡς μεμβράνη ἄχρους καὶ διαφανὴς, διὰ δὲ τοῦ μικροσκοπίου ἐξεταζομένη φαίνεται ὅτι σύγκειται ἀπὸ ἓν μόνον στρῶμα κυττάρων ἐπιπέδων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τραπεζοειδῶν, μὲ παρειὰς ἄλλοτε κανονικὰς καὶ εὐθυγράμμους, ὡς εἰς τὴν Ἴριδα (Iris Germanica) ἄλλοτε δὲ ἑλικοειδεῖς, ὡς εἴς τινα φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἄρων (Arisarum vulgare) καὶ τὸ ἐρυθρόδανον (Rubia tinctorum τὸ κοινῶς ῥιζάρι.)

Τὰ κύτταρα ταῦτα εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεγαλήτερα τῶν κυττάρων τοῦ ὑπ' αὐτὴν ἱστοῦ· εἶναι δὲ ἐνίοτε σκαῦρα, δὲν περιέχουσι ποτὲ οὔτε ἄμυλον, οὔτε σφαιρίδια χλωράσματος, οὔτε ὑγρά. Εἴς τινας δὲ μόνον σπανίας περιστάσεις περιέχουσιν χρωματιστικήν τινα ὕλην ἀνάλογον τῆς ἀπαντωμένης εἰς τὰ πέταλα τῶν ἀνθῶν. Οὕτω λ. χ. τὰ κύτταρα τῆς ἐπιδερμίδος εἰς τὴν Dracæna terminalis περιέχουσιν ὑγρόν τι ἐρυθρωπὸν, διὸ καὶ τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι ἐρυθρᾶ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος τῆς καλυπτούσης τὴν κάτωθεν ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων διακρίνομεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου πόρους τινας, ἢ ὀπὰς, αἵτινες σύγκεινται ἐκ δύω μικρῶν κυττάρων μηνοειδῶν· οἱ πόροι οὗτοι καλοῦνται *στόματα* (stomata). Δι' αὐτῶν τῶν στομάτων εἰσέρχεται ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν φύλλων, καὶ δὶ αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποσύνθεσίν του ἐξέρχονται τὰ περιττὰ διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ φυτοῦ στοιχεῖα αὐτοῦ, μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀερίων καὶ ἀτμῶν. Τὰ στόματα ταῦτα εἶναι λοιπὸν αἱ πύλαι δὶ ὧν εἰσέρχονται αἱ ἀναγκαῖαι ὕλαι, καὶ ἐξέρχονται αἱ περιτταὶ· εἶναι τὸ μέσον δὶ οὗ τελεῖται ἡ ἀναπνοὴ καὶ διαπνοὴ τῶν φυτῶν· συστέλλονται δὲ διὰ ὑγρασίας, τῆς ψυχρότητος καὶ τοῦ σκότους, διαστέλλονται δὲ καὶ χαίνουσιν διὰ ξηρασίας τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτός.

Ἡ τάξις καθ' ἣν τὰ στόματα διάκεινται ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορα τῶν φυτῶν εἴδη. Οὕτω λ. χ. εἰς μὲν τὴν Ἴριδα διάκεινται μεμονωμένα καὶ κατ' ἴσας σχεδὸν ἀποστάσεις, εἰς ἄλλα

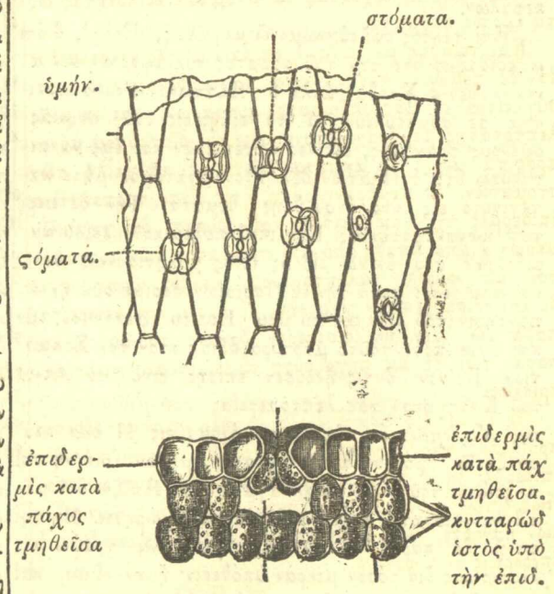

Ἐπιδερμὶς τῆς Ἴριδος (Iris Germanica)

δὲ φυτὰ μεμονωμένα μὲν, ἀλλ' ἀτάκτως διεσπαρμένα· ἄλλοτε πάλιν εὑρίσκονται ἀνὰ δύω ἢ τρία, καὶ ἄλλοτε καθ' ὁμάδας πολυπληθῶς συσσωρευμένα.

Εἰς τὰ καταβεβυθισμένα ἐντὸς τοῦ ὕδατος φυτὰ ἡ ἐπιδερμὶς τῶν φ λλων δὲν φέρει παντελῶς στόματα, διότι τὰ φυτὰ ταῦτα ἀναπνέουσι κατ' ἄλλον τρόπον, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν πραγματευθῆ. Εἰς δὲ τὰ ἐπιπλέοντα φύλλα, ἐπειδὴ καὶ ἡ κάτωθεν ἐπιφάνεια αὐτῶν, ἥτις εἶναι ἡ ἕδρα τῶν στομάτων, εἶναι εἰς διηνεκῆ ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ὕδατος, τὰ στόματα εὑρίσκονται κατ' ἐξαίρεσιν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας, οὕσης εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν στομάτων πολλάκις εἶναι μέγας. Καὶ εὑρίσκονται μὲν ὀλιγώτερα ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν φυτῶν ἅτινα διαπνέουσι καὶ ἀναπνέουσιν ὀλιγώτερον· περισσότερα δὲ ἐπὶ τῶν δραστηριώτερον τὰς δύο ταύτας λειτουργίας ἐχόντων. Καθὰ δὲ ἀναφέρει ὁ κατὰ πάντα ἀξιόπιστος ἡμέτερος διδάσκαλος Κύριος Ἀνδριανὸς Ἰουσσιεὺς, καὶ ὁ Ῥιχάρδος, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν φύλλων, τοῦ καρυοφύλλου (Dianthus Caryophyllus κοινῶς γαρουφαλιὰ) εὑρίσκονται ἐντὸς ἑνὸς τετραγωνικοῦ δακτύλου 38,500 στόματα. Ἐπὶ δὲ τῆς Syringa Persica (κοινῶς Πασχαλιᾶς) ἐντὸς ἑνὸς τετραγωνικοῦ δακτύλου εὑρίσκονται 160,000 περίπου· ἀλλ' ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εἰς τὸν Ἰξὸν (viscum album κοινῶς μελᾶς) εὑρίσκονται μόνον 200.

Περίεργα δὲ εἶναι τὰ στόματα τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τῆς κάτωθεν ἐπιφανείας τῶν φύλλων ἑνὸς χαριεστάτου καὶ κοινοτάτου φυτοῦ τῆς Ἑλλάδος *τοῦ Νηρίου* (Nerium oleander κοινῶς ῥοδοδάφνης ἢ πικροδάφνης)· διότι τὰ στόματα εἰς τὸ φυτὸν τοῦτο εὑρίσκονται συσσωρευμένα ἐντὸς τοῦ πυθμένος κοιλότητος τινὸς πλήρους τριχῶν, καὶ πολλοὶ Βοτανικοὶ ἐπιπολαίως παρατηρήσαντες ἠπατήθησαν, ἐκλαβόντες κατ' ἀρχὰς ταύτας τὰς περιεχούσας τὰ στόματα κοιλότητας ὡς τὰ κυρίως στόματα.

Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἐπιδερμίδος ἐὰν δὲ τέμωμεν σὺτὴν κατὰ πάχος θέλομεν ἰδεῖ ὅτι σύγκειται ἐξ ἑνὸς στρώματος κυττάρων, καὶ ἐκ μιᾶς λεπτοτάτης μεμβράνης συνεχοῦς καὶ διατρύπου μόνον πρὸς τὰ μέρη τὰ ἀντιστοιχοῦντα μὲ τὰ χείλη τῶν στομάτων. Ἡ μεμβράνη αὕτη, ἥτις εἶναι τρόπον τινὰ ἐπιδερμὶς τῆς ἐπιδερμίδος, καὶ δύναται διὰ χημικῶν μέσων ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ στρώματος τῶν κυττάρων τοῦ ὑπ' αὐτῆς καλυπτομένου, ἐκλήθη *ὑμήν*· ἔχει δὲ καὶ διαφορετικὴν χημικὴν σύνθεσιν, καὶ θεωρεῖται παρὰ τῶν μὲν ὡς ἰδιαίτερον ὄργανον τοῦ φυτοῦ, καὶ παρὰ τῶν δὲ ὡς πηγάζουσα ἐξ ἰδιαιτέρας τινὸς ἐκκρίσεως.

Ἡ ἐπιδερμὶς τῶν ξυλωδῶν καυλῶν καταστρέφεται προϊόντος τοῦ χρόνου. Ἡ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν καρπῶν ἐπιδερμὶς ποτὲ δὲν φέρει στόματα, ἡ τῶν μίσχων σπανίως, ἡ τῶν τρυφερῶν καυλῶν συχνάκις, καὶ ἡ τῶν φύλλων πάντοτε. Τοιοῦτον περίεργον ὀργανισμὸν ἔχει ἡ ἐπιδερμὶς τῶν φυτῶν.

Θ. Γ. Ὀρφανίδης.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΙΣ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ.

ΑΙΩΝ. — Κατακρίνει δώδεκα δικηγόρους τῆς Πρωτευούσης ἀνασκευάσαντας ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐκδοθεῖσαν παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τοῦ ἱεραποστόλου Κὶγγ ἀπόφασιν.

— Διεδόθη ὅτι ὁ πρίγγιψ Ἀλβέρτος ἐδέχθη τὴν διαδοχὴν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ διαμένῃ εἰς Παβαρίαν μέχρις ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως· τότε δ' ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ δεχθῇ τὸ δόγμα.

— Ἡ Κυβέρνησις ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς τοὺς βοηθοὺς τοῦ Χριστοφόρου Λάκωνας ἐκτὸς ἓξ μόνον.

— Ἐφυλακίσθη ὁ συντάκτης τῆς Συνταγματικῆς δὶ ἄρθρου περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε.

ΑΘΗΝΑ. — Ἀναγγείλασα ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας διέταξε τὸν ἐνταῦθα πρέσβυν Γάλλον νὰ συλλυπηθῇ ἐξ ὀνόματός του τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀοιδίμου Λαζάρου Κουντουριώτου μέμφεται τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἀχαριστήσασαν πρὸς τὸν ἔνδοξον τοῦτον οἶκον τῶν Κουντουριωτῶν.

— Βλέπουσα δὲ τὴν ἀθλιότητα τῶν πραγμάτων διὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀμέλειαν τῶν διοικούντων εὔχεται τὸ νὰ φέρῃ ὁ Βασιλεὺς μεθ' ἑαυτοῦ ἐπιστρέφων ἐμπείρους τινὰς τῶν πολιτικῶν καὶ εἰλικρινεῖς συμβούλους καὶ οἰκονομολόγον τινὰ οἷοι ἦσαν ὁ Μάουρερ, ὁ Ἄβελ κλ. Διὰ τοῦτο νομίζει συμφέρον νὰ μένῃ εἰς τὴν Παβαρίαν καὶ ὁ διορισθεὶς διάδοχος γυμναζόμενος εἰς τὴν κυβερνητικὴν ἐπιστήμην ἕως οὗ ἔλθῃ ἀληθὴς ἀνάγκη τῆς ἐνταῦθα παρουσίας του.

— Ἡ Εὐρώπη ἐπαπειλεῖται ὑπὸ σιτοδείας· ὅθεν οἱ ναῦλοι ὑψώθησαν μέχρι τῶν 10 φράγκων ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία θέλει κινηθῇ ὁπωσοῦν ὠφελίμως.

ΕΛΠΙΣ. — Δικαιολογεῖ τοὺς δώδεκα δικηγόρους, οἵτινες ἐγνωμοδότησαν ἐπὶ τῆς ἐκδοθείσης κατὰ τοῦ ἱεραποστόλου Κὶγγ ἀποφάσεως.

— Ὁ Βασιλεὺς ἐπανέρχεται περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου ὡς λέγεται.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ. — Ἐλεεινολογεῖ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν καὶ μέμφεται τὸν ἀρμόδιον ὑπουργὸν βουλευσάμενον νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ὑπαλλήλων· προβλέπει δ' ἐκ τούτου μεταβολὴν τῶν καθεστώτων, ὁποία ἡ τῆς τρίτης Σεπτεμβρίου, διότι καὶ αὕτη ἀνάλογον εἶχεν αἰτίαν.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ.

ΓΑΛΛΙΑ

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς 15 Αὐγ. πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρα-

τίας ἀνευφημήθη πολλάκις παρά τε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐθνοφυλακῆς διὰ τῶν κραυγῶν «ζήτω ὁ Ναπολέων, ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ.»

Ὁ πρόεδρος ἐτίμησε τὴν ἑορτὴν ταύτην διὰ Βασιλικῆς τῳόντι καὶ γενναίας ἀγαθοεργίας ἀπονείμας τὴν χάριν εἰς 1200 καταδίκους καὶ προικοδοτήσας 14 πτωχὰς νεάνιδας.

Μεταξὺ δὲ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν, οἵτινες ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Παρισίους ἀναφέρονται ὁ Δουβεργὶ Δεχωρὰν, ὁ Τιὲρς κτλ.

Τοιαῦται πράξεις ἀναμφιβόλως θέλουσιν αὐξήσει τοὺς φίλους τοῦ Προέδρου, καθὼς καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνθουσιασμὸν τῶν διαφόρων τάξεων τῆς Γαλλικῆς κοινωνίας, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ξένων ἐθνῶν.

— Οἱ ψηφηφορήσαντες ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τῶν κατασχεθέντων κτημάτων τῆς οἰκογενείας τῶν Αὐρηλιανῶν σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας ἐπαύθησαν ἀναπληρωθέντες ὑπὸ ὁμολογουμένων Βονοπαρτιστῶν.

— Ἀνεγείρεται καὶ ἐν Παρισίοις κρυστάλλινον παλάτιον πρὸς ἔκθεσιν τῶν βιομηχανικῶν ἔργων· παρεχωρήθη δὲ ἡ ἰδιοκτησία του ἐπὶ 40 ἔτη εἰς ἑταιρίαν. Μετὰ δὲ τὴν προθεσμίαν ταύτην τὸ παλάτιον αὐτὸ θέλει θεωρεῖσθαι ὡς ἐθνικόν.

— Ὁ πρίγγιψ Πάσκεβιτζ διῆλθεν ἐκ Παρισίων ὡς ἄγνωστος ἀπερχόμενος πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐν Νεαπόλει πασχούσης κόρης του πριγκιπέσης Λαγκάροφ.

— Ὁ υἱὸς τοῦ Ἱερωνύμου Ναπολέοντος προέδρου τῆς Γερουσίας ἐστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὰς Ὁμοσπόνδους ἐπαρχίας, ἀντὶ τοῦ Κ. Sartige.

— Τῇ 28 Σεπτεμ. ὁ πρόεδρος ἔμελλε νὰ ἀπέλθῃ εἰς Λούγδουνον.

— Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας ἐδόθη εἰς τὸν Δρουὲν Λουὶ ἀντὶ τοῦ Γουργκὼ παραιτηθέντος, τὸ δὲ τῶν δημ. ἔργων εἰς τὸν Κ. Μάγνην ἀντὶ τοῦ Δουρουφλὲ παραιτηθέντος καὶ τούτου.

ΑΓΓΛΙΑ.

Ἀνεφύη διαφορά τις μεταξὺ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ὡς ἐκ τῶν τόπων τῆς ἀλείας τοὺς ὁποίους ἐσύχναζον ἔκπαλαι οἱ Ἄγγλοι, κατεπάτησαν δὲ οἱ Ἀμερικανοί.

— Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Οὔγγρων Κοσσοὺθ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς.

— Ἡ Βασίλισσα Βικτωρία καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Ἀλβέρτος ἀπῆλθον εἰς Βέλγιον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ συγγενοῦς των Βασιλέως Λεοπόλδου.

ΡΩΣΣΙΑ.

Ὁ ἐκ πολλῶν ἐτῶν διευθυντὴς τῆς Ῥωσσικῆς διπλωματίας κόμης Νεσσελρὸδ ἀπολυόμενος ἐκ τῆς ἐπιπόνου ὑπηρεσίας ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ Βαρώνου Μεγενδὸρφ πρέσβεως μέχρι τοῦδε ἐν Αὐστρίᾳ.

— Ἡ χολέρα ἀνεφάνη καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πολλωνίας Βαρσοβίαν.

ΑΥΣΤΡΙΑ.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν κατὰ τὰς βορείους ἐπαρχίας περιήγησίν του εἰς Βιέννην.

— Ἀπεκλείσθησαν νεωστὶ πάσης πολιτικῆς ὑπηρεσίας οἱ Ἰουδαῖοι ὅλου τοῦ κράτους τῆς Αὐστρίας.

ΤΟΥΡΚΙΑ.

Κατὰ τὸν Τηλεγράφον τοῦ Βοσπόρου ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐπὶ τῶν τελευταίων ἐμπρησμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς 1257 οἰκίαι, 603 ἐργαστήρια, 4 στρατῶνες, εἷς τεκὲς, ἓν λουτρὸν, ἓν σχολεῖον, δύο μυλῶνες καὶ 2 τεμένη.

— Ὁ Σουλτάνος χορηγήσας τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην εἰς ἐπισκευὴν τοῦ θόλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ ναοῦ τῆς ἀναστάσεως ἐν Ἱερουσαλὴμ, διέταξε τὸν πατριάρχην αὐτῆς νὰ ἀπέλθῃ αὐτόθι ὡς ἐπιστάτης τῶν ἔργων.

— Ἐπειδὴ ὁ ἡγεμὼν τῆς κατὰ τὴν Λιβύην Τριπόλεως ἠρνεῖτο νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Γάλλον ναύαρχον δύο δραπέτας ναύτας ἐδόθη διαταγὴ εἰς τοῦτον παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας νὰ κεραυνοβολήσῃ τὴν πόλιν· ἀλλ' ἅμα ἐφάνησαν αἱ ἀναγκαῖαι εἰς τὴν ἐκδίκησιν ταύτην προπαρασκευαὶ, ὁ τοπάρχης προλαμβάνων τὸν κίνδυνον ἀπέδωκε τοὺς φυγάδας — Ἐπαύθη δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀναπληρωθεὶς παρά τινος Μουσταφᾶ πασᾶ Σὶρ κιατίπι.

— Ἡ χολέρα μαστίζει τὴν Περσίαν.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ.

Τοῦ Η'. Τεύχους.

Σελ.		ἀντὶ
172	περικαλοῦς	περικλεοῦς
174	τῶν ἡμετέρων βασιλέων.	τοῦ ἡμετέρου βασιλέως.
175	τοῦ κορυφαίου τῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας δόγματα ἡ Κυβέρνησις αὐτῆς	τοῦ κορ. τῶν ποιητ. τῆς Γερμανίας δόγματα.» «ἡ Κυβέρνησις αὐτῆς κτλ.
176	διεκρίνατε Νεύτων	διακρίνετε Νεύτων
—	συγκεχημένα	συγκεχυμένα
	Θεολογισταὶ	ὀρθολογισταὶ
177	ὁ Λαμερτιὲ	ὁ Λαμαρτὶν
—	Λετράρχης	Πετράρχης
—	ὅτι συν ἔκπαλαι	ὅτι ἔκπαλαι.